

Ключові показники розвитку економіки та фінансового сектору України за 2019 рік

↑ **3,2 %**

Зростання
реального ВВП

↑ **2,7** раз

59,6 млрд грн

Прибуток
банківського сектору

4,1 %

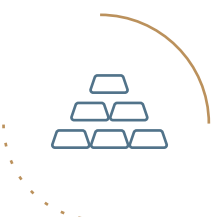
Інфляція

↑ **18,5 %**

639 млрд грн

Депозити у гривні

↑ **21,6 %**

25,3 млрд дол. США

Міжнародні резерви

↓ **0,9 %**

608 млрд грн

Кредити у гривні

↑ **9,8 %**

1 494 млрд грн

Чисті активи
банківського сектору

9,7 %

Співвідношення готівки
поза банками до ВВП

↑ **19,2 %**

150,3 млрд грн

Регулятивний капітал
банківського сектору

50,3 %

Частка безготівкових
розрахунків у загальному
обсязі операцій
із платіжними картками

Зміст

Управління

Звернення Голови Національного банку
 Звернення Голови Ради Національного банку
 Правління Національного банку
 Організаційна структура Національного банку
 Розвиток фінансового сектору

Низька та стабільна інфляція

Монетарна політика та макроекономічний розвиток
 Трансмісійний механізм монетарної політики
 Плаваючий обмінний курс і валютні інтервенції

Стабільна, прозора та ефективна банківська система

Стан банківського сектору
 Перехід до ризик-орієнтованого нагляду
 Гармонізація пруденційних вимог до банків з нормами законодавства ЄС та рекомендаціями Базельського комітету
 Безпека інформації та кіберзахист банків
 Реалізація макропруденційної політики
 Упровадження єдиної Системи фінансової звітності, складання банками України електронної фінансової звітності відповідно до Таксономії UA МСФЗ у форматі iXBRL
 Запровадження МСФЗ 16

Відновлення кредитування

Ведення Кредитного реєстру

Ефективне регулювання фінансового сектору

Ухвалення закону про “спліт” та консолідація державного регулювання ринку фінансових послуг
 Імплементация Другої європейської платіжної директиви та майбутнє в регулюванні платіжних послуг
 Стан платіжного ринку України
 Регулювання платіжних систем
 Оверсайт інфраструктури фінансового ринку
 Регулювання грошового обігу

Вільний рух капіталу

Розвиток інфраструктури ринку капіталів
 Валютна лібералізація

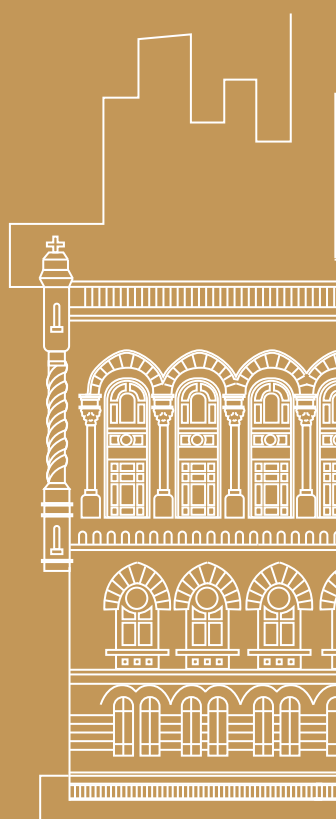
Фінансова інклюзія

Платежі та розрахунки
 Система електронних платежів Національного банку
 Національна платіжна система “Український платіжний простір”
 Система BankID Національного банку
 Вивчення можливості випуску цифрової валюти центрального банку – е-гривні
 Захист прав споживачів фінансових послуг
 Підвищення фінансової грамотності

Сучасний, відкритий, незалежний та ефективний центральний банк

Оновлений стратегічний підхід для підготовки Стратегії Національного банку України до 2025 року та розвиток процесного управління
 Оновлення в проєктній методології
 Забезпечення готівкового обігу
 Експертна рада з питань комунікації з інноваційними компаніями та проєктами
 Взаємодія з державними органами України та бізнес-спільнотою
 Співпраця з міжнародними партнерами
 Управління комунікаціями Національного банку
 Щорічна дослідницька конференція “Комунікація центрального банку: від таємниці до прозорості”
 Управління людським капіталом
 Удосконалення системи звітності. Відкритість, прозорість, доступність даних
 Внутрішній аудит
 Розвиток досліджень
 Консолідована фінансова звітність за 2019 рік

Управління

Звернення Голови Національного банку

Звернення Голови Ради Національного банку

Правління Національного банку

Організаційна структура Національного банку

Розвиток фінансового сектору

Звернення Голови Національного банку

2019 рік українська економіка та фінансовий сектор завершили здоровими та міцними. І це особливо важливо зараз, на початку 2020 року, коли Україна, як і решта світу, опинилася на межі кризи через глобальну пандемію коронавірусної інфекції.

У цей період Україна ввійшла з економічним зростанням та найнижчою за шість років інфляцією. Минулого року Національний банк України (далі – Національний банк) досягнув середньострокової інфляційної цілі $5\% \pm 1$ в. п., яку декларував з 2015 року. Попри рік подвійних виборів, які зазвичай для всіх країн характеризуються посиленою політичною невизначеністю і позначаються також на економічних показниках, Україна досягла цілі з інфляції навіть швидше, ніж очікувалося. Це вдалося насамперед завдяки зміцненню гривні в умовах макроекономічної стабілізації, підвищеного інтересу іноземних інвесторів до України та сприятливих умов на зовнішніх ринках. Нашу спроможність бути послідовними у досягненні цінової стабільності, незважаючи на політичні цикли, відзначила міжнародна спільнота, що було підтверджено нагородою видання GlobalMarkets.

Завдяки забезпеченню низької та стабільної інфляції ми отримали змогу розпочати цикл пом'якшення монетарної політики для підтримки економічного зростання без ризику створити тиск на ціни в бік їхнього підвищення. За 2019 рік ми знизили облікову ставку з 18% до 13,5% річних. Крім того, саме низька

інфляція – фактична та в перспективі – дає зараз нам можливість використовувати монетарні інструменти для підтримки економіки в складні часи поширення COVID-19, не наражаючи на небезпеку виконання свого першочергового мандата – підтримання цінової стабільності.

У хорошому стані у кризовий рік увійшов і банківський сектор. Це, безперечно, результат багаторічних реформ, адже банківський сектор оздоровлений в результаті очищення і перезавантаження та підготовлений до потенційних негараздів завдяки запровадженню стрес-тестувань, ризико-орієнтованого нагляду та макропруденційної політики. Банківський сектор у 2019 році працював стабільно, надійно та прозоро. Поточний рік він зустрів докапіталізованим, прибутковим, високоліквідним і без жодного банкрутства на ринку. Банки вже активно кредитують населення та поступово відновлюють кредитування підприємств.

Ми переконані, що завдяки витривалості банківського сектору, так само добре він працюватиме і в 2020 році, попри кризу. “Замороження” економічної активності на певний період – це виклик для фінансової системи, але ми не лише не очікуємо шоків для банків (ані негативного впливу на їхній капітал, ані на їхню ліквідність), а й очікуємо, що економіка швидко стане на ноги після завершення пандемії та карантинних обмежень.

Минулий рік також став знаковим для Національного банку – ми отримали нові повноваження, які дадуть нам змогу ще ефективніше стояти на сторожі фінансової стабільності в Україні. Уже у 2020 році ми будемо регулювати діяльність більшої частини небанківського фінансового ринку, підвищувати фінансову грамотність та захищати права споживачів фінансових послуг. Це – справжній прорив для всього фінансового сектору.

Уже більше п'яти років банки працюють за світовими стандартами прозорості та найкращими практиками роботи фінансового посередництва. Водночас небанківські фінансові установи, що працюють в Україні, не мали системного регулювання, яке б відповідало світовим стандартам.

Фінансовий ринок працює за законом сполучених посудин, і якщо одна з посудин має “отвори”, то вся система зазнає проблем. У наших реаліях це означає, що фінансова система не могла бути повністю здоровою. Але ми це змінимо. Разом із НКЦПФР ми зробимо діяльність усього фінансового ринку ефективною, а сам ринок – зростаючим та прибутковим. Одночасно діяльність фінансових посередників стане прозорою та безпечною для кінцевих клієнтів. Ми не допустимо зловживань, а отже, споживачі будуть впевненішими в надійності послуг, які отримують.

Також з початку 2020 року ми маємо більше можливостей захищати права споживачів фінансових послуг уже на практиці, а не лише на папері. Бо тепер ми наділені відповідними повноваженнями і зможемо впливати на поведінку учасників ринку, які порушують законодавство. Ми будемо стояти на захисті прав споживача.

Ми системно працюємо над підвищенням фінансової грамотності в Україні. Ми уже подорожуємо регіонами разом із нашим освітнім проектом “Економічний експрес”, щоб наші громадяни, бізнес, викладачі економічних вишів, студенти та представники медіа отримували корисні та практичні знання, а також інформацію про нашу діяльність із перших вуст. І це – лише початок.

Ми розробили бачення найближчого майбутнього фінсектору, яке разом із детальною дорожньою картою конкретних заходів викладене в новій Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Ми створили цей документ у співпраці із Міністерством фінансів України, Національною комісією, що здійснює

державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб. Наша спільна мета – за п’ять років зробити український фінансовий сектор ефективним, стійким та конкурентоспроможним, і ми до цього будемо йти.

Ми посилили взаємодію з нашими стейкхолдерами. Зокрема, плідно співпрацюємо з Урядом і Парламентом та прагнемо надавати максимальну експертну допомогу під час розроблення фінансового законодавства. Ми підтримуємо партнерські стосунки з іншими державними органами. Ми в діалозі з фінансовою та бізнес-спільнотою, в якому пріоритет – не лише інформування, а й зворотний зв’язок. І за результатами минулого року нам це вдалося. Цьому підтвердження – нагорода “Вибір бізнес-спільноти 2019” від Американської торговельної палати. Ми ділимося своєю аналітикою з експертами, науковцями та всіма охочими завдяки проекту “Експертна платформа НБУ”. Музей грошей Національного банку завжди радо приймає гостей на екскурсії, присвячені історії гривні та роботі центробанку. Ми спілкуємося з українцями в регіонах. Ми дотримуємось високих стандартів прозорості у роботі з медіа, тому що прозорість – одна з наших головних цінностей як центрального банку та державної інституції. Ми представляємо Україну та ділимося своїм досвідом на високорівневих форумах і зібраннях фінансистів та центробанкірів.

Упевнено можемо стверджувати, що Національний банк задав високі стандарти партнерства та прозорості, тож зараз запрошую вас ознайомитися з тим, як ми це робили.

Яків Смолій

Звернення Голови Ради Національного банку

Пані та панове!

Макроекономічна ситуація у 2019 році в Україні була загалом сприятливою: приріст економіки становив близько 3,5%, дефіцит державного бюджету – менше 2% від ВВП, відношення боргу до ВВП наближається до рівня нижчого за 50%, дефіцит поточного рахунку знизився до відносно безпечного рівня – 3% від ВВП, а гривня лідирує за темпами зміцнення з-поміж валют країн, що розвиваються.

Відповідно до Основних засад грошово-кредитної політики на 2019 рік та середньострокову перспективу, які Рада Національного банку схвалила у вересні 2018 року, ціль НБУ щодо зниження інфляції становила $5\% \pm 1$ в. п. Фактичний результат сягнув 4,1%. Отже, у звітному році показник інфляції впритул наблизився до нижньої межі визначеного Радою Національного банку цільового діапазону, а в наступному році може вийти за його межі.

Упродовж року Рада Національного банку України наголошувала, що неадекватно жорстка монетарна політика, коли реальні значення інфляції нижчі, ніж інфляційний таргет, можуть становити реальну небезпеку для подальшого зростання ВВП та наповнення державного бюджету. Повільне зниження облікової ставки на тлі низької інфляції робить

проблематичним кредитування великих підприємств у національній валюті.

Мушу зазначити, що суперечки про причини і наслідки надмірно жорсткої монетарної політики Національного банку України на тлі недостатніх темпів економічного зростання невідступно супроводжували діяльність регулятора, іноді породжуючи конфлікти в публічній сфері. Це ще раз доводить потребу подальшого вдосконалення політики комунікацій Національного банку. Тому у 2020 році Рада Національного банку допомагатиме Правлінню Національного банку поліпшити комунікації з ринком.

Загалом Рада має 20 законодавчо визначених повноважень та завдань зі здійснення контролю за проведенням грошово-кредитної політики та нагляду за системою внутрішнього контролю. Це передбачає здійснення контролю за основними засобами і методами грошово-кредитної політики, наведеними у статті 25 Закону України “Про Національний банк України”. Більшість із визначених Раді Національного банку вищезазначеним законом повноважень була реалізована.

Завдяки рекомендаціям Ради Національного банку Правління регулятора переглянуло процедури формування та використання резервів власного капіталу, у результаті вивільнення коштів становило: 2,1 млрд грн у 2017 році та 5,2 млрд грн у 2019-му, що безпосередньо впливає на обсяг прибутку, який спрямовується до Державного бюджету України. Крім того, Рада Національного банку сприяла оптимізації кошторису адміністративних витрат: на 2017 рік – на 0,3 млрд грн, на 2018 рік – на 1,4 млрд грн, на 2019 рік – на 0,6 млрд грн, на 2020 рік – на 0,5 млрд грн.

Водночас дії Ради жодним чином не обмежували фінансової незалежності регулятора, Правління Національного банку мало достатні фінансові ресурси, необхідні для виконання його функцій, реалізації відповідних програм та забезпечення належного рівня оплати праці працівників.

Богдан Данилишин

Правління Національного банку

Яків Смолій

Голова Національного банку

Голова Національного банку з 15 березня 2018 року, в. о. Голови Національного банку з 11 травня 2017 року до 15 березня 2018 року, перший заступник Голови Національного банку з жовтня 2016 року.

У банківській системі України працює від початку її формування – більше 28 років. У 1991–1994 роках працював у Тернопільському обласному управлінні Національного банку. До 2005 року був заступником голови правління Акціонерного поштово-пенсійного банку “Аваль”. З 2005 до 2014 року обіймав посаду директора з питань банківського бізнесу товариства “Престиж-груп”.

Яків Смолій закінчив Львівський державний університет ім. І. Франка за спеціальністю “Прикладна математика”. Має науковий ступінь кандидата економічних наук.

Яків Смолій отримав нагороду “Центробанкір року у Центральній та Східній Європі” у 2019 році від міжнародної газети GlobalMarkets.

Катерина Рожкова

Перший заступник Голови

До сфери управління Катерини Рожкової належать питання банківського нагляду, реєстрації та ліцензування, фінансового моніторингу банківської системи.

У банківській системі України працює 22 роки, з яких 14 років – на керівних посадах: заступник голови правління, член правління, радник голови правління ПАТ “Ерсте Банк”, заступник голови правління ПАТ “Фінбанк”, пізніше – ПАТ “Платинум Банк”, виконувала обов’язки голови правління цього банку. У 2009 році пів року очолювала Департамент безвізного банківського нагляду Національного банку. Із 10 червня 2015 року до 18 січня 2016 року – директор Департаменту банківського нагляду Національного банку. До червня 2018 року обіймала посаду заступника Голови Національного банку.

Катерина Рожкова закінчила Київський національний економічний університет за спеціальністю “Фінанси і кредит – банківський менеджмент” та Міжнародний інститут менеджменту за спеціальністю “Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності (МВА)”.

Роман Борисенко

Заступник Голови

До сфери управління Романа Борисенка належать питання фінансів, операційної діяльності, управління персоналом, управління проблемними активами та забезпечення діяльності Національного банку.

У банківській системі України працює понад 18 років. Із 2001 до 2014 року працював у банку ПАТ “Райффайзен Банк Аваль” пройшов трудовий шлях від економіста до заступника директора департаменту - начальника управління департаменту персоналу.

До команди Національного банку приєднався у 2014 році як директор Департаменту персоналу. Із серпня 2016 року виконував обов'язки заступника Голови Національного банку. З жовтня 2016 року – заступник Голови Національного банку.

Роман Борисенко закінчив Українську академію банківської справи Національного банку в м. Суми за спеціальністю “Банківська справа”.

Дмитро Сологуб

Заступник Голови

До сфери управління Дмитра Сологуба належать питання формування монетарної політики, проведення макропруденційної політики для забезпечення фінансової стабільності, проведення економічного аналізу, збору та аналізу статистики і звітності, а також виконання дослідницької функції центрального банку.

У 2002 році розпочав кар'єру наукового співробітника Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. Із 2004 року працював економістом-дослідником у представництві Міжнародного валютного фонду в Україні. У 2007–2015 роках обіймав посаду начальника відділу аналізу та досліджень ПАТ “Райффайзен Банк Аваль”.

Дмитро Сологуб закінчив Білоруський державний університет за спеціальністю “Економічна теорія”. Після цього закінчив магістерську програму з економіки (EERC) Національного університету “Києво-Могилянська академія”. Має сертифікат CFA.

Сергій Холод

Заступник Голови

До сфери управління Сергія Холода належать питання розвитку, регулювання діяльності платіжних та розрахункових систем, управління системою готівкового обігу.

Сергій Холод працює у банківській системі 29 років. У 1991–2002 роках працював у Національному банку та був одним із керівників проекту зі створення та розвитку електронної пошти і телекомунікаційної мережі системи електронних платежів Національного банку.

У 2002–2007 роках працював начальником управління інформаційних технологій АКБ “Райффайзенбанк Україна” (у 2006 році змінено найменування на ЗАТ “ОТП БАНК”). Наступні три роки обіймав посаду директора департаменту інформаційних технологій АТ “Індекс-Банк” (Креді Агріколь Груп). У 2009 році Сергій Холод призначений на посаду директора з операційної діяльності, а згодом – першого заступника голови правління ПАТ “СВЕДБАНК”. У 2013 році працював заступником голови правління АТ “ТАСКОМБАНК”, а у 2013–2014 роках – членом правління ПАТ “Брокбізнесбанк”. До Національного банку п’ять років працював на посаді заступника голови правління ПАТ “ВТБ Банк”. Обіймає посаду заступника Голови Національного банку з 23 липня 2018 року.

Сергій Холод закінчив Київський державний економічний університет за спеціальністю “Фінанси і кредит” та Київське вище військове авіаційне інженерне училище за спеціальністю “Авіаційне радіоелектронне обладнання”.

Олег Чурій

Заступник Голови

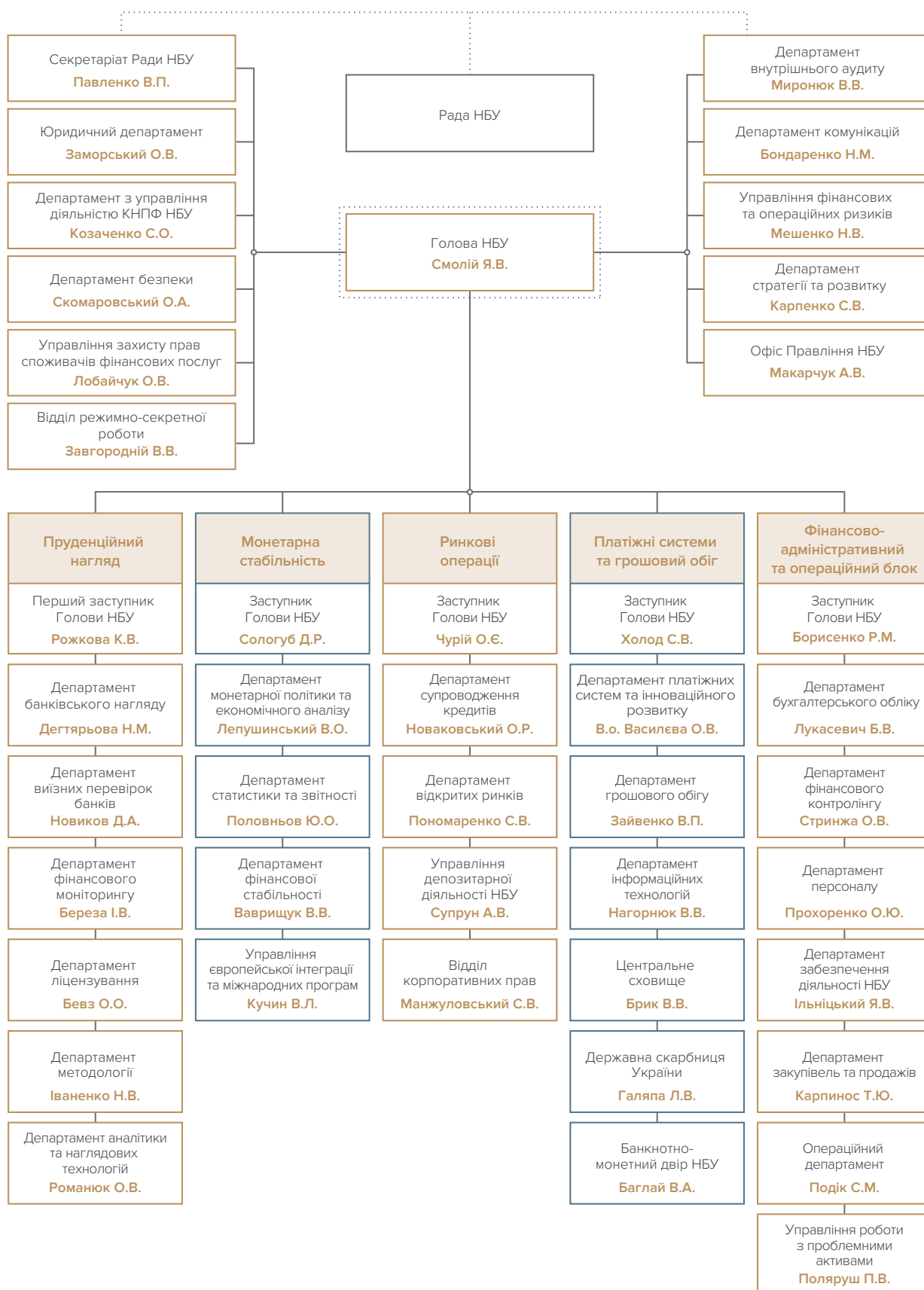
До сфери управління Олега Чурія належать питання здійснення операцій на відкритих ринках, валютного регулювання, діяльності Депозитарію Національного банку. У фінансовій сфері України працює з 1993 року.

Кар’єру розпочав в управлінні міжнародних розрахунків АБ “ІНКО”. Займався операціями з цінними паперами у Всеукраїнському акціонерному банку “Ва-банк”, Інвестиційній компанії “Співдружність”, АКБ “БНП-Дрезднер Банк (Україна)”. Із 1999 до 2007 року – головний дилер казначейства, пізніше – начальник казначейства АКБ “Банк Австрія Кредитанштальт Україна” (у 2002 році змінено найменування на АКБ “ХФБ Банк Україна”). Наступні три роки – заступник начальника департаменту інвестиційного бізнесу, пізніше – начальник служби інвестиційного бізнесу АКІБ “Укрсиббанк”. Із 2010 до 2014 року – начальник управління операцій на ринку інструментів із фіксованою доходністю ПАТ “ВТБ Банк”.

Профільну економічну освіту Олег Чурій здобув у Вищій банківській школі Міжнародного центру ринкових відносин та підприємництва – Центру “Ринок” за спеціальністю “Фінанси та кредит”. Має сертифікат CFA.

Організаційна структура Національного банку

Станом на 01.01.2020

Розвиток фінансового сектору

Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року

Ми разом з іншими зацікавленими і причетними сторонами завершили реалізацію Комплексної програми розвитку фінансового сектору до 2020 року (далі – КП 2020), яка була дорожньою картою реформ фінсектору впродовж п'яти років.

Близько 47% заходів дорожньої карти успішно реалізовані. Ще 17% проєктів реалізовані одним або кількома регуляторами. 36% надалі реалізовуватимуться в новій програмі – Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року (далі – Стратегія 2025), презентованій у січні 2020 року.

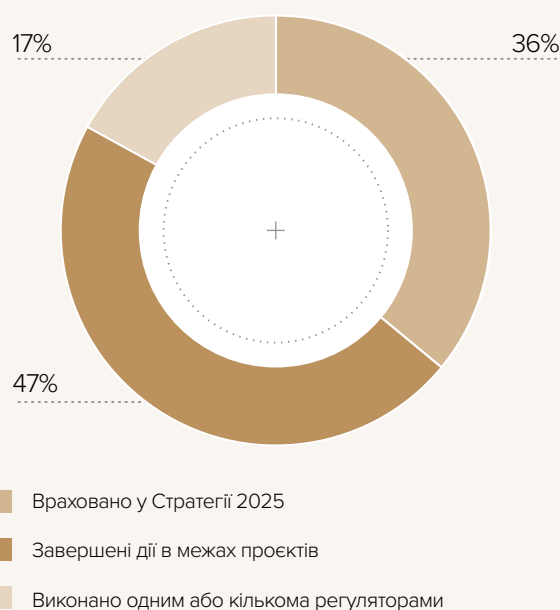
Серед основних наших досягнень у реформуванні фінансового сектору варто виокремити такі:

- посилено інституційну спроможність центробанку та проведено його внутрішню трансформацію;
- запроваджено інфляційне таргетування та перехід до гнучкого курсоутворення;
- здійснено оздоровлення банківського сектору;
- проведено валютну лібералізацію;
- посилено відповідальність власників та менеджменту банків;
- сформовано незалежні наглядові ради державних банків;
- запроваджено ризик-орієнтований нагляд та посилений фінмоніторинг з боку Національного банку;
- створено можливість віддаленої ідентифікації з використанням BankID Національного банку;
- запроваджено звітність за стандартом МСФЗ 9;
- створено кредитний реєстр Національного банку.

Проєкти, які й надалі реалізовуватимуться у Стратегії 2025:

- впровадження норм директиви ЄС PSD2;
- cashless economy (зокрема ISO 20022, СЕП 24/7);
- розвиток небанківських фінансових установ;
- захист прав споживачів фінансових послуг;
- відновлення кредитування.

Виконання дорожньої карти Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року

Стосовно основних ключових показників ефективності (КПЕ) КП 2020 варто зазначити, що більшість з них були досягнуті. Зокрема, споживча інфляція сповільнилась до середньострокової цілі НБУ $5\% \pm 1$ в. п. і становила 4,1% за підсумками 2019 року, міжнародні резерви збільшилися до семирічного максимуму, суттєво зросла частка безготівкових розрахунків тощо.

Виконання основних КПЕ Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року

	01.01.2015	01.01.2020	2020
Споживча інфляція (ІЦІ, у річному вимірі, %)	24,9%	4,1%	5% ± 1 в. п.
Міжнародні резерви (млрд дол. США)	7,5	25,3	Відповідно до положень економічної програми в межах угоди з МВФ
Рівень готівки в економіці (МО/ВВП)	17,8%	9,7%	≤9,5%
Індекс концентрації в банківському секторі (індекс ННІ)	564,41	1007,63	≥800
Рівень безготівкових розрахунків ¹	25,0%	50,3%	55%
Кількість POS-терміналів на 1 млн осіб ²	4,7	8,3	11,0
Рівень доларизації кредитів і депозитів ³	46,1%	38,4%	≤40%

¹ Частка безготівкових операцій у загальному обсязі операцій із використанням платіжних карток;

² Співвідношення POS-терміналів до чисельності населення (тис. шт./млн осіб);

³ За банківськими депозитами (кредитами) резидентів (крім інших банків та НБУ).

Виконання основних КПЕ Комплексної програми розвитку фінансового сектору до 2020 року

	01.01.2015	01.01.2020	2020
Рівень номінальних ставок за новими кредитами у нац. валюті ¹	17,6%	19,5%	≤12%
Відношення кредитів до депозитів (валові кредити)	156%	98,1%	≤110%
Рівень проникнення страхування ²	1,4%	1,1% ⁴	0,75%
Частка прийнятих активів у загальних активах страховиків, усього ³	47% ⁵	73,2% ⁴	Не нижче 60%
Активи другого рівня пенсійної системи ⁶	0%	0%	Не нижче 2%
Активи публічних ІСІ ⁷	0,1%	0,1%	Не нижче 10%

Відставання показників розвитку накопичувальної пенсійної системи та ринку спільного інвестування пов'язане із затримкою в ухваленні законодавчих актів

¹ Середньозважені ставки за новими кредитами резидентам (крім інших депозитних корпорацій) в річному обчисленні станом на 01.11.2019, %;

² Частка страхових платежів без вхідного перестрахування/ ВВП;

³ Частка прийнятних активів у загальних активах страховиків;

⁴ Дані станом на 01.10.2019;

⁵ Дані станом на 01.01.2016;

⁶ Відношення активів до ФЗП учасників другого рівня пенсійної системи;

⁷ Співвідношення активів публічних ІСІ до ВВП.

Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року

28 травня 2019 року Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб та Міністерство фінансів України підписали Меморандум про взаєморозуміння та співробітництво з питань підготовки та впровадження Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року.

Мета Стратегії 2025 – забезпечення подальшого реформування та розвитку фінансового сектору України відповідно до провідних міжнародних практик та імплементації заходів, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС та іншими міжнародними зобов'язаннями України. Вона стане продовженням Комплексної програми розвитку фінансового сектору

України до 2020 року, яка визначала пріоритетні реформи регуляторів упродовж попередніх п'яти років. Документ складається з п'яти розділів: поточний стан фінансового сектору України; бачення майбутнього: місія і візія фінансового сектору; стратегічні цілі, очікувані результати та інструменти реалізації Стратегії 2025; дорожня карта реалізації Стратегії 2025 та міжнародні зобов'язання України у сфері фінансових послуг, які передбачено імплементувати в межах дорожньої карти.

Стратегія 2025 передбачає розвиток фінансового сектору за п'ятьма основними напрямками:

- зміцнення фінансової стабільності;
- сприяння макроекономічному розвитку та зростанню економіки;
- розвиток фінансових ринків;
- розширення фінансової інклюзії;
- упровадження інновацій у фінансовому секторі.

Візія фінансового сектору України

Інтегрований у міжнародний простір, ефективний, стійкий та конкурентоспроможний фінансовий сектор, який динамічно розвивається та забезпечує вагомий внесок у стале та інклюзивне економічне зростання України

Місія фінансового сектору України

Фінансовий сектор України є драйвером сталого та інклюзивного розвитку економіки України та сприяє підвищенню добробуту громадян через забезпечення ефективного акумулювання, розподілу та обігу фінансових ресурсів в економіці

- **Для подальшого зміцнення фінансової стабільності** регулятори з-поміж іншого спрямовуватимуть свої зусилля на посилення захисту прав кредиторів та інвесторів, запровадження плану дій BEPS, підвищення рівня корпоративного управління у фінансових установах, посилення вимог до їхнього внутрішнього контролю, удосконалення системи гарантування вкладів та виведення неплатоспроможних фінансових установ з ринку, впровадження ризик-орієнтованого нагляду за небанківськими фінансовими установами, регуляторних вимог у сфері регулювання та нагляду за банками та небанківськими фінансовими установами, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС тощо.
- **Макроекономічний розвиток** стимулюватиметься завдяки активізації кредитування малого і середнього підприємництва, зокрема фермерських господарств під заставу землі, усуненню перешкод для перезапуску іпотечного кредитування, експортному фінансуванню. Іншими важливими завданнями за цим напрямом є виважена фіскальна політика, розвиток ринку небанківського кредитування, посилена координація дій між Міністерством фінансів та Національним банком, запровадження другого рівня та удосконалення регулювання третього рівня пенсійної системи, розвиток внутрішнього ринку державних цінних паперів.
- **Для розвитку фінансових ринків** регулятори працюватимуть над завершенням валютної лібералізації, створенням ліквідних ринків фінансових інструментів (деривативів, корпоративних акцій та облігацій тощо), дерегуляцією ринків небанківських фінансових послуг з низьким рівнем ризиків або тих, що не відповідають практиці ЄС, регулюванням страхової діяльності відповідно до Solvency II та принципів IAIS, забезпеченням правового регулювання страхових посередників, створенням на законодавчому рівні необхідних передумов для розвитку ринків кредитних спілок та надання послуг фінансового лізингу, модернізацією біржової та депозитарної інфраструктури, створенням Комплексної інформаційної системи моніторингу фондового ринку, застосуванням міжнародних стандартів функціонування інфраструктури ринків капіталу (вимог CSDR, EMIR, MIFID II, MIFIR, PFM) тощо.
- **З метою розширення фінансової інклюзії**

будуть упроваджені стандарти ринкової поведінки фінустанов і розкриття інформації про фінансові продукти, активізовані цільові програми для підвищення фінансової грамотності населення, а також буде посилено захист прав споживачів, створено стимули для розвитку платіжної інфраструктури для безготівкових операцій, розширено і вдосконалено систему гарантування вкладів тощо.

- **Інновації у фінансовому секторі** охоплюватимуть широкий спектр дій, зокрема: розвиток системи віддаленої ідентифікації BankID, створення платформи для краудфандингу та венчурного капіталу, а також регуляторних “пісочниць” за типом sandbox, запровадження нових технологій для платежів та переказів, розширення доступу учасників фінансових ринків до публічних реєстрів, розвиток big data, blockchain та хмарних технологій тощо.

Отже, Стратегія 2025 передбачає проведення реформ в усіх сегментах фінансового сектору: на банківському ринку, в сегменті небанківських фінансових установ, на ринках капіталу. Реалізація Стратегії 2025 дасть змогу створити за п'ять років прозорий, конкурентний, стабільний та високотехнологічний фінансовий сектор.

Робоча група (Комітет) з фінансового розвитку

Відповідно до підписаного у травні 2019 року міжвідомчого Меморандуму та з метою реалізації Стратегії 2025 передбачено створення керівного комітету, в якому братимуть участь голови установ-підписантів.

13 грудня 2019 року Рада з фінансової стабільності на своєму засіданні ухвалила рішення утворити Робочу групу (Комітет) з фінансового розвитку при Раді з фінансової стабільності.

Основні завдання Робочої групи:

- визначення напрямів та пріоритетів, спрямованих на впровадження Стратегії 2025;
- сприяння скоординованій реалізації заходів, передбачених Стратегією розвитку фінансового сектору до 2025 року, забезпечення моніторингу ефективності їхньої реалізації;
- розгляд пропозицій щодо планування заходів із розвитку фінансового сектору.

Виконання
Національним банком України
стратегічних цілей

Низька та стабільна інфляція

Монетарна політика та макроекономічний розвиток

Трансмісійний механізм монетарної політики

Плаваючий обмінний курс і валютні інтервенції

Монетарна політика та макроекономічний розвиток

Цілі монетарної політики

Пріоритетна ціль монетарної політики Національного банку – забезпечення цінової стабільності. Серед інших цілей – сприяння фінансовій стабільності і сталим темпам економічного зростання. Для виконання пріоритетної цілі монетарної політики – забезпечення цінової стабільності – ми четвертий рік поспіль з 2015 року¹ використовуємо монетарний режим інфляційного таргетування. Його сутність полягає в публічному оголошенні центральним банком кількісних цілей з інфляції та зобов'язанні досягати їх упродовж середньострокового періоду.

Відповідно до Стратегії монетарної політики Національного банку України² та Основних засад грошово-кредитної політики на 2019 рік та середньострокову перспективу³ середньостроковою інфляційною ціллю для Національного банку є 5% із допустимим діапазоном відхилень ± 1 в. п. Стратегічними документами передбачалося досягнення цієї цілі в грудні 2019 року з подальшим її дотриманням у наступних роках.

За підсумками 2019 року інфляція уповільнилася до 4,1% р/р (з 9,8% у 2018 році) – найнижчого рівня за останні шість років – та увійшла в цільовий діапазон.

Досягнення інфляційної цілі відбулося, насамперед, завдяки послідовній та виваженій монетарній політиці НБУ, спрямованій на досягнення цінової стабільності, у поєднанні з виваженою фіскальною політикою. Сприяючи приведенню інфляції до цільового рівня, ми також зважали на необхідність підтримки стійкого економічного зростання і поступово знижували облікову ставку – загалом на 450 б. п. до 13,5%.

Співпраця з Урядом України щодо досягнення цілі з цінової стабільності

Відповідно до найкращої практики країн-таргетерів інфляції з метою узгодження заходів

економічної, фіскальної та монетарної політики 3 жовтня 2019 року було укладено Меморандум між Кабінетом Міністрів України та Національним банком України про взаємодію для досягнення стійкого економічного зростання та цінової стабільності.

Меморандум визначає забезпечення цінової стабільності однією з основних передумов стійкого економічного зростання. Для досягнення цих цілей ми взяли на себе зобов'язання забезпечувати цінову стабільність та підтримувати економічну політику Уряду України, а Кабінет міністрів – підтримувати політику Національного банку щодо забезпечення стабільно низької інфляції.

Так ми проводитимемо монетарну політику на засадах режиму інфляційного таргетування, спрямовуючи свої дії на забезпечення річного приросту індексу споживчих цін на рівні 5% з допустимим діапазоном відхилень ± 1 в. п. Задля цього ми застосовуватимемо насамперед облікову ставку як основний монетарний інструмент впливу на інфляційні процеси та дотримуватимемося режиму плаваючого валютного курсу.

Крім того, ми зобов'язалися сприяти фінансовій стабільності, забезпечувати поступову лібералізацію ринку капіталів, розвивати фінансовий ринок, зокрема ринок державних цінних паперів, платіжні системи, сприяти впровадженню інноваційних технологій у фінансовому секторі тощо.

Зі свого боку Уряд зобов'язався підтримувати досягнення Національним банком цілі щодо цінової стабільності та проводити передбачувану бюджетну політику та політику управління державним боргом, спрямовані на забезпечення стійкості державних фінансів. Зокрема, Кабінет міністрів взяв на себе зобов'язання знизити бюджетний дефіцит до 1,5% ВВП у 2024 році, збільшити частку боргу в національній валюті до 50% до кінця 2024 року для зменшення валютного ризику. Також він зобов'язався проводити прозору та передбачувану політику у сфері

¹ Національний банк де-факто перейшов до режиму інфляційного таргетування у серпні 2015 року

² Затверджена рішенням Ради Національного банку України від 13 липня 2018 року №37-рд

³ Затверджені рішенням Ради Національного банку України від 11 вересня 2018 року №41-рд

адміністративно регульованих цін і тарифів, прозору приватизацію та ефективну антимонопольну політику для створення конкурентного середовища для механізмів ціноутворення.

Уряд та Національний банк будуть координувати свої дії проводячи регулярні консультації на рівні керівництва і фахівців. Стратегічні питання щодо забезпечення цінової та фінансової стабільності обговорюватимуться, зокрема, під час засідань Ради з фінансової стабільності. Поточна економічна ситуація, макроекономічні прогнози, досягнення цілей з інфляції, розвиток фінансових ринків, прогнозування ліквідності, параметри фіскальної політики та стійкості державного боргу обговорюватимуться на окремих фахових зустрічах, зокрема й під час підготовки Бюджетної декларації та складання проєкту Державного бюджету України.

Ефективна координація економічної, фіскальної та монетарної політики – важлива передумова досягнення низької та стабільної інфляції, зниження відсоткових ставок, поживлення кредитування та економічного зростання.

Рішення з монетарної політики та їхнє макроекономічне підґрунтя

Монетарна політика Національного банку впродовж переважної частини 2019 року залишалася достатньо жорсткою для подолання суттєвого інфляційного тиску. Основним його чинником був зростаючий споживчий попит, який підтримувався стійким зростанням доходів населення та поліпшенням споживчих настроїв.

Ураховуючи необхідність забезпечення стійкого зниження інфляції до цілі та ризики, які можуть стати цьому на заваді, Правління Національного банку впродовж першого кварталу вважало за необхідне зберігати достатньо жорсткі монетарні умови. Відповідно ми двічі – у лютому та березні – залишили облікову ставку незмінною – на рівні 18,0%.

Жорстка монетарна політика Національного банку разом із сталим надходженням іноземної валюти від експорту аграрної продукції забезпечували сприятливу ситуацію на валютному ринку. Інфляційні очікування бізнесу, населення та учасників фінансових ринків поліпшувалися, попри значну політичну невизначеність у рік проведення подвійних виборів в країні. Високі ставки за інструментами

в гривні також посилювали привабливість українського ринку для іноземних інвесторів на тлі зростаючої турбулентності на фінансових ринках країн, що розвиваються.

Водночас послабленню інфляційного тиску разом із монетарними чинниками сприяли: розширення внутрішньої пропозиції окремих продуктів харчування та падіння світових цін на продовольство. Тож наявність стійкої тенденції до уповільнення інфляції до цілі 5% дала нам змогу розпочати цикл зниження облікової ставки у II кварталі 2019 року та знизити облікову ставку на 50 б. п. до 17,5% річних.

У червні облікова ставка залишалася без змін на рівні 17,5% через появу додаткових факторів тиску на інфляцію. Це стало результатом відтермінування обговорення подальшої фінансової підтримки з боку Міжнародного валютного фонду до формування нового уряду в Україні, збереження високого споживчого попиту внаслідок зростання реальних зарплат, а також посилення ризиків для фінансової стабільності України.

Упродовж III кварталу 2019 року спостерігалось помірне зниження інфляції. Жорстка монетарна політика залишалася вагомим чинником, що стримував фундаментальний тиск на ціни, зокрема через канал обмінного курсу. Крім того, з початком роботи Верховної Ради нового скликання та формуванням нового уряду послабилися внутрішні політичні ризики для зниження інфляції до цілі. Це відкрило можливість для активізації переговорів із Міжнародним валютним фондом щодо нової програми співпраці. Відповідно ми продовжили цикл пом'якшення монетарної політики та у III кварталі двічі знизили облікову ставку на 50 б. п. – у липні до 17,0% та у вересні до 16,5%.

У IV кварталі стрімке зміцнення курсу гривні зумовило швидше зниження інфляційного тиску, ніж очікувалося. Крім того, зниженню інфляції сприяло поліпшення інфляційних очікувань та зниження цін на енергоносії на світових ринках. Ці фактори нівелювали тиск на ціни з боку стійкого споживчого попиту і слабшого врожаю окремих овочів.

Зважаючи на ці позитивні чинники та стійкість дезінфляційного тренду, ми прискорили пом'якшення монетарної політики та знизили облікову ставку загалом на 300 б. п. – у жовтні до 15,5% та у грудні до 13,5%.

Публікація прогнозу облікової ставки

У 2019 році ми запровадили регулярну публікацію прогнозу облікової ставки, ставши восьмим центральним банком-інфляційним таргетером у світі, який дотримується такої практики.

3 липня 2019 року майбутня очікувана траєкторія процентної ставки, що узгоджується з прогнозами інших макроекономічних змінних, публікується в Інфляційному звіті та інших матеріалах, які ми оприлюднюємо.

Публікація прогнозу облікової ставки – черговий важливий крок у напрямі підвищення прозорості та передбачуваності монетарної політики після початку оприлюднення Підсумків дискусії членів КМП щодо рівня облікової ставки роком раніше.

Відтепер учасники фінансового ринку мають змогу не тільки оцінити, якою ми бачимо свою майбутню монетарну політику, але й прослідкувати, як регулятор корегує прогнозну траєкторію облікової ставки у відповідь на появу нової інформації та зміну припущень макроекономічного прогнозу. Розуміючи логіку наших дій, вони мають змогу робити висновки щодо його подальшої політики та, як наслідок, ухвалювати виважені інвестиційні рішення.

Більша прозорість та передбачуваність монетарної політики також сприяє посиленню дієвості впливу ключової ставки на ринкові процентні ставки, вартість фінансових

ресурсів та інфляцію. Так, володіючи ширшою інформацією щодо логіки ухвалення монетарних рішень у центральному банку, учасники фінансового ринку зможуть адаптувати свої очікування стосовно майбутньої вартості фінансових ресурсів. У такий спосіб ми певним чином зможемо впливати на криву дохідності.

Зрозумілість та передбачуваність монетарної політики сприяє зменшенню невизначеності, а отже й зниженню премії за ризик, яка закладається у вартість кредитів, дохідність боргових цінних паперів тощо.

Водночас ми наголошуємо, що прогноз облікової ставки – не зобов'язання регулятора слідувати опублікованій траєкторії. Рішення Правління щодо рівня облікової ставки можуть відхилитися від прогнозу з урахуванням змін в оцінці ризиків для досягнення цілей НБУ, насамперед з інфляції, появи внутрішніх та зовнішніх факторів, що не були передбачені у базовому сценарії.

Публікація прогнозу облікової ставки Національним банком була позитивно сприйнята учасниками ринку та експертним середовищем, про що свідчить жваве обговорення майбутньої траєкторії в аналітичних звітах та ЗМІ. Крім того, публікація прогнозу облікової ставки сприяла перегляду учасниками фінансового ринку своїх очікувань щодо майбутньої жорсткості монетарної політики Національного банку та зміщенню кривої дохідності в середньостроковому сегменті донизу.

Трансмісійний механізм монетарної політики

Виконання операційної цілі – ставки на МБКР

Процентна політика Національного банку – це регулювання центробанком попиту та пропозиції на грошові кошти через зміну процентних ставок за своїми операціями. Змінюючи облікову ставку, ми впливаємо на короткострокові процентні ставки на міжбанківському грошово-кредитному ринку. З певним часовим лагом це також транслюється у зміни процентних ставок за кредитами, депозитами, цінними паперами тощо. Ці ставки мають безпосередній вплив на обсяги споживання та інвестицій домогосподарств і підприємств, а отже – на інфляцію.

Операційна ціль монетарної політики – утримання гривневих ставок

на міжбанківському кредитному ринку в межах коридору процентних ставок за інструментами постійного доступу (кредитами і депозитними сертифікатами овернайт) на рівні, близькому до облікової ставки. Індикатором рівня гривневих міжбанківських процентних ставок для цілей процентної політики визначено Український індекс міжбанківських ставок для кредитів і депозитів овернайт у національній грошовій одиниці (UIIR).

Упродовж 2019 року UIIR належним чином реагував на зниження облікової ставки та перебував у межах коридору процентних ставок за інструментами постійного доступу. UIIR у 2019 році тяжів до нижньої межі коридору, що зумовлювалося збереженням значного профіциту ліквідності банківської системи упродовж року.

Процентні ставки Національного банку та UIIR, % річних

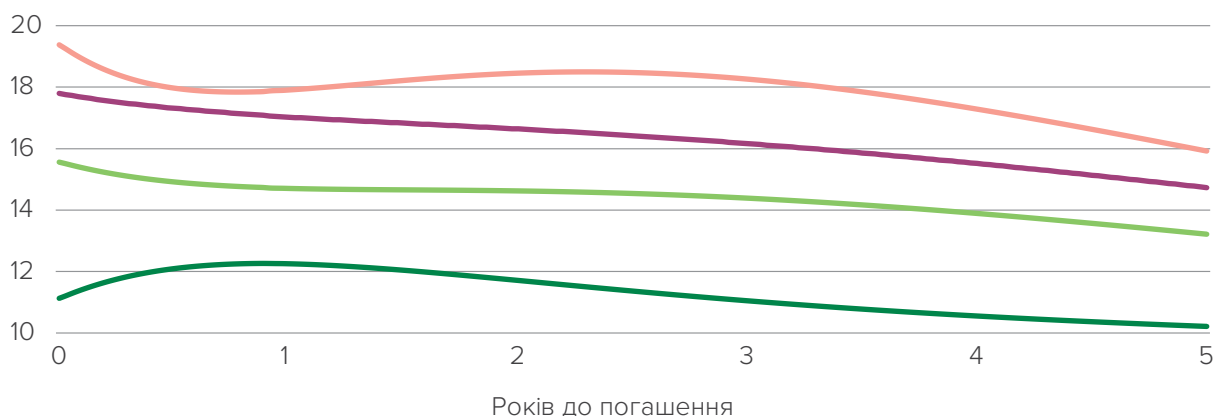

Трансмiсія в ставки ОВДП і банківської системи

Послідовне пом'якшення монетарної політики, яке ми розпочали у квітні 2019 року, та очікування подальшого зниження ключової ставки впливали на зменшення дохідності гривневих ОВДП за всіма строками обігу. Додатковим чинником було обмеження пропозиції цінних паперів Урядом у другому півріччі на тлі збереження значного попиту на них з боку іноземних інвесторів. Очікування інвесторів щодо зниження облікової ставки в майбутньому також збільшили попит на середньо- та довгострокові ОВДП. Це позитивно впливало на строкову структуру державного боргу.

Здешевлення міжбанківських ресурсів зумовило відчутне зниження середньозважених гривневих ставок за кредитами та строковими депозитами для бізнесу. Водночас процентні ставки банків для населення були інертними через вплив кон'юктурних та структурних чинників. Насамперед через високу конкуренцію окремих фінансових установ за ресурси, зокрема й з ОВДП, а також недостатньо гнучкі цінові стратегії державних банків, які є головними гравцями у роздрібному сегменті. Водночас збереження високого попиту на споживчі кредити призвело навіть до збільшення середньозваженої вартості гривневих кредитів.

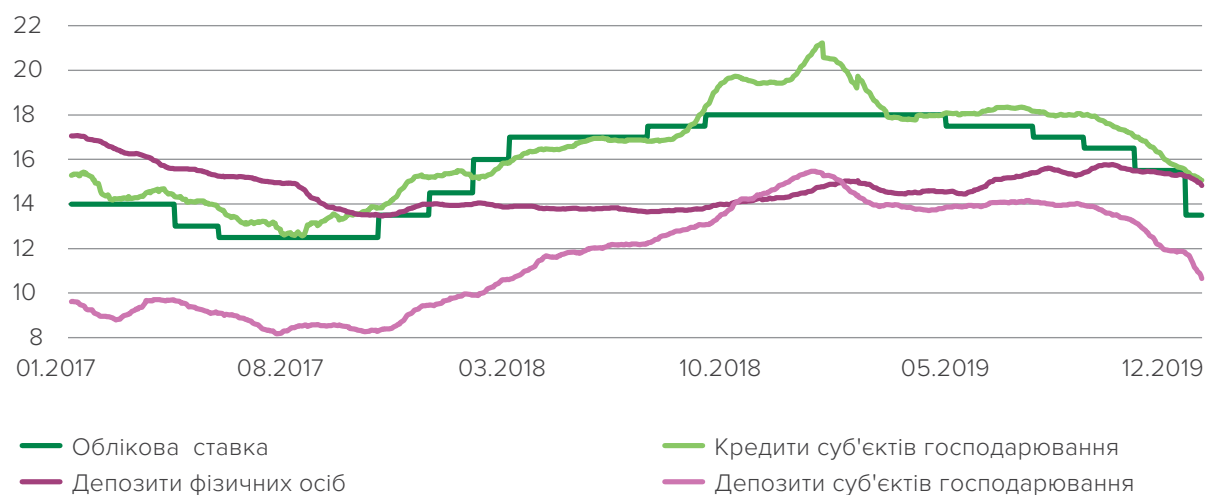
Криві безкупонної дохідності за гривневими ОВДП*, % річних

— Станом на 28.12.19 — Станом на 27.06.19 — Станом на 31.10.19 — Станом на 29.12.18

* Спот-ставки з безперервним нарахуванням доходу, побудовані з використанням параметричної моделі Нельсона Сігела

Облікова ставка та ставки за новими кредитами і строковими депозитами в гривні*, %

— Облікова ставка — Кредити суб'єктів господарювання
— Депозити фізичних осіб — Депозити суб'єктів господарювання

* Для ставок за кредитами та депозитами – 20-денна плинна

Плаваючий обмінний курс і валютні інтервенції

Про режим курсу і цілі інтервенцій зі стратегічних документів

Дотримуючись режиму плаваючого обмінного курсу, ми не спрямовуємо монетарну політику на досягнення певного рівня або діапазону обмінного курсу гривні. Його динаміка до іноземних валют формується під впливом ринкових чинників, що визначають попит на іноземну валюту та її пропозицію на внутрішньому ринку.

Здійснюючи валютні інтервенції, ми не протидіємо фундаментальним тенденціям, а лише згладжуємо надмірні курсові коливання, які є шкідливими для економіки та можуть призвести до накопичення зовнішньоекономічних та фінансових дисбалансів.

Упродовж 2019 року валютні інтервенції проводилися з метою накопичення міжнародних резервів та згладжування функціонування валютного ринку. Проведення НБУ цих операцій не перешкоджало тенденції зміцнення курсу гривні, яка домінувала на валютному ринку.

Накопичення міжнародних резервів

Збереження сприятливої ситуації на валютному ринку впродовж більшої частини року дало нам змогу продовжити нарощувати міжнародні резерви. Так, у 2019 році вони збільшилися на 22% і сягнули семирічного максимуму – 25,3 млрд дол. США.

Міжнародні резерви зростають вже п'ятий рік поспіль. Ця тенденція продовжилася навіть попри входження України в період пікових виплат за зовнішнім боргом.

Переважання пропозиції валюти над попитом у минулому році, яке сприяло зростанню міжнародних резервів, було зумовлене такими чинниками:

- стійким припливом іноземного капіталу в гривневій цінній папері, емітовані державою;
- рекордною врожайністю в агросекторі;

- відносно сприятливою зовнішньою ціновою кон'юнктурою для товарів українського експорту, зокрема аграрної і металургійної продукції, упродовж більшої частини року;
- низькими цінами на імпортні енергоносії;
- стабільно високими обсягами переказів трудових мігрантів;
- збільшенням експорту ІТ-послуг;
- помірним обсягом репатріації дивідендів.

З урахуванням сприятливої ситуації на валютному ринку ми активно здійснювали валютні інтервенції, спрямовані на поповнення міжнародних резервів. Чиста купівля валюти Національним банком становила 7,9 млрд дол. США, що було найбільшим значенням за останні 14 років.

Наслідки зміцнення гривні для економіки

У 2019 році гривня суттєво зміцнилася як до долара США, так і до кошика валют країн ОТП. Ревальвація гривні, за винятком сезонних коливань та коротких післякризових епізодів корекції курсу у минулому, порівняно нове явище для України.

Досвід інших країн, які успішно знизили інфляцію після запровадження режиму інфляційного таргетування та проходили період зміцнення їхніх валют, свідчить, що негативні наслідки посилення валюти за послідовної макроекономічної політики є переважно короткостроковими. Водночас переваги є довгостроковими та сприятливими для стійкого економічного зростання.

Зміцнення гривні стало основним чинником зниження інфляції до цільового рівня $5\% \pm 1$ в. п. Досягнення стійкої і низької інфляції є необхідною передумовою для довгострокового зростання, адже закладає необхідне підґрунтя для бізнес-планування та нарощення заощаджень.

Водночас ревальвація негативно вплинула на доходи державного бюджету та доходи експортерів у гривневому еквіваленті.

Проте такі наслідки також не є однозначними, оскільки в довгостроковому періоді одночасно покращувалася структура та знизилася вартість обслуговування державного боргу.

Посилення гривні забезпечило зменшення вартості імпортованої сировини та головне – інвестиційного імпорту, і це відбувалося без погіршення зовнішньоторговельної позиції України. Покращилася й конкурентоздатність українських компаній у залученні робочої сили, що важливо з огляду на значні обсяги трудової міграції.

Ревальвація гривні разом із виваженою фіскальною політикою – один із чинників стрімкого зниження державного та гарантованого державою боргу відносно до ВВП. Цей показник впливає на сприйняття ризиків зовнішніми інвесторами та формування суверенних рейтингів. Тож його зниження сприяло припливу зовнішніх портфельних інвестицій, що також дало змогу здешевити нові залучення та поліпшити валютну структуру державного боргу.

Виконання
Національним банком України
стратегічних цілей

Стабільна, прозора та ефективна банківська система

Стан банківського сектору

Перехід до ризик-орієнтованого нагляду

Гармонізація пруденційних вимог до банків
з нормами законодавства ЄС та рекомендаціями
Базельського комітету

Безпека інформації та кіберзахист банків

Реалізація макропруденційної політики

Упровадження єдиної Системи фінансової звітності,
складання банками України електронної фінансової
звітності відповідно до Таксономії UA МСФЗ
у форматі iXBRL

Запровадження МСФЗ 16

Стан банківського сектору

У 2019 році банківська система продовжувала зміцнювати фінансовий стан. Чистий прибуток за рік становив 59,6 млрд грн, що в 2,7 раза більше, ніж у 2018 році. Банки стали працювати ефективніше – 11 банків працювали з прибутковістю капіталу (ROE) вище 30%.

Уперше з моменту запровадження реальної оцінки кредитного ризику в лютому 2017 року частка непрацюючих кредитів була нижчою за 50%. Вони практично повністю зарезервовані, не створюють ризиків для банківської системи та не є суттєвою перешкодою для активізації кредитування.

Споживче кредитування минулого року зростало головним чином завдяки зростанню реальних доходів населення та високій доходності таких продуктів для банків.

Ліквідність банків упродовж року була високою, а новий норматив ліквідності LCR більшість банків виконували зі значним запасом.

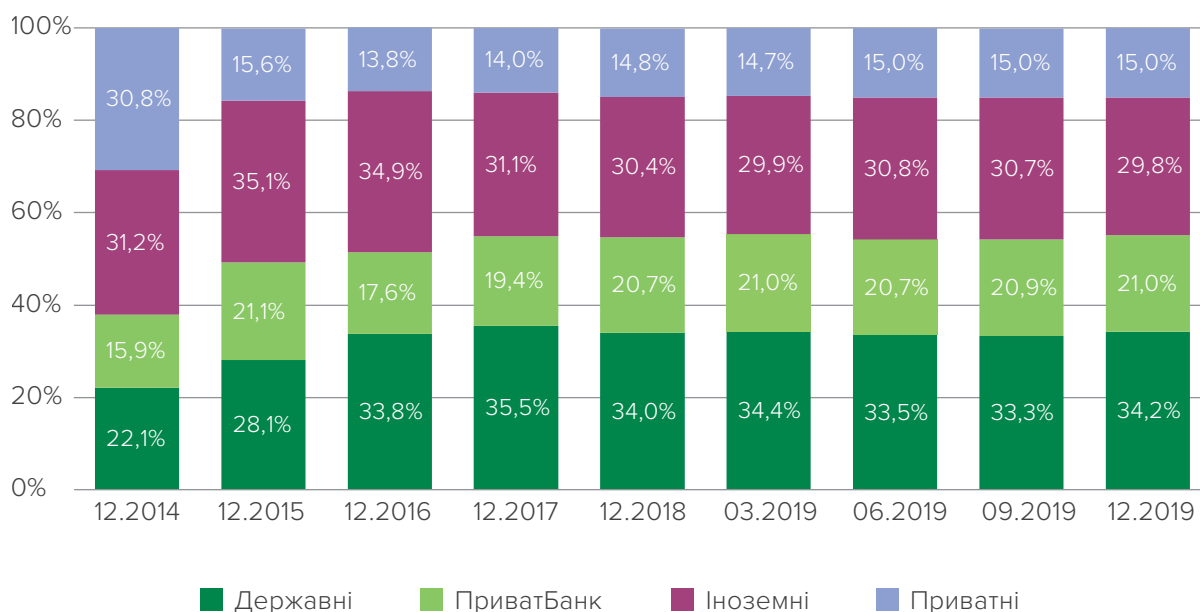
Доларизація активів та зобов'язань скоротилася переважно через укріплення обмінного курсу гривні. Для зниження частки іноземної валюти в зобов'язаннях Національний банк установив обов'язкову ставку резервування валютних вкладень на рівні 10%.

У липні 2019 року Національний банк розширив перелік системно важливих банків із трьох до чотирнадцяти установ. Такі банки підлягатимуть жорсткішому макропруденційному регулюванню, а також складатимуть план відновлення та примусової реструктуризації.

Структура банківського сектору

За 2019 рік кількість платоспроможних банків скоротилася на дві установи: Акціонерне товариство “ВЕРНУМ БАНК” здало ліцензію та стало фінансовою компанією, а Акціонерне товариство “Укрсоцбанк” приєдналося до Акціонерного товариства “Альфа-Банк” за спрощеною процедурою.

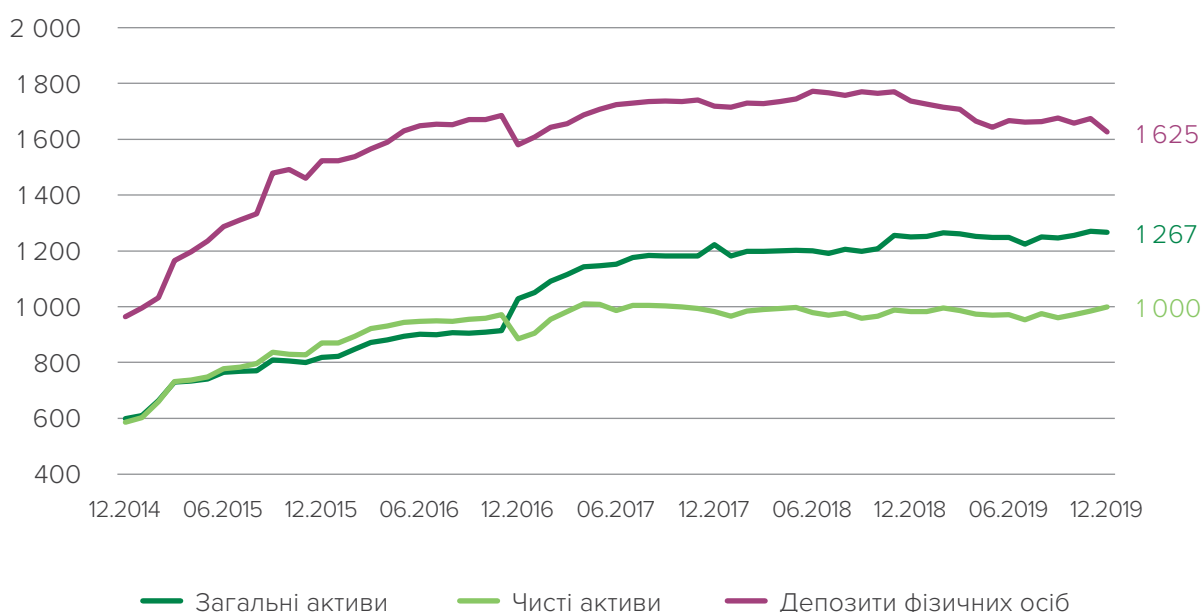
Розподіл чистих активів за групами банків, %

Частка чистих активів державних банків (включно з ПриватБанком) збільшилася за рік на 0,5 в. п. і на кінець року становила 55,2%. Чисті активи зростали в усіх груп банків темпами понад 10%, крім банків з іноземним капіталом.

Рівень концентрації банківського сектору залишається порівняно низьким. На найбільші 20 банків припадає 92,2% усіх чистих активів сектору.

Рівень концентрації сектору за показником ННІ*

* Індекс Херфіндаля-Хіршмана (ННІ) — індикатор концентрації на банківському ринку. Розраховується як сума квадратів часток окремих банків у загальному обсязі. Може набувати значень від 0 до 10 000 (до 1 000 – ринок є слабо концентрованим).

Активи

За рік чисті активи банків зросли на 9,8% до 1,49 трлн грн⁴. Це пов'язано зі значним припливом коштів на рахунки компаній (зокрема 70,7 млрд грн у грудні) насамперед Акціонерного товариства “Національна акціонерна компанія “Нафтогаз України” (далі – Нафтогаз) та відповідним збільшенням вкладень у депозитні сертифікати Національного банку (на 90,1 млрд грн за рік, із них 75 млрд грн – у грудні).

За рік чисті гривневі кредити бізнесу (тобто кредитний портфель без урахування резервів) скоротилися на 6,2%. Найдинамічніше це відбувалось у IV кварталі через погашення

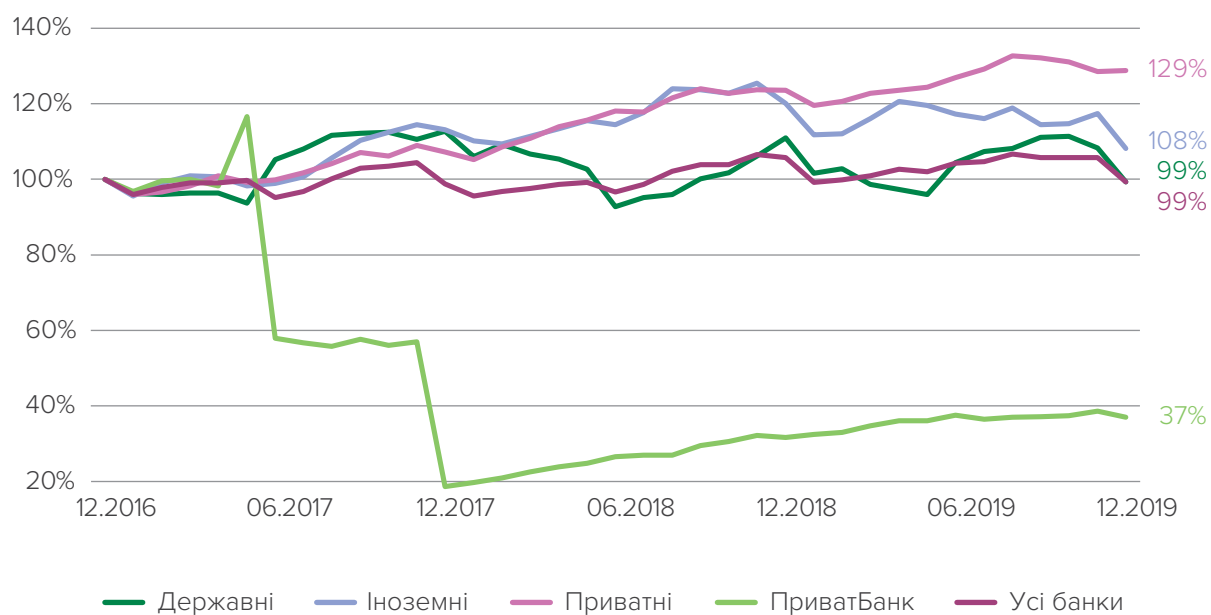
кредитів державних монополій та дочірніх компаній міжнародних груп. Чисті валютні кредити корпораціям скоротилися за рік на 4,1% за рахунок зміцнення гривні.

Чисті кредити фізичним особам продовжували стрімко зростати і за 2019 рік збільшилися на 29,8%. Лідерами з нарощення роздрібних кредитів були банки з приватним українським капіталом: +54% за рік. Причиною жвавого зростання споживчих кредитів є висока дохідність сегмента, що спонукає банки видавати більше кредитів. З боку позичальників активний попит на кредити зумовило зростання доходів населення та відповідно поліпшення споживчої впевненості.

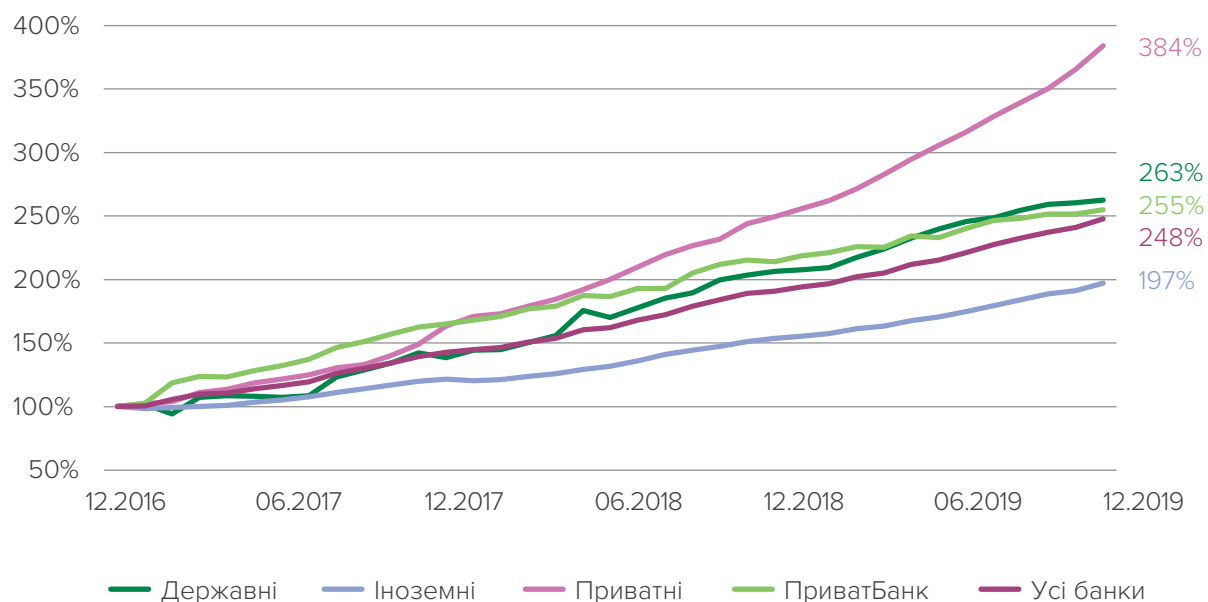
⁴ У банках, платоспроможних на кінець 2019 року

Чисті кредити суб'єктам господарювання в гривні, 2016=100%

Чисті кредити фізичним особам у гривні, 2016=100%

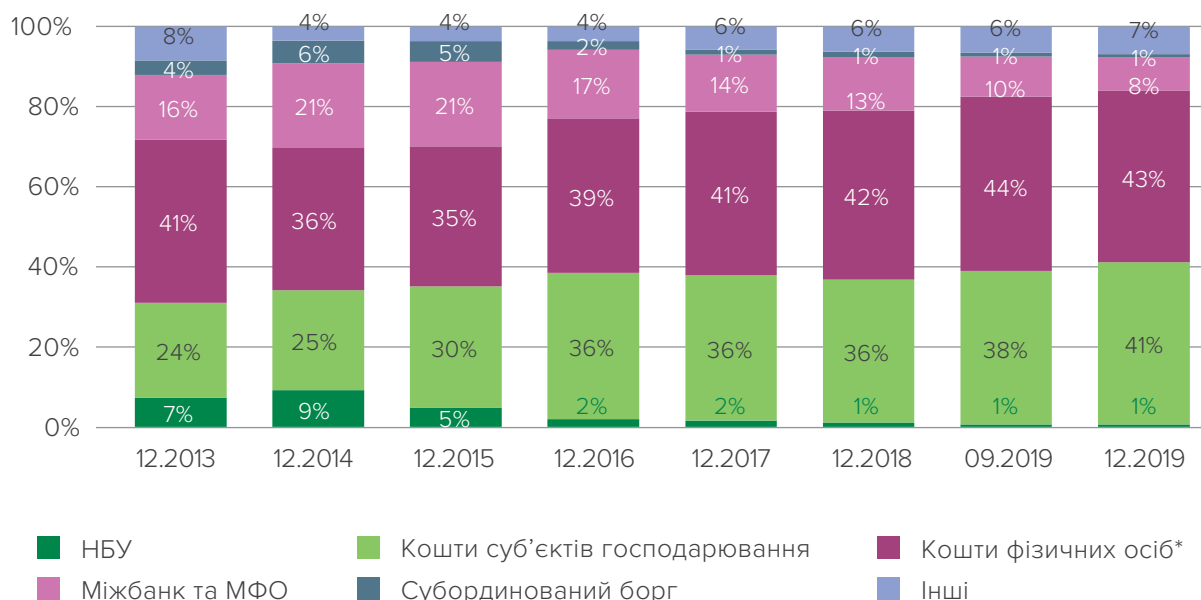
На 31% зріс портфель чистих гривневих кредитів на споживчі потреби. Темпи приросту чистих кредитів на купівлю нерухомості прискорилися порівняно з 2018 роком і у 2019 році становили 13,4%.

Якість кредитного портфеля банків упродовж року поліпшувалася. Частка непрацюючих кредитів у системі зменшилася на 4,5 в. п. до 48,4%. Цей показник вперше був нижчим ніж 50% від початку реальної оцінки кредитного ризику. Якщо порівняти з піковим значенням на рівні 58% у липні 2017 року, то частка непрацюючих кредитів скоротилася на 9,6 в. п. станом на кінець 2019 року. Причиною зниження рівня непрацюючих кредитів є статистичний ефект від видачі нових кредитів, реструктуризація, продаж та списання за рахунок резервів "старих" корпоративних кредитів, а також зменшення обсягу непрацюючих валютних кредитів у результаті зміцнення гривні. Непрацюючі кредити не становлять загрози банківській системі. Рівень покриття непрацюючих кредитів усіма резервами за рік збільшився на 4,8 в. п. і на кінець грудня становив 95,2%.

Фондування

Упродовж року зобов'язання банків збільшилися на 7,3% до 1,29 трлн грн. Найсуттєвіше зобов'язання зростали у IV кварталі (на 8,9%). Основним фактором такого приросту став приплив коштів клієнтів. Унаслідок їхнього нарощення частка коштів населення та бізнесу в зобов'язаннях зростає за рік на 5,4 в. п. до 83,3%, що було історично найвищим показником. Наприкінці року сезонно скоротилися кошти бюджетів, а частина міжбанківських зобов'язань була погашена іноземними банками. Валовий зовнішній борг банків зменшувався упродовж усього періоду. Найшвидше він падав у I кварталі 2019 року внаслідок погашення зовнішніх боргів державними банками. Частка коштів Національного банку в зобов'язаннях банків знизилася до нового історичного мінімуму і становила 0,6% через погашення кредитів рефінансування державними банками.

Структура зобов'язань банків

* включаючи ощадні сертифікати

Гривневі кошти суб'єктів господарювання за рік зросли на 19,5%. Найвищий приріст спостерігався у державних банках – 28,3%. Також значно збільшилися валютні кошти бізнесу – 48,4% (у доларовому еквіваленті). Їхній приріст у III та IV кварталах обумовлювався зростанням коштів державних підприємств. Насуттєвіший приріст зафіксовано в державних банках упродовж IV кварталу – 43,8% (+109,5% р/р). Такий різкий приплив забезпечувався динамікою коштів на рахунку Нафтогазу, який нарощував обсяги коштів у III–IV кварталах. У грудні Нафтогаз отримав від Газпрому 2,9 млрд дол. США за рішенням Стокгольмського арбітражу, що і забезпечило весь приріст валютних коштів у IV кварталі.

Стабільно високими темпами зростали вклади населення. Гривневі кошти фізичних осіб за рік збільшилися на 17,5%. Найінтенсивніше гривневі депозити фізичних осіб збільшувались у IV кварталі: +8,4% за квартал. Такі коливання спричинені інфляційними та курсовими очікуваннями. У III кварталі, коли девальваційні очікування були високими, домогосподарства вкладали кошти у валютні депозити. Водночас укріплення національної валюти та низькі ставки за валютними депозитами протягом IV кварталу дали змогу збільшити гривневі вклади. Валютні вклади населення зросли за рік на 15,4%. Рівень доларизації зобов'язань перед клієнтами протягом року знизився на 1,9 в. п. до 39,8%.

Валовий зовнішній борг банків, млрд дол. США

Для подальшого зниження рівня доларизації ми з 10 березня 2020 року запровадили диференціювання ставки обов'язкового резервування за валютами. Для гривневих вкладів вона буде нульова, а для валютних – 10%.

Упродовж року строкова структура вкладень населення погіршилась. Темпи приросту коштів на вимогу зростали швидше, ніж строкові депозити. Однак банки мають достатньо ліквідності: упродовж року ми двічі піднімали норматив LCR з 80% до 100% і більшість банків його виконували із значним запасом.

Відсоткові ставки

У 2019 році завдяки сповільненню інфляції ми пом'якшували монетарну політику та знижували облікову ставку п'ять разів – із 18% до 13,5%

на кінець року. На початку 2020 року ця тенденція продовжилася.

Це сприяло здешевленню кредитних ресурсів. Ставки за гривневими корпоративними кредитами впродовж IV кварталу знизилися на 2,4 в. п. до 15,7% річних, однак вартість кредитів для фізичних осіб залишалася високою.

Пом'якшення монетарної політики сприяло зниженню вартості депозитів. Ставки за 12-місячними гривневими депозитами населення у IV кварталі знизилися на 0,7 в. п. до 15,1% річних, у лютому 2020 року ставки стали ще нижчими – до 12,4% річних.

Фінансові результати та капітал⁵

Прибуток банківського сектору за 2019 рік оновив попередній рекорд і становив 59,6 млрд грн, що в 2,7 раза більше,

⁵ Попередні дані. Постановою Правління НБУ № 51 від 16.04.2020 встановлено, що коригуючі проводки за результатами зовнішнього аудиту банки здійснюють до 19.06.20, скориговану інформацію подають НБУ до 23.06.20, фінансову звітність за 2019 рік оприлюднюють на своїх сайтах через 5 робочих днів після затвердження Загальними зборами акціонерів

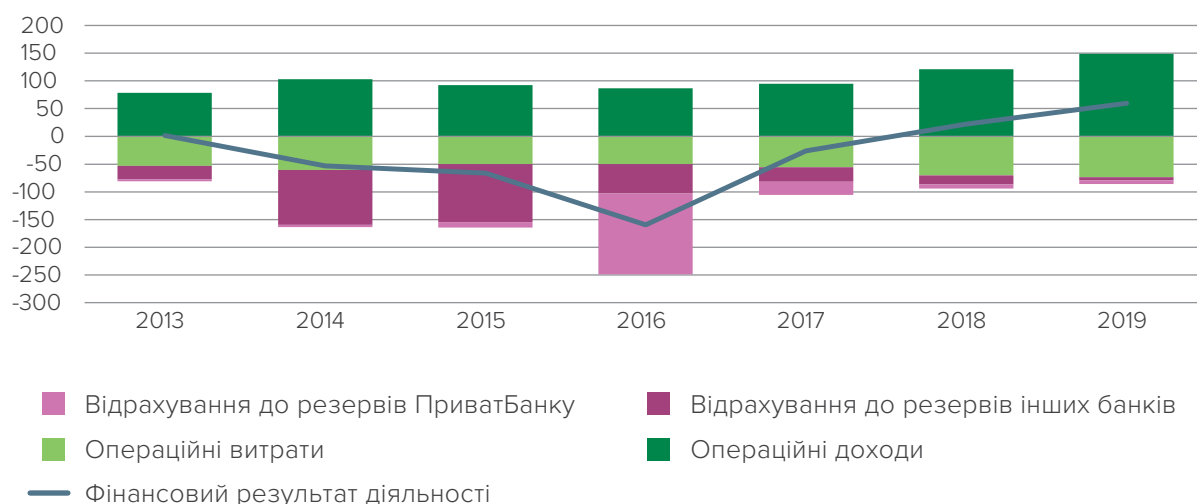
ніж у 2018 році. Понад половину прибутку сектору сформовано за рахунок ПриватБанку. Налічувалося 11 банків, які мали ROE більше 30%. Ці банки становили 43,8% від чистих активів сектору. На кінець року було лише 6 збиткових установ, яким належало 0,6% чистих активів сектору.

Головними чинниками зростання прибутковості були рекордно низькі відрахування до резервів та висока операційна ефективність. Упродовж 2019 року банки отримали на 22,5% більше операційних доходів, ніж у 2018 році, а операційні витрати зросли лише на 5,1% р/р. Відтак чистий операційний прибуток збільшився на 46,9% р/р, а операційна ефективність поліпшилася: CIR сектору у 2019 році становив 49,8% проти з 58,1% у 2018 році.

Темп зростання чистих процентних доходів через швидше здешевлення кредитів, ніж депозитів, уповільнився до 9,9% р/р. У 2018 році цей показник становив 37,5%. Чисті комісійні доходи банків за 2019 рік зросли на 16,3% завдяки розширенню обсягу безготівкових операцій та активному роздрібному кредитуванню. Також за рік банки отримали в 8,8 раза вищий прибуток від торгових операцій.

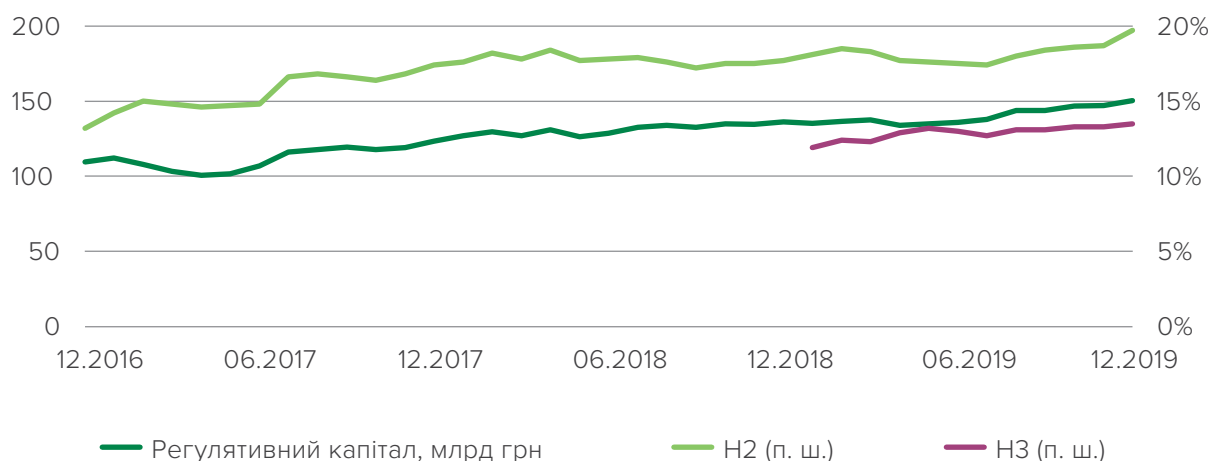
Статутний капітал банків збільшився на 1,1% і на кінець року становив 471,2 млрд грн, а регулятивний капітал зріс на 10,3%. Рівень адекватності капіталу загалом у системі залишався вищим, ніж мінімально необхідний обсяг. Середнє значення достатності регулятивного капіталу зараз становить 19,4%, основного – 13,6%.

Фінансовий результат* банків, млрд грн

*За рік з урахуванням коригуючих проводок

Регулятивний капітал та норматив адекватності регулятивного капіталу

Основні показники стану банківського сектору

Внесення відомостей про банки до Державного реєстру банків

Відомості з Державного реєстру банків	Кількість
Зареєстровані банки	139
Банки, що мають банківську ліцензію на право надання банківських послуг	75
Зареєстровані філії українських банків на території України	85
Діючі філії українських банків на території України	83
Діючі представництва українських банків:	5
на території України	3
за кордоном	2
Зареєстровані відділення українських банків на території України	8 885
Діючі відділення українських банків на території України	7 918
Закрито відокремлених підрозділів українських банків на території України у 2019 році:	
представництва	0
філії	3
відділення	817
Відкрито відокремлених підрозділів українських банків на території України в 2019 році:	
представництва	0
філії	0
відділення	169

Погодження статуту банку

Ми погоджуємо статут юридичної особи, що має намір здійснювати банківську діяльність (новоствореного банку). Крім того, ми погоджуємо всі зміни, які вносяться до статуту діючого банку.

Якщо збільшується розмір статутного капіталу банку, ми перевіряємо джерела коштів, які вносять до статутного капіталу банку його акціонери. Ці кошти повинні бути власними, а не позиченими в інших осіб.

	2017	2018	2019
Надійшло пакетів документів:			
усього	128	137	57
щодо збільшення розміру статутного капіталу	98	42	26
Погоджено зміни до статутів:			
усього	100	105	45
щодо збільшення розміру статутного капіталу	77	32	19
Відмовлено в погодженні змін до статутів:			
усього	3	3	3
щодо збільшення розміру статутного капіталу	3	3	2
Повернуто пакети документів:	20	30	1

Зміна розміру статутного капіталу

Станом на	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020
Кількість банків, які мали банківську ліцензію	84	77	75
із них:			
статутний капітал менше 200 млн грн	1	0	0
статутний капітал від 200 до 300 млн грн	41	33	32
статутний капітал від 301 до 500 млн грн	11	13	13
статутний капітал більше 500 млн грн	31	31	30

Погодження керівників банків

Національний банк у встановленому порядку погоджує на посаду керівника банку (голову, його заступників та членів ради; голову, його заступників та членів правління банку; головного бухгалтера банку та його заступників) та керівника підрозділу внутрішнього аудиту банку (далі – керівники).

Під час погодження керівників Національний банк перевіряє їхню відповідність установленим кваліфікаційним вимогам, зокрема

щодо наявності у керівників бездоганної ділової репутації, професійної придатності, відповідних знань, професійного та управлінського досвіду, необхідного для належного виконання посадових обов'язків керівника, з урахуванням бізнес-плану та стратегії банку, функціонального навантаження та сфери відповідальності конкретного керівника, а щодо незалежних директорів – також їхню відповідність вимогам щодо незалежності.

Погодження Національним банком керівників у 2019 році**Кількість**

Надійшло пакетів документів щодо погодження керівників	251
За результатами розгляду поданих пакетів документів:	
погоджено на посади керівників	206
відмовлено в погодженні	33
повернуто пакетів документів (на доопрацювання, за клопотанням банків, залишено без розгляду тощо)	25

Нагляд за власниками банків**У 2019 році Національний банк****Кількість**

отримав на набуття істотної участі	14 пакетів документів
погодив набуття істотної участі	2 заявникам
заборонив набуття істотної участі	–
повернув пакети документів на набуття істотної участі	6 заявникам
визначив наявність вирішального впливу та визнав особу власником істотної участі	1
оштрафував за набуття істотної участі без погодження	–

Також ми формуємо перелік осіб, які мають право купувати неплатоспроможні банки або їхні активи. Цей процес називається попередньою кваліфікацією.

У 2019 році в переліку Національного банку як приймаючі банки значилися 11 банків, із них 2 включено до переліку у 2019 році, іншим 9 продовжено термін перебування в переліку. Такі банки можуть брати участь у конкурсі Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, щоб придбати активи неплатоспроможних банків.

Крім того, у 2019 році ми продовжили одному банку строк перебування в переліку як інвестора. Інвестор має право брати участь

у конкурсі, щоб придбати неплатоспроможний або перехідний банк.

Нагляд за прозорістю структур власності

Національний банк перевіряє структури власності банків на предмет їхньої прозорості. Структура власності відображає зв'язки між банком та його власниками.

Упродовж 2019 року Національний банк опублікував 127 відомостей про структуру власності банків. На сьогодні відомі власники всіх банків і у кожному банку є власник істотної участі.

Нагляд за банківськими групами

Національний банк у 2019 році	Кількість
Погодив зміни в структурі власності	7 банківських груп
Припинив визнання	5 банківських груп

У 2019 році Національний банк припинив визнання п'ятьох банківських груп: АТ «ЮНЕКС БАНК», АТ «ВТБ БАНК», АТ «БАНК АЛЪЯНС», АТ «КРИСТАЛБАНК», АТ КБ «ПРИВАТБАНК». Крім того, упродовж

2019 року Національний банк погодив зміни в структурі власності семи банківських груп.

На кінець 2019 року в Україні діяло 25 банківських груп (станом на кінець 2018 року – 30).

Перехід до ризик-орієнтованого нагляду

Упродовж 2019 року ми здійснювали банківський нагляд на підставі ризик-орієнтованого підходу (risk-based approach), що ґрунтується на настановах Європейського банківського органу щодо організації єдиної процедури та методології процесу наглядових перевірок та оцінки (Supervisory Review and Evaluation Process, SREP) та рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду, з урахуванням застосування пропорційного підходу до нагляду.

Такий підхід передбачає концентрацію уваги нагляду на більших за розміром, складніших за структурою або більш ризикових банках, урахуваючи профіль ризику банків і основні напрями їхньої діяльності. Здійснення Національним банком ризик-орієнтованого нагляду сприяє забезпеченню фінансової стабільності банківської системи, захисту інтересів кредиторів і вкладників банків та відповідає кращим міжнародним практикам у цій сфері.

Основні результати безвізного банківського нагляду

Упродовж 2019 року в межах ризик-орієнтованого банківського нагляду забезпечено здійснення безвізного банківського нагляду на індивідуальній та консолідованій основі через:

1) проведення оцінки банків за методологією SREP

Така оцінка проводиться через:

- розподіл банків за категоріями, урахуваючи важливість банку для банківської системи;
- ідентифікацію бізнес-моделей за видами для порівняльного аналізу банків, які за напрямками діяльності є подібними (peer group);
- оцінку за чотирма компонентами:
 - (1) аналіз та оцінка життєздатності бізнес-моделей банків та стійкості їхніх стратегій;
 - (2) оцінка якості корпоративного управління, включаючи оцінку системи внутрішнього контролю та управління ризиками;
 - (3) оцінка достатності капіталу банку для покриття основних видів ризиків, притаманних діяльності банку;
 - (4) оцінка достатності ліквідності банку та ризиків ліквідності та фінансування;

- тісну комунікацію з керівниками банків під час проведення оцінки SREP;

2) проведення поточного моніторингу фінансового стану банків та показників банківських груп

За результатами моніторингу забезпечено оперативне наглядове реагування на виявлені:

- недоліки/негативні тенденції за окремими елементами SREP та напрямками діяльності банків, що мають підвищені ризики, через надання банкам відповідних рекомендацій із забезпеченням подальшого контролю за станом їх урахування банками;
- факти порушення банками, банківськими групами вимог банківського законодавства, здійснення ризикової діяльності, яка загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банків.

За допущені банками порушення у діяльності ми відповідно до законодавства України застосовували адекватні заходи впливу для недопущення погіршення фінансового стану банків, зменшення наявних ризиків та захисту інтересів вкладників та інших кредиторів банків. Так, за результатами безвізного банківського нагляду впродовж 2019 року до банків застосовано 66 заходів впливу, зокрема: письмових застережень – 37; обмежень окремих видів здійснюваних банком операцій, включно з операціями з пов'язаними з банком особами, – 12; накладень штрафів на банки – 8; укладання письмових угод – 3;

3) визначення пов'язаних із банками осіб, забезпечення контролю за операціями банків із пов'язаними з банком особами та аналізу умов проведення операцій банків зі своїми клієнтами щодо виявлення неринкових умов співпраці

Упродовж 2019 року ми забезпечували забезпечували ефективний контроль за виконанням банками планів заходів стосовно приведення діяльності у відповідність до вимог законодавства України та нормативно-правових актів Національного банку щодо операцій з пов'язаними з банком особами, розроблених окремими банками за результатами здійсненого діагностичного обстеження банків у 2015–2016 роках.

У результаті упродовж 2019 року:

- 13 з 18 банків привели норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9) до нормативно встановленого значення (не більше 25% від регулятивного капіталу) згідно з планами заходів станом на 01 січня 2020 року;
- завершено комплексний аналіз пасивних операцій банків із пов'язаними з банком особами відповідно до затвердженої Концепції моніторингу пасивних операцій банків, розробленої з урахуванням рекомендацій Міжнародного валютного фонду;
- проведено оцінку ризику операцій з пов'язаними з банком особами в межах оцінки SREP.

Серед ключових завдань на 2020 рік з питань моніторингу операцій з пов'язаними з банком особами залишається контроль за дотриманням банками чинних планів заходів та аналіз умов проведення активних операцій банків зі своїми клієнтами щодо виявлення неринкових умов співпраці.

Ще одним викликом на наступний рік є підвищення ефективності та технологічності інструментів банківського нагляду з метою вдосконалення процесу виявлення потенційно пов'язаних із банками осіб, зокрема участь у проєкті "Платформа нагляду";

4) здійснення оцінки стійкості банків

У 2019 році, ґрунтуючись на методології SREP, ми провели чергову оцінку стійкості банків та банківської системи України.

Під час оцінки стійкості проведено оцінку якості активів (asset quality review, AQR) у всіх 76 банках України. У 29 найбільших банках, на які сукупно припадає понад 90% активів сектору, проведено ще й стрес-тестування.

У межах здійснення оцінки стійкості проведено верифікацію оцінки кредитного ризику за активами банку, включеними до вибірки згідно з вимогами Технічного завдання.

Результати оцінки стійкості банків (у розрізі банків) опубліковано на сторінках офіційного Інтернет-представництва Національного банку.

За результатами проведеної оцінки стійкості у 2019 році встановлено, що банківський сектор є достатньо капіталізованим. Проте для забезпечення платоспроможності та посилення стійкості до можливих криз банки мають збільшувати запас міцності;

5) здійснення контролю за якістю аудиторських послуг

У 2019 році ми продовжували підвищувати ефективність аналізу якості звітів аудиторських фірм про перевірку річної фінансової звітності банків. Це здійснювалось, зокрема через верифікацію звітів про результати оцінки якості активів банку та прийнятності забезпечення за кредитними операціями в межах проведення оцінки стійкості банків.

За результатами виявлених порушень Комітет з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем ухвалив рішення про відхилення двох аудиторських фірм, обраних банками для проведення аудиторської перевірки річної фінансової звітності за 2019 рік. Про це повідомлено Інспекцію із забезпечення якості Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю (із зазначенням підстав ухвалення рішень).

Основні результати виїзного банківського нагляду

Упродовж 2019 року ми продовжували упроваджувати ризик-орієнтований підхід для здійснення виїзного нагляду за банками, зокрема щодо інтеграції результатів інспектування і рейтингової оцінки за системою CAMELSO в SREP, зосередження уваги на тематичних інспекційних перевірках.

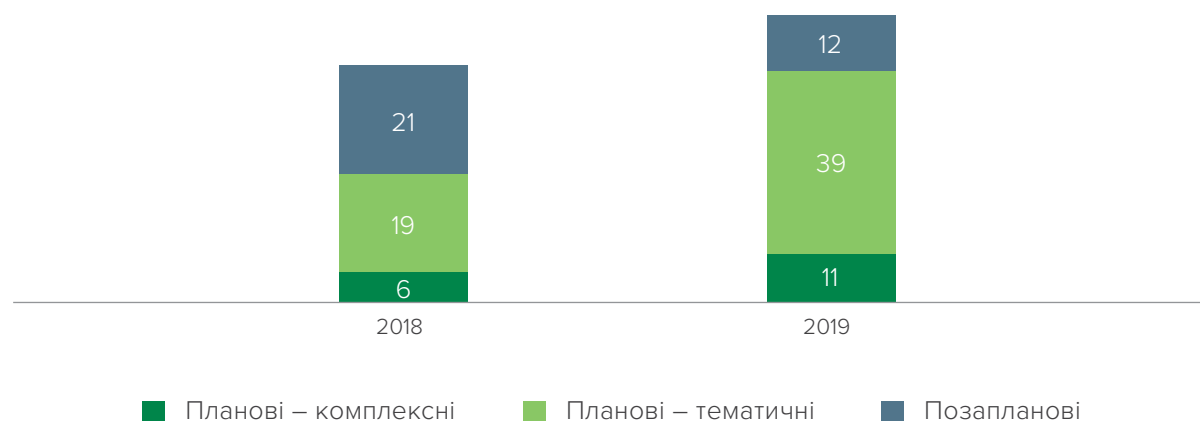
У межах реалізації функції Національного банку щодо здійснення виїзного банківського нагляду у 2019 році проведено 62 перевірки 58 банків, активи яких сумарно становлять 1 932,4 млрд грн, або 97,5% активів банківської системи України.

Кількісний розподіл інспекційних перевірок

Інспекційні перевірки	Кількість
Планові, зокрема тематичні:	50
за окремими компонентами рейтингової системи CAMELSO; з питань оцінки колективної придатності та кваліфікації вищого керівництва, оцінки системи управління ризиками	39
Позапланові, зокрема тематичні:	12
щодо оцінки колективної придатності та кваліфікації вищого керівництва	5
щодо оцінки системи управління ризиками	2
з питань оцінки: структури та якості активів, тенденцій їх змін; достатності, прийнятності, ліквідності, диверсифікації забезпечення за активними операціями; процесів управління кредитним ризиком, ризику ліквідності та інші	5

Кількісний розподіл інспекційних перевірок

Основна увага в межах ризик-орієнтованого підходу, як під час як планових, так і позапланових інспекційних перевірок, спрямовувалася на здійснення оцінки колективної придатності та кваліфікації вищого керівництва банків та оцінки якості впровадження в банках системи управління ризиками⁶.

Оцінка діяльності банків під час проведення планових інспекційних перевірок продовжувала здійснюватися за оновленою рейтинговою системою CAMELSO⁷, за якою станом на кінець 2019 року комплексну рейтингову оцінку отримали вже 68⁸ банків. Упродовж

2018–2019 років 13 банків за результатами тематичних перевірок отримали оцінки за окремими компонентами рейтингової системи CAMELSO.

Комплексна рейтингова оцінка банків (усереднена) за рейтинговою системою CAMELSO у 2019, як і в 2018 році, залишилася “2”, тоді як у 2017 році становила “3”.

Зокрема банки, що були об’єктом інспекційних перевірок у 2019 році, отримували вищі оцінки порівняно з 2018 роком за компонентами “А” (Активи). За рештою компонентів оцінки не змінились.

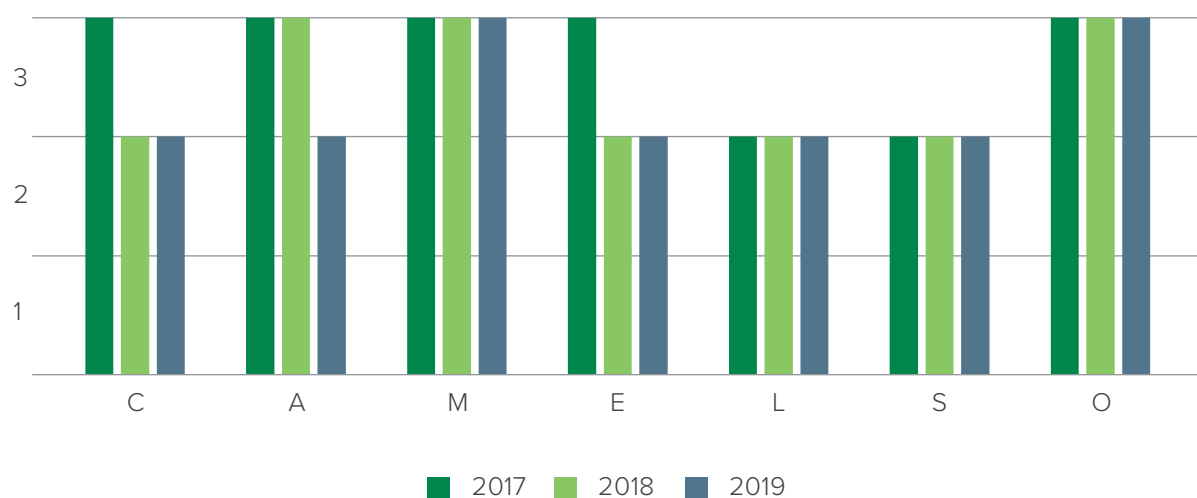
⁶ Відповідно до графіка, визначеного в Положенні про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах, затвердженому постановою Правління Національного банку України від 11.06.2018 № 64 (зі змінами)

⁷ Відповідно до Порядку визначення та затвердження рейтингової оцінки банку за рейтинговою системою CAMELSO, схваленого рішенням Правління Національного банку України від 04.11.2016 № 393-рш (зі змінами), введено 4-х бальну оцінку (де “1” – найвища, а “4” – найнижча), рейтингову систему доповнено компонентом “О”, у 2018 році – уточнено критерії бальних оцінок

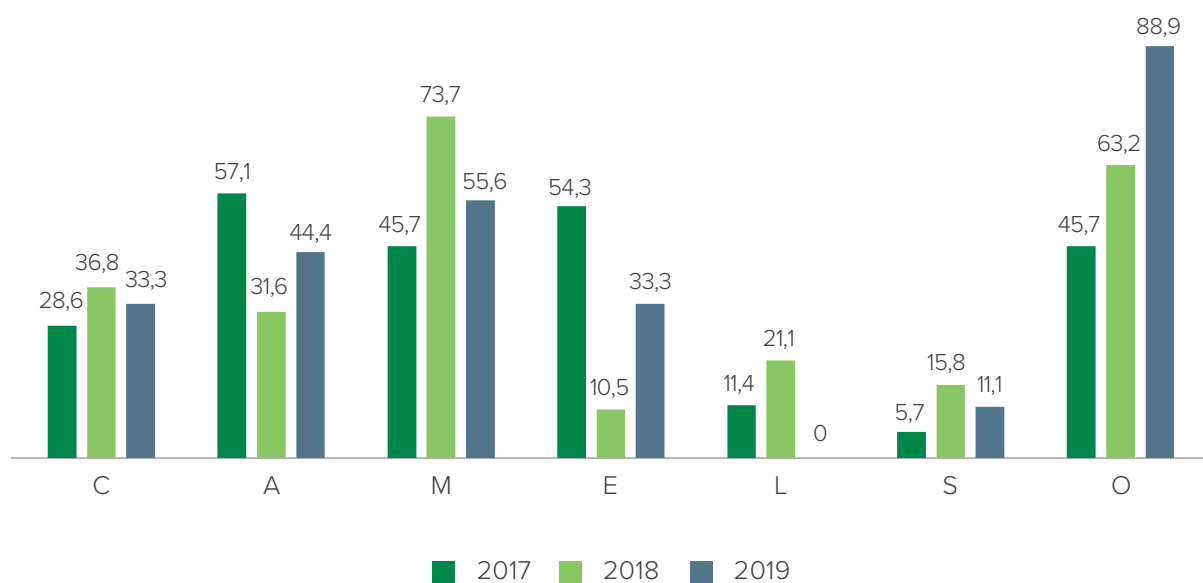
⁸ Із зазначених банків 7 у же припинили банківську діяльність

Усереднені рейтингові оцінки банків за компонентами рейтингової системи CAMELSO, 2017–2019 роки

Питома вага найнижчих оцінок за компонентами рейтингової системи CAMELSO, 2017–2019 роки, % від загальної кількості перевірених банків

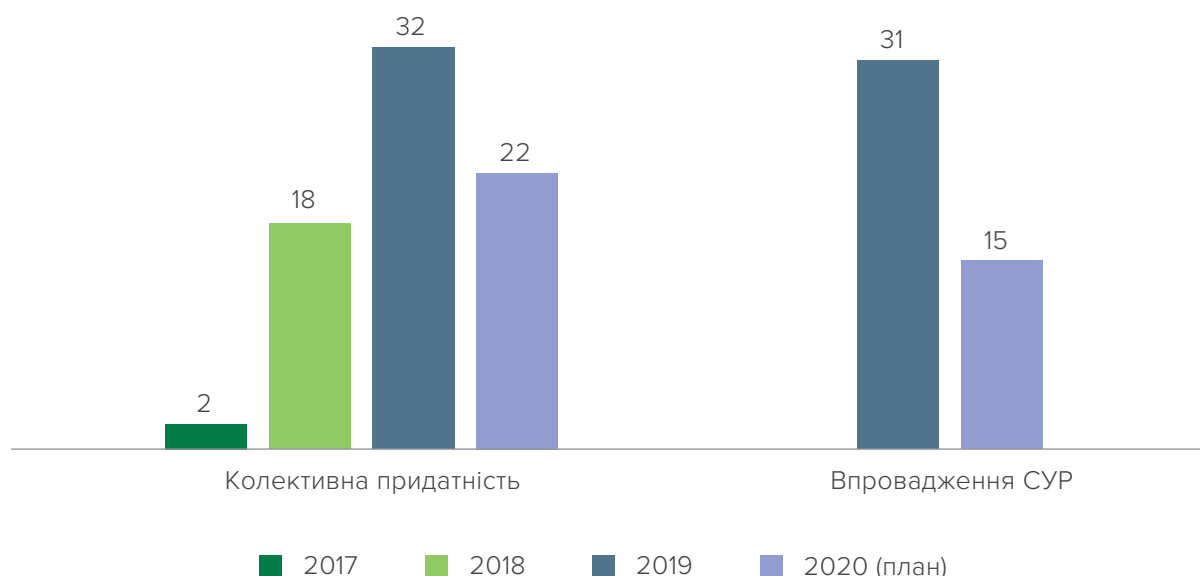
Найчастіше найнижчі оцінки у 2019 році банки отримували за компонентами “О” (операційний ризик) та “М” (менеджмент) – 88,9% та 55,6% перевірених банків відповідно. Як і в 2018 році, компонент “О” (операційний ризик) залишився “основною проблемною зоною” банків, за яку вони отримували найнижчі оцінки, тоді як за компонентом “L” (ліквідність) у 2019 році найнижчі оцінки не отримав жоден з перевірених банків.

Упродовж 2019 року на виконання зобов'язань, узятих на себе Україною в межах програми з Міжнародним валютним фондом у форматі Стенд-бай, закріплених у Меморандумі про економічну і фінансову політику від 05 грудня 2018 року, здійснено оцінку колективної придатності та кваліфікації вищого керівництва 32 банків. Також здійснено перевірки 31 банку щодо відповідності вимогам нового Положення “Про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах” від 11 червня 2018 року (далі – Положення)

Банкам надані рекомендації щодо вдосконалення корпоративного управління, розбудови системи управління ризиками для імплементації вимог Положення та впровадження кращої міжнародної практики, принципів та рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду.

Основним фокусом наглядових дій за результатами інспекційних перевірок банків залишалась оцінка ризикових напрямів діяльності з визначенням “проблемних зон” та наданням конструктивних та дієвих рекомендацій на майбутнє (для недопущення повторного порушення). Однак упродовж 2019 року застосовувалися заходи впливу з порушенням регуляторних вимог. Зокрема, восьми банкам надіслано письмове застереження, до одного банку застосовано захід впливу у вигляді штрафу, ще до одного – встановлено обмеження на здійснення окремих операцій.

Кількість перевірок банків у межах виконання міжнародних зобов'язань 2017–2019 роки

За підсумками інспекційних перевірок, банкам надані рекомендації щодо коригування основних показників діяльності, зокрема:

Основні напрями коригування	млн грн
зменшення розміру регулятивного капіталу	854,4
збільшення розміру непокритого кредитного ризику	3 538,1
зменшення фінансових результатів діяльності банків	3,9
Разом	4 396,4

Результати нагляду за банками і небанківськими фінансовими установами з питань фінансового моніторингу та дотримання вимог валютного та санкційного законодавства

Упродовж 2019 року ми здійснили 27 планових виїзних перевірок та 1 позапланову виїзну перевірку банків, 10 планових перевірок

небанківських фінансових установ, 52 перевірки банків та 1 перевірку НФУ в порядку безвиїзного нагляду. Такі заходи здійснювалися для забезпечення належного нагляду за дотриманням банками та небанківськими установами вимог законодавства з питань фінансового моніторингу та санкційного законодавства.

Результати перевірок:

Показник	Кількість
Проведені перевірки банків/небанківських фінансових установ, з них:	80/11
Планові виїзні	27/10
Позапланові виїзні	1/0
У безвиїзному порядку	52/1
Банки/небанківські фінансові установи, у діяльності яких виявлені порушення, з них:	37/9
Банків	37
Небанківських фінансових установ	9

Упродовж 2019 року ми здійснили 30 виїзних перевірок: 27 планових перевірок банківських установ та 3 планові перевірки небанківських фінансових установ у межах нагляду за дотриманням вимог валютного законодавства, 3 перевірки банків у порядку безвиїзного нагляду та 4 камеральних перевірки небанківських фінансових установ.

Крім цього, у минулому році здійснено 1123 перевірки кас структурних підрозділів небанківських фінансових установ з питань дотримання порядку організації та здійснення валютно-обмінних операцій.

Для проведення безперервного діалогу з учасниками ринку, у яких проводяться перевірки, ми унормували практику проведення колегіальних зустрічей з представниками фінансових установ. Зустрічі проводяться до початку перевірки та після її завершення, а також під час виїзної перевірки/безвиїзного нагляду (за ініціативою Національного банку або установ). На цих зустрічах сторони можуть обговорити будь-які питання щодо організації проведення перевірок,

їхніх результатів, зафіксованих порушень, виявлених проблем та наданих рекомендацій.

Також представники установ, у яких проводилися перевірки, за їхньої або нашої ініціативи, можуть брати участь у засіданнях Комітету з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем. На таких засіданнях розглядаються попередні результати перевірок з питань фінансового моніторингу, рекомендації щодо усунення виявлених порушень та пропозиції щодо застосування адекватних заходів впливу. Присутні на засіданні представники фінансових установ зможуть особисто надати пояснення щодо обставин та виявлених фактів порушень для врахування регулятором під час ухвалення колегіальних рішень про заходи впливу в межах повноважень Комітету.

Крім зазначених оновлень, ми також врахували пропозиції установ та збільшив вдвічі – з 10 до 20 календарних днів – строк інформування про початок виїзної перевірки з питань фінансового моніторингу, а також зафіксував завчасне надання учасникам ринку переліку питань, що підлягають виїзній перевірці.

Співпраця з правоохоронними органами за результатами нагляду з питань фінмоніторингу та дотримання вимог валютного та санкційного законодавства

За 2019 рік ми надіслали⁹ Службі безпеки України інформацію стосовно 35 банків та 2 небанківських фінансових установ, а саме:

- за результатами перевірок з питань фінансового моніторингу надіслано 24 листи з інформацією про підозрілі фінансові операції клієнтів банків та небанківських фінансових установ (НФУ) на загальну суму близько 29,2 млрд грн, 98 млн дол. США;
- за результатами нагляду з питань дотримання валютного законодавства з метою реалізації державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю надіслано 18¹⁰ листів про великомасштабні операції клієнтів банків щодо фінансових операцій на загальну суму близько 1,4 млрд грн, 1,12 млрд дол. США, 51,1 млн євро, 69,6 млн російських рублів, 48 млн злотих.

Водночас упродовж 2019 року ми надіслали чотири повідомлення про підозрілі фінансові операції до Національного антикорупційного бюро України, а також на підставі статті 9 Закону України “Про боротьбу з тероризмом” – один лист до Служби безпеки України.

Здебільшого надана до правоохоронних органів інформація стосувалася проведення клієнтами банків/небанківських фінансових установ фінансових операцій, характер або наслідки яких дають підстави вважати, що вони можуть бути пов’язані з виведенням капіталів, легалізацією кримінальних доходів, конвертацією (переведенням)

безготівкових коштів у готівку, здійсненням фіктивного підприємництва, уникненням оподаткування тощо.

Крім того, у минулому році ми надали Державній службі фінансового моніторингу України на постійній основі одержану під час здійснення нагляду у сфері фінансового моніторингу та дотримання вимог валютного та санкційного законодавства інформацію, що може бути пов’язана з підозрою в легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванні тероризму та фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення. Така взаємодія відбувається відповідно до Договору про співробітництво та обмін інформацією між Державною службою фінансового моніторингу України та Національним банком.

Застосування заходів впливу за результатами нагляду з питань фінмоніторингу та дотримання вимог валютного та санкційного законодавства

За результатами виявлених порушень ми застосували заходи впливу/санкції, зокрема у вигляді штрафів та письмових застережень. Застосовані до банків та небанківських фінансових установ заходи впливу¹¹ систематично висвітлюються на сторінці Офіційного інтернет-представництва Національного банку України у формі прес-релізів. Така інформація містить, зокрема, назву банку або небанківської фінансової установи, застосовані заходи впливу та короткий опис порушень/причин застосування заходів впливу. У разі оскарження в судовому порядку відповідних рішень про застосування заходів впливу також публікується інформація про таке оскарження та будь-яка інформація про його результати.

⁹ Згідно із статтею 18 Закону України “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю”

¹⁰ З яких 13 листів містять інформацію, отриману за результатами перевірок з питань фінансового моніторингу та валютного нагляду, й включені до зазначеної вище кількості листів, надісланих Національним банком до Служби безпеки України за результатами перевірок з питань фінансового моніторингу

¹¹ А саме – заходи впливу, застосовані до банків за результатами нагляду з питань фінансового моніторингу, та заходи впливу до НФУ за порушення вимог валютного законодавства

Застосування заходів впливу/санкцій за порушення законодавства з питань фінансового моніторингу у 2019 році

Показник	Кількість ⁷
Письмове застереження	14 ⁸
Штраф, застосований до банку	19 рішень на загальну суму 51 392 515,21 грн
Штраф до небанківської фінансової установи	8 рішень на загальну суму 137 700,00 грн
Письмова вимога до банку щодо усунення (недопущення в подальшій діяльності) порушень законодавства України	37 ⁹
Письмова вимога до небанківської фінансової установи щодо усунення (недопущення в подальшій діяльності) порушень законодавства України	9

Застосування заходів впливу/санкцій за порушення вимог валютного законодавства України у 2019 році

Показник	Кількість ¹⁰
Письмове застереження до банку або небанківської фінансової установи	24
Штраф, застосований до банку або небанківської фінансової установи	26 рішень на загальну суму 3 881 937,25 грн
Постанова про притягнення до відповідальності банку за порушення вимог валютного законодавства	3 постанови на загальну суму 62 560,00 грн
Письмова вимога до банку або небанківської фінансової установи щодо усунення (недопущення в подальшій діяльності) порушень валютного законодавства України та нормативно-правових актів Національного банку	12

¹² Щодо деяких рішень відкриті судові провадження

¹³ З 14 письмових застережень 1 письмове застереження застосовано до банку, зокрема, за порушення валютного законодавства

¹⁴ З 37 письмових вимог 5 письмових вимог пред'явлені, зокрема, за порушення вимог валютного законодавства.

¹⁵ Щодо деяких рішень відкриті судові провадження

Роз'яснювальна робота Національного банку в межах переходу до ризик-орієнтованого нагляду

Як і в попередніх роках, у 2019 році ми активно проводили роз'яснювальну роботу для суб'єктів первинного фінансового моніторингу – банків та небанківських фінансових установ, а також юридичних та фізичних осіб щодо застосування в роботі норм законодавства України, зокрема нормативно-правових актів Національного банку та законодавства з питань застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій).

Загалом ми тісно співпрацюємо з суб'єктами первинного фінансового моніторингу та саморегулюючими організаціями, зокрема Незалежною асоціацією банків України (НАБУ) та Форумом провідних фінансових установ (FLIFI). Упродовж 2019 року питання роботи фінмоніторингу розглядалися на спільних нарадах, семінарах, круглих столах та конференціях, зокрема, за участю представників інших органів державної влади України, що є суб'єктами державного фінансового моніторингу, міжнародних асоціацій спеціалістів у сфері фінансового моніторингу, а також іноземних компаній, що надають спеціалізовані послуги

для суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Крім цього, у 2019 році в межах проведення чергової національної оцінки ризиків ми здійснили секторальну оцінку ризиків у фінансовій сфері (далі – СОР), для проведення якої залучені як піднаглядні банки, так і небанківські фінансові установи. Відповідні висновки та рекомендації СОР уключені до другого Звіту про проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

У другому півріччі 2019 року ми активно брали участь у підготовці та обговоренні оновленого проєкту Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення” від 25 вересня 2019 року № 2179. Закон ухвалено 06 грудня 2019 року та опубліковано 28 грудня 2019 року (№ 361 IX). Національний банк організував семінар для ознайомлення фахівців суб'єктів первинного фінансового моніторингу із новелами зазначеного закону.

Гармонізація пруденційних вимог до банків з нормами законодавства ЄС та рекомендаціями Базельського комітету

Упродовж 2019 року ми продовжували реалізацію заходів, покладених в основу Комплексної програми розвитку фінансового сектора України до 2020 року, Плану заходів з удосконалення банківського нагляду, а також Планів Національного банку щодо імплементації законодавства ЄС на виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Ці заходи здійснювались у співпраці з Міжнародним валютним фондом, Світовим банком, Європейською комісією, іншими міжнародними фінансовими організаціями.

I. З метою підвищення ефективності та забезпечення стабільної діяльності банківської системи України, ґрунтуючись на положеннях європейського законодавства, зокрема Директиви 2013/36/ЄС, Директиви 2014/59/ЄС, Регламенту ЄС 575/2013, рекомендаціях Базельського комітету з банківського нагляду, документах Європейського банківського органу, ухвалено низку нормативно-правових/розпорядчих актів щодо запровадження/удосконалення:

- мінімальних вимог до капіталу для покриття операційного ризику;
- коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR);
- вимог до розроблення планів відновлення діяльності банків та банківських груп;
- порядку визначення системно важливих банків;
- вимог щодо організації процесу управління проблемними активами в банках;
- підходів до організації корпоративного управління в банках;
- процесів ліцензування банків.

У 2019 році за підтримки експертів Світового банку завершено розроблення Методики розрахунку регулятивного капіталу банків (за новою структурою), яка ґрунтується на нормах Регламенту ЄС № 575/2013. Запровадження нових вимог до капіталу банків потребує законодавчих змін, а саме ухвалення Верховною Радою України змін до Закону України “Про банки і банківську діяльність”.

Порядок визначення банками України мінімального розміру операційного ризику та врахування його під час розрахунку нормативів достатності капіталу запроваджено постановами Правління Національного банку України від 24 грудня 2019 року № 156 та № 157.

Розрахунок мінімального розміру операційного ризику здійснюватиметься банками впродовж 2020 року в тестовому режимі, а починаючи зі звітної дати станом на 01 січня 2022 року в загальному режимі.

Новий норматив довгострокової ліквідності – коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR) запроваджено постановою Правління Національного банку України від 24 грудня 2019 року № 158. Коефіцієнт NSFR визначає мінімальний рівень ліквідності банку на горизонті один рік та розраховується як співвідношення обсягу наявного стабільного фінансування до обсягу необхідного стабільного фінансування.

Запровадження NSFR сприятиме зниженню одного з системних ризиків для фінансової стабільності, пов’язаного з короткою строковістю фондування банків, збалансуванню активів та пасивів банків за строками погашення, створенню стимулів для банків залучати депозити на довгострокові терміни.

Згідно з нормами ЄС значення коефіцієнта NSFR для банків встановлено на рівні 100%. Період, необхідний для досягнення цього значення банками, визначатиметься Національним банком за результатами тестових розрахунків.

Тестові розрахунки нормативу NSFR здійснюватимуться банками з 01 серпня 2020 року та триватимуть 5 місяців.

Вимоги до розроблення планів відновлення діяльності банків України та банківських груп запроваджені постановою Правління Національного банку України від 18 липня 2019 року № 95.

Відповідно до цих вимог банки та банківські групи мають розробити реалістичні варіанти

відновлення фінансової стійкості в разі суттєвого погіршення фінансового стану або настання кризової ситуації. Наявність такого плану та реалізація передбачених у ньому заходів сприятимуть швидкій стабілізації їхньої роботи в найкоротші строки.

Розроблення планів з дотриманням вимог, встановлених Національним банком, є обов'язковим для системно важливих банків та рекомендованим для інших банків.

Зміни до порядку визначення системно важливих банків запроваджені постановою Правління Національного банку України від 19 червня 2019 року № 79.

Ці зміни передбачають два етапи визначення системно важливих банків:

- перший етап – за індикаторами, що характеризують розмір банку, напрями діяльності та ступінь його фінансових взаємозв'язків;
- другий етап – за рівнем вкладів населення, що гарантуються Фондом гарантування вкладів фізичних осіб.

Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України затверджено постановою Правління Національного банку України від 18 липня 2019 року № 97.

Зокрема, встановлено мінімальні вимоги до:

- складових процесу управління проблемними активами (система раннього реагування; запровадження інструментів урегулювання заборгованості за непрацюючими активами; управління стягнутим майном);
- організаційних аспектів управління проблемними активами (наявність трирічної стратегії та оперативного плану скорочення рівня та обсягу таких активів; створення окремого підрозділу роботи з непрацюючими активами; моніторинг ефективності процесу).

З метою підвищення ефективності корпоративного управління в банках та банківських групах ми затвердили Положення про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах (постанова Правління Національного банку України від 02 липня 2019 року № 88).

Положення визначає основні цілі та принципи організації та функціонування в банках та банківських групах комплексної, адекватної й ефективної системи внутрішнього контролю, установлює мінімальні вимоги щодо організації цієї системи.

Зокрема:

- деталізовано повноваження та обов'язки суб'єктів системи внутрішнього контролю;
- запроваджено вимоги щодо побудови системи внутрішнього контролю банку/ банківської групи на основі моделі “трьох ліній” захисту;
- деталізовано процедури та види внутрішнього контролю;
- встановлено критерії впровадження та функціонування компонентів системи внутрішнього контролю банку/банківської групи;
- визначено критерії оцінки ефективності системи внутрішнього контролю банку/ банківської групи.

Також Правлінням Національного банку схвалено зміни до Методичних рекомендацій щодо організації корпоративного управління в банках України (рішення Правління Національного банку України від 28 листопада 2019 року № 885-рш).

Вищезазначені зміни, зокрема, передбачають:

- удосконалення визначення “конфлікту інтересів”;
- процедури оцінки кандидата в незалежні члени ради банку;
- запровадження щорічної оцінки ефективності діяльності правління банку.

З метою вдосконалення процесів ліцензування банків постановою Правління Національного банку України від 27 травня 2019 року № 72 затверджено зміни до Положення про ліцензування банків, якими вдосконалено вимоги до власників істотної участі та керівників банку.

II. У зв'язку з уведенням в дію з 07 лютого 2019 року Закону України “Про валюту і валютні операції” запроваджено нову ліберальну систему валютного регулювання, валютного нагляду та ліцензування валютних операцій.

З метою приведення нормативно-правових актів Національного банку з питань валютного

контролю та ліцензування валютних операцій у відповідність до законодавчих змін:

- постановою Правління Національного банку України від 02 січня 2019 року № 9 унесено зміни до Положення про порядок надання небанківським фінансовим установам, національному оператору поштового зв'язку генеральних ліцензій на здійснення валютних операцій (далі – Положення № 297), якими, зокрема, поширено вимоги Положення № 297 на усіх без винятку операторів поштового зв'язку, а також пом'якшено умови видачі небанківським фінансовим установам та операторам поштового зв'язку ліцензій на здійснення валютних операцій;
- постановою Правління Національного банку України від 03 січня 2019 року № 13 затверджено Положення про валютний нагляд (на заміну Положення про валютний контроль), яким визначено основні засади здійснення Національним банком та уповноваженими установами валютного нагляду в Україні, підстави та порядок застосування Національного банку до уповноважених установ заходів впливу за порушення вимог валютного законодавства;
- постановою Правління Національного банку України від 03 січня 2019 року № 14 затверджено зміни до Положення про застосування Національним банком заходів впливу, якими поширено дію цього Положення на випадки порушення банками вимог валютного законодавства;
- постановою Правління Національного банку України від 03 січня 2019 року № 15 затверджено зміни до Положення про порядок проведення виїзних, невиїзних (камеральних) перевірок щодо дотримання банками, іншими фінансовими установами, національним оператором поштового зв'язку вимог валютного законодавства України та перевірок пунктів обміну іноземної валюти на території України, якими поширено дію цього Положення на усіх без винятку операторів поштового зв'язку.

Безпека інформації та кіберзахист банків

У 2019 році завершився другий етап створення Центру кіберзахисту Національного банку. За його результатами команда реагування на кіберінциденти в банківській системі України (CSIRT-NBU) Центру кіберзахисту Національного банку впровадила сучасні інструменти моніторингу, виявлення, аналізу та вивчення зразків зловмисного програмного забезпечення, вдосконалені механізми обміну інформацією про кібератаки та кіберінциденти.

Упродовж 2019 року CSIRT-NBU вивчив близько 3 000 зразків шкідливого програмного забезпечення, забезпечив інформування банків України про виявлені інциденти кібербезпеки та зафіксовані спроби вчинення кібератак. Крім цього, CSIRT-NBU сформував індикатори кіберзагроз та підготував рекомендації з протидії.

Центр кіберзахисту Національного банку продовжив співпрацю з Національним координаційним центром кібербезпеки при Раді національної безпеки і оборони України, CERT-UA, Ситуаційним центром забезпечення кібернетичної безпеки Служби безпеки України, з якими підписав відповідні меморандуми про взаємодію та співробітництво, здійснив підключення до MISP-UA.

Ми зробили ще один крок у напрямку переходу до безпаперових технологій у банківській системі України та поліпшив умови застосування електронного підпису й електронної печатки. Відповідні норми містить нова редакція Положення про застосування електронного підпису в банківській системі України¹⁶.

На виконання Закону України “Про електронні довірчі послуги” затверджено Положення

про кваліфікованих надавачів електронних довірчих послуг, внесених до Довірчого списку за поданням засвідчувального центру¹⁷. Це надає можливість підвищити якість, зручність і швидкість обслуговування банками своїх клієнтів, а також забезпечити відповідність процесів надання електронних довірчих послуг європейським та міжнародним стандартам. На сьогодні Засвідчувальний центр готовий здійснювати діяльність щодо внесення надавачів електронних довірчих послуг до Довірчого списку відповідно до вимог Закону України “Про електронні довірчі послуги” і надавати кваліфіковану електронну довірчу послугу створення, перевірки та підтвердження кваліфікованого електронного підпису чи печатки з використанням державних і міжнародних алгоритмів електронного підпису (ДСТУ-4145, ECDSA, RSA).

Продовжуючи роботу з учасниками платіжного ринку для підвищення ефективності процесів узгодження документів, зокрема з метою узгодження умов та порядку їхньої діяльності, у частині захисту інформації, ми розробили низку рекомендацій та визначив типові зауваження, розміщені на сторінці офіційного Інтернет-представництва Національного банку.

У вересні 2019 року набули чинності вимоги стосовно додаткових заходів безпеки інформації, обов’язкових для виконання банками. Ці вимоги встановлені в V розділі Положення про організацію заходів із забезпечення інформаційної безпеки в банківській системі України¹⁸. Упровадження банками України цих вимог у повному обсязі, а також здійснення фахівцями Національного банку контролю за їхнім виконанням, сприяє забезпеченню стабільності банківської системи України та зміцненню здатності банків протистояти актуальним кіберзагрозам.

¹⁶ Постанова Правління Національного банку України від 25 лютого 2019 року № 42

¹⁷ Постанова Правління Національного банку України від 19 вересня 2019 року № 116

¹⁸ Постанова Правління Національного банку України від 28 вересня 2017 року № 95

Реалізація макропруденційної політики

У 2019 році ми продовжили роботу, спрямовану на досягнення цілей, окреслених позаминулого року в Стратегії макропруденційної політики Національного банку України.

Так, вже вдруге проведено щорічну оцінку стійкості банків і банківської системи. Вона включала оцінку якості активів для усіх банків, а для найбільших – ще й стрес-тестування, яке є важливим інструментом діагностики. Його проходили 29 фінустанов на які припадає більше 90% активів банківської системи. У фокусі стрес-тестування був аналіз портфеля споживчих кредитів банків, який стрімко зростає упродовж останніх двох років. За результатами стрес-тестування для 18 банків визначено необхідний (цільовий) рівень достатності капіталу, вищий за мінімальні вимоги. З них для 7 банків підвищені значення адекватності капіталу встановлено лише за негативним сценарієм. Усі банки, для яких встановлено потребу в капіталі, уже розробили та погодили з Національним банком програми капіталізації або реструктуризації. Виконати їх фінустанови повинні до кінця вересня 2020 року.

Стрімке зростання споживчого кредитування (майже на 30% за станом на кінець року) стає все більшим викликом для фінансової стабільності України. Банки послаблюють стандарти схвалення кредитних заявок, а окремі фінустанови дуже активно розширюють свою присутність у цьому сегменті, водночас недостатньо консервативно оцінюючи ризики за незабезпеченими споживчими кредитами. Щоб не допустити накопичення системних ризиків, ми рекомендуємо банкам більш реалістично оцінювати ризики та можливі втрати за цими кредитами. За необхідності ми можемо запровадити підвищені ваги ризику для споживчих кредитів.

Іншим актуальним питанням для фінансової стабільності, згаданим у Стратегії макропруденційної політики Національного банку України, є високий рівень доларизації вітчизняної фінансової системи. У грудні ми ухвалили важливе рішення, спрямоване на дедоларизацію банківських балансів: норма обов'язкових резервів за коштами клієнтів в іноземній валюті буде збільшена до 10%, а за гривневими вкладами – знижена до нуля.

Триває робота над запровадженням нових інструментів регулювання ліквідності, які повинні створити запас ліквідності в секторі, зокрема на випадок кризових подій. Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR), запроваджений наприкінці 2018 року, став першим кроком у реалізації принципово нового підходу до управління ризиками ліквідності, що відповідає Базельським рекомендаціям. LCR покликаний підвищити стійкість банків до короткострокових шоків ліквідності. У грудні 2019 року його мінімальне значення доведено до 100%. Також наприкінці минулого року затверджено методологію розрахунку нового нормативу довгострокової ліквідності – коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR). Головна мета NSFR – збалансувати активи та пасиви банків за строками погашення, створити стимули для банків залучати депозити на довгострокові терміни та зменшити залежність від короткострокового фінансування. Упровадження нормативу відбуватиметься впродовж 2020 року. Початкове значення та перехідний період для впровадження NSFR визначатимуться за результатами тестових розрахунків.

У минулому році ми також працювали над удосконаленням регулювання та нагляду за системно важливими банками (СВБ). У червні ми затвердили оновлену методологію визначення СВБ, що базується на міжнародному досвіді, зокрема на рекомендаціях Європейського наглядового органу (EBA, European Banking Authority). Оновлена методологія забезпечує точніше відображення значимості СВБ для фінансового ринку. Вона передбачає розширення переліку індикаторів системних банків та двоетапний процес визначення таких установ. На першому етапі системно важливі банки визначаються за дев'ятьма індикаторами, що характеризують розмір активів банку, напрями діяльності та ступінь його фінансових взаємозв'язків. На другому етапі до визначеного переліку додаються банки з часткою в гарантованих депозитах населення щонайменше 1%. Важливим нововведенням і особливістю української методології є визначення факту системної важливості для банківських груп на консолідованій основі, а отже статус СВБ надається всім банкам – учасникам групи. За новою методологією, перелік СВБ зріс з 3 до 14, а частка СВБ у чистих активах сектору значно збільшилась і наблизилася

до показників східноєвропейських країн – понад 80%.

До СВБ застосовуватимуться жорсткіші пруденційні норми, які забезпечать додатковий запас міцності таких установ. Зокрема, для них установлені посилені вимоги до диверсифікації портфеля, вони також мають складати план відновлення та примусової реструктуризації. Передбачене спеціальне (посилене) значення нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 20%). СВБ повинні будуть постійно підтримувати буфер системної важливості. Він розташований у діапазоні від 1% до 2% залежно від показника системної важливості. СВБ матимуть час для підготовки до посилених регулятивних вимог, оскільки початок їх дії було відтерміновано через кризу, викликану поширенням коронавірусу.

Запроваджуються і нові вимоги до структури й достатності капіталу. Встановлення нових

правил відбуватиметься поетапно впродовж тривалого адаптаційного періоду з урахуванням кількісних оцінок їхнього впливу на банківський сектор. Під час запровадження міжнародних стандартів ураховуються національні особливості, зокрема поточний стан розвитку банківського сектору та фінансових ринків загалом. Це узгоджується із європейськими підходами та нормами. Так, від початку 2020 року банки мали сформувати першу частину буфера консервації капіталу на рівні 0,625% і довести його розмір до 2,5% упродовж наступних трьох років. З початком обмежень, викликаних пандемією, ми відтермінували вимогу дотримання банками буферу консервації капіталу відповідно до світових тенденцій послаблення регуляторних вимог до буферів капіталу. Вжиті макропруденційні заходи та сформовані резерви капіталу та ліквідності повинні дозволити банкам успішно пережити кризові явища і продовжувати виконувати функцію фінансових посередників.

Упровадження єдиної Системи фінансової звітності, складання банками України електронної фінансової звітності відповідно до Таксономії UA МСФЗ у форматі iXBRL

Фінансові регулятори у 2019 році активно працювали над розробленням та запровадженням Системи фінансової звітності, що дасть змогу здійснювати електронне збирання та обробку фінансової інформації, отриманої від суб'єктів звітування,

Робота триває в межах виконання вимог Меморандуму про взаєморозуміння щодо розробки і запровадження системи фінансової звітності від 18 грудня 2017 року № 102/15, метою якого є визначення меж співробітництва і взаємодії між регуляторами з урахуванням положень Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”.

Нова Система фінансової звітності в електронному форматі iXBRL відповідно до Таксономії UA МСФЗ спрямована на підвищення прозорості ринку шляхом надання вичерпної і надійної фінансової інформації учасникам ринку і регуляторам.

Система фінансової звітності базуватиметься на ресурсах Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Вона будуватиметься за схемою “єдиного вікна” – центру збору фінансової звітності, до якого будуть підключені інші регулятори (для виконання функцій адміністрування звітності, завантаження інформації до власних сховищ даних).

Фінансова звітність подаватиметься в міжнародному форматі, зрозумілому усім іноземним інвесторам та стейкхолдерам, які слідкують за розвитком фінансового сектору України.

iXBRL – загально визнаний міжнародний стандарт для подання фінансової звітності за МСФЗ в електронному вигляді. Цей формат поширений у світі та надає можливість опрацьовувати великі обсяги якісних і кількісних показників.

Запровадження системи фінансової звітності за МСФЗ у форматі iXBRL є вкрай важливим кроком для підвищення стандартів розкриття інформації суб'єктами звітування, зокрема банками та іншими фінансовими установами.

Подання фінансової звітності через “єдине вікно” Системи фінансової звітності в електронному вигляді прискорить перехід банківської системи на безпаперові технології. Крім того, у центрального банку з'явиться можливість швидкого та автоматичного оброблення стандартизованих і консолідованих даних фінансової звітності для її аналізу й виконання наглядних функцій. Зокрема, йдеться про своєчасне виявлення ризиків та оперативне реагування на них, ґрунтовний моніторинг річної фінансової звітності банків та інших фінансових установ.

Запровадження МСФЗ 16

З 01 січня 2019 року набув обов'язкового застосування Міжнародний стандарт фінансової звітності 16 "Оренда" (далі – МСФЗ 16 "Оренда"). Він замінив Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 17 "Оренда" (далі – МСБО 17 "Оренда").

У зв'язку із запровадженням МСФЗ 16 "Оренда" внесено зміни до нормативно-правових актів Національного банку, які забезпечують відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності операцій з оренди, що здійснюються банками відповідно до вимог законодавства України та міжнародних стандартів фінансової звітності.

На відміну від МСБО 17 "Оренда", відповідно до якого в основі класифікації оренди було право користування активом упродовж погодженого періоду часу в обмін на платіж, в основі класифікації оренди МСФЗ 16 "Оренда" є контроль щодо користування ідентифікованим активом упродовж певного часу в обмін на компенсацію.

Кардинальні зміни МСФЗ 16 "Оренда" відбулися в обліку банку-орендаря. На дату початку оренди банк-орендар визнає в балансі актив

з права користування, який підлягає амортизації та перегляду на зменшення корисності, та зобов'язання з оренди (у сумі теперішньої вартості орендних платежів).

Ми здійснювали моніторинг готовності банківської системи до запровадження МСФЗ 16 "Оренда" через надсилання відповідних опитувальників та проводив аналіз отриманої інформації.

З метою забезпечення поступового запровадження МСФЗ 16 "Оренда" банкам на початку 2019 року надано тримісячний перехідний період, упродовж якого не застосовувалися заходи впливу за порушення нормативів регулювання діяльності банків та правил статистичної звітності, якщо такі порушення пов'язані з переходом на МСФЗ 16 "Оренда". Зазначений період продовжено до кінця червня 2019 року.

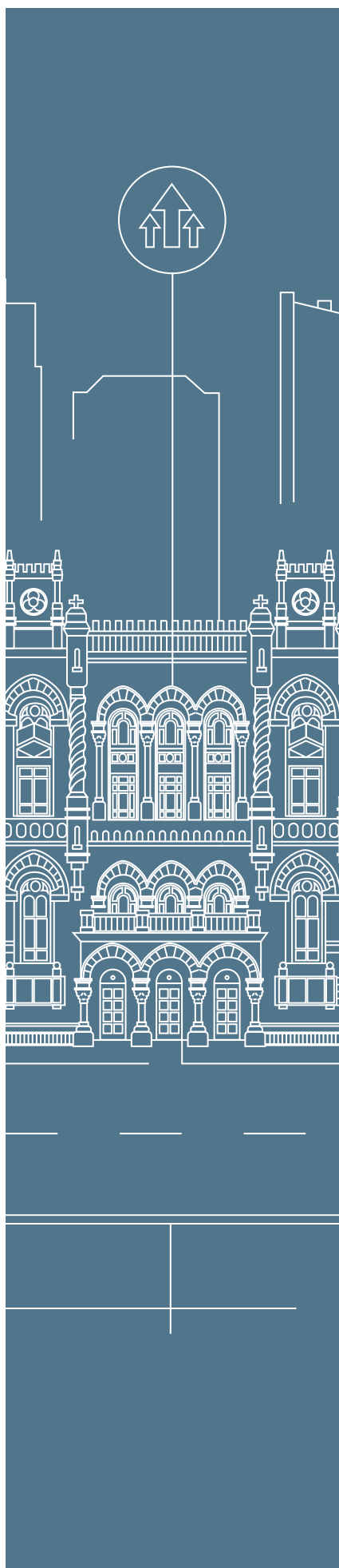
Звітування відповідно до МСФЗ 16 "Оренда" дасть банкам змогу більш прозоро розкривати інформацію орендарів у фінансовій звітності, що сприятиме підвищенню довіри стейкхолдерів до банків України.

Виконання
Національним банком України
стратегічних цілей

Відновлення кредитування

Ведення Кредитного реєстру

Ведення Кредитного реєстру

Ми затвердили Положення про Кредитний реєстр Національного банку України (далі – Кредитний реєстр) (постанова Правління Національного банку України від 04 травня 2018 року № 50) з метою забезпечення виконання розробленого Закону України “Про внесення змін до деяких законів України щодо створення та ведення Кредитного реєстру Національного банку України та вдосконалення процесів управління кредитними ризиками банків”.

Зазначене Положення визначає порядок:

- надання банками та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб (стосовно неплатоспроможних або ліквідованих банків) інформації до Кредитного реєстру та видалення інформації з Кредитного реєстру;
- отримання інформації з Кредитного реєстру банками, а також фізичними і юридичними особами;
- ведення реєстру запитів банків/заяв фізичних або юридичних осіб до Кредитного реєстру.

З 01 вересня 2018 року банки надають інформацію до Кредитного реєстру та мають можливість отримувати інформацію щодо боржників із сумою боргу понад 100 мінімальних заробітних плат перед одним банком.

Боржники, стосовно яких передані дані до Кредитного реєстру, також мають право отримувати з цього реєстру інформацію про себе і в разі незгоди з її змістом вимагати внесення змін. Банки ж зобов'язані оновлювати інформацію в Кредитному реєстрі у визначені строки станом на перший день кожного місяця.

З 01 грудня 2019 року ми запровадили порядок урахування банками інформації з Кредитного реєстру під час розрахунку розміру кредитного ризику.

Відповідні зміни до Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями (Положення № 351) унесені постановою

Правління Національного банку України від 16 травня 2019 року № 70 “Про затвердження змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України”, яка набула чинності з 21 травня 2019 року.

Унесені зміни спрямовані на підвищення якості оцінки банками кредитного ризику завдяки врахуванню стану виконання боржником своїх зобов'язань в інших банківських установах, використовуючи інформацію з Кредитного реєстру.

Станом на 01 січня 2020 року усі банки надають інформацію до Кредитного реєстру, як це передбачено Законом України “Про внесення змін до деяких законів України щодо створення та ведення Кредитного реєстру Національного банку України та вдосконалення процесів управління кредитними ризиками банків”.

Ми здійснюємо постійний контроль за виконанням банками вимог законодавства, що регулює функціонування Кредитного реєстру, та перевіряє актуальність наданих даних. На сьогодні в Кредитному реєстрі є інформація про понад 75 000 боржників – фізичних (48 000) та юридичних (27 000) осіб.

У межах комплексних заходів з підвищення якості даних Кредитного реєстру ми співпрацюємо з банками з питань розширення засобів контролю щодо збирання та подання інформації про боржників, забезпечення за кредитними операціями боржників та кредитні операції боржників до Національного банку.

Передавання банками до Кредитного реєстру інформації про боржників – фізичних осіб здійснюється відповідно до законодавства України, зокрема з дотриманням вимог Закону України “Про захист персональних даних”. Наповнення Кредитного реєстру підвищує ефективність процедури оцінки кредитного ризику банками, здійснює позитивний вплив на відновлення кредитування та забезпечує створення умов для добросовісних і сумлінних боржників, які сприяють можливості отримання кредитів від банків.

Для розвитку й удосконалення Кредитного реєстру упродовж 2019 року ми здійснили такі заходи:

1) розроблено та впроваджено програмне забезпечення, що надає інформаційну підтримку процесу оцінки банками кредитного ризику (згідно з вимогами Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 30 червня 2016 року № 351, зі змінами);

2) програмне забезпечення, розроблене для реалізації функції пошуку банками інформації про боржників та пов'язаних з ними осіб у Кредитному реєстрі, успішно обробило понад 575 000 пошукових запитів з початку 2019 року;

3) розроблено та тестується програмне забезпечення вебсервісу, що надає доступ

фізичним особам до даних Кредитного реєстру. У цьому вебсервісі протестована функція дистанційної ідентифікації особи через систему BankID Національного банку;

4) розпочалися роботи з тестування процесу інформаційної взаємодії Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з Кредитним реєстром;

5) відбулася низка зустрічей з представниками банків та Незалежної асоціації банків України стосовно обговорення питань, пов'язаних з Кредитним реєстром. Зокрема йшлося про питання, що виникають під час формування та перевірки інформації про кредитні операції, які передаються/отримуються банками до/з Кредитного реєстру. За результатами цих зустрічей відбулося доопрацювання та вдосконалення програмного забезпечення Кредитного реєстру як у банках, так і в Національному банку.

Виконання
Національним банком України
стратегічних цілей

Ефективне регулювання фінансового сектору

Ухвалення закону про “спліт” та консолідація
державного регулювання ринку фінансових послуг

Імплементация Другої європейської платіжної
директиви та майбутнє в регулюванні платіжних послуг

Стан платіжного ринку України

Регулювання платіжних систем

Оверсайт інфраструктури фінансового ринку

Регулювання грошового обігу

Ухвалення закону про “спліт” та консолідація державного регулювання ринку фінансових послуг

12 вересня 2019 року Верховна Рада України ухвалила Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг” (закон про “спліт”).

Тому для забезпечення ефективного управління процесом передавання функцій до Національного банку від Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг,

ми організуємо та беремо активну участь у відповідних робочих групах для знайомства з учасниками ринку та отримання від них пропозицій щодо майбутнього регулювання ринку небанківських фінансових послуг.

Ми провели інвентаризацію та аналіз чинного регулювання ринку небанківських фінансових послуг та розроблено попереднє бачення майбутнього регулювання та архітектури нормативно-правових актів.

Імплементация Другої європейської платіжної директиви та майбутнє в регулюванні платіжних послуг

З метою імплементации Директиви PSD2 ми у червні 2019 року затвердили Концепцію внесення змін до законодавства України щодо платіжних послуг. Цією Концепцією передбачена заміна чинного Закону України “Про платіжні системи та переказ коштів в Україні” новим Законом України “Про платіжні послуги”. Разом зі зміною основного закону потребуватимуть зміни й інші законодавчі акти України.

Основними нововведеннями, що передбачаються новим законодавством є:

- нові платіжні послуги та бізнес моделі;
- емісія електронних платіжних засобів та електронних грошей небанківськими надавачами платіжних послуг;
- запровадження “відкритого банкінгу” (безпечний онлайн-доступ до коштів та даних на клієнтських рахунках для окремих категорій постачальників, що надають послуги ініціювання платежу та надання консолідованої інформації за рахунками);

- оновлення в ліцензуванні та реєстраційних процедурах.

У межах нової архітектури платіжного ринку платіжні послуги зможуть надавати банки, платіжні установи, установи електронних грошей, оператори поштового зв'язку, а також державні органи і органи місцевого самоврядування. Банки надаватимуть платіжні послуги на підставі банківської ліцензії. Небанківські установи надаватимуть послуги на підставі відповідної ліцензії. Також розглядається можливість надання обмежених платіжних послуг окремими категоріями постачальників платіжних послуг (наприклад, телеком та інтернет-операторам, СІТ-компаніям тощо).

Очікується, що обговорення нового законодавства щодо платіжних послуг з різними представниками платіжного ринку триватиме протягом 2020 року.

Стан платіжного ринку України

В Україні на кінець 2019 року було зареєстровано 46 платіжних систем та системи розрахунків, з яких:

- 12 створених нерезидентами;
- 34 створених резидентами (з них 10 – внутрішньобанківські системи переказу; 7 – системи, створені банками; 17 – системи, створені небанківськими установами).

Крім того, до реєстру внесено також 29 операторів послуг платіжної інфраструктури.

Реєстрація платіжних систем, їхніх учасників та операторів послуг платіжної інфраструктури

Упродовж 2019 року ми зареєстрували:

чотири нові платіжні системи:

- міжнародну систему переказу коштів “TRANSFAST” (платіжна організація “WYNDPAY LTD”);
- міжнародну платіжну систему “PayRun” (платіжна організація ТОВ “ПЕЙРАН”);
- внутрішньодержавну платіжну систему “LIME MONEY” (платіжна організація ТОВ “СМАРТ ФІНЕКСПЕРТ”);
- внутрішньодержавну платіжну систему “ЮАПЕЙ” (платіжна організація ТОВ “ФК ЮАПЕЙ”);

шість нових операторів послуг платіжної інфраструктури:

- ТОВ “УНІТ”;
- ТОВ “ЕЙСІ ДІСІ ПРОЦЕСІНГ”;
- ТОВ “УКРКАРТ”;
- ТОВ “ЕЙДАЙ ФІНТЕК”;
- ТОВ “ІЗІТРАНСФЕР”;
- КОМПАНІЯ ПРОФІКС.

Ліцензування переказу коштів у національній валюті без відкриття рахунків

Ліцензію на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків на 01 січня 2020 року мали 63 небанківські установи.

Упродовж 2019 року ми видали п’ять ліцензій на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків таким небанківським установам:

- ТОВ “ПрофітГід”;
- ТОВ “ФК “АЛЬФА-ІНВЕСТ ГРУП”;
- ТОВ “ФК “КРЕДИТОН”;
- ТОВ “ФК “ЛІБЕРТІ ФІНАНС”;
- ТОВ “ФК Є ГРОШІ”.

У 2019 році ми удосконалили порядок та умови видачі небанківським фінансовим установам ліцензій на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків та визначив порядок та умови надання таких ліцензій операторам поштового зв’язку.

Також спрощено процедуру ліцензування діяльності небанківських установ з переказу коштів, зокрема скасовано обов’язок небанківської установи узгоджувати з Національним банком внутрішні правила про переказ коштів. Відтепер у пакеті документів для отримання ліцензії, замість внутрішніх правил про переказ коштів, подаватиметься інформаційна довідка щодо умов та порядку надання небанківською установою послуг з переказу коштів у формі опитувальника за встановленим зразком.

Крім того, оновлено вимоги до бізнес-плану, що подається небанківською установою до Національного банку для отримання ліцензії.

Регулювання платіжних систем

У 2019 році на виконання завдань, передбачених Комплексною програмою розвитку фінансового сектору України до 2020 року, та для реалізації стратегії щодо розвитку безготівкових розрахунків ми здійснили низку заходів із удосконалення регулювання платіжних систем.

Так, ми імплементували в Україні стандарт ISO 13616 – міжнародний номер банківського рахунку (IBAN), що дає змогу спростити механізм ідентифікації платника та отримувача коштів, запобігти здійсненню помилок під час заповнення реквізиту рахунку платника/отримувача, прискорити процес оброблення платежів, забезпечити однаковий підхід у формуванні номера банківського рахунку як для транскордонних платежів, так і в межах України.

Також з метою спрощення ведення бізнесу в Україні було відкориговано норми законодавства через:

- скасування вимоги щодо подання до банку під час відкриття поточних рахунків юридичними особами-резидентами копії належним чином зареєстрованого установчого документа,
- скасування вимоги щодо подання клієнтами в банк картки із зразками підписів;
- надання права уповноваженому працівнику банку посвідчувати довіреність фізичної особи-підприємця, фізичної особи, яка провадить незалежну професійну діяльність, якщо вона складається в банку (у присутності власника рахунку та довірених осіб);
- закриття банками поточних рахунків фізичної особи-підприємця, який припинив підприємницьку діяльність (якщо на його рахунку немає залишку коштів);
- здійснення банком процедури зміни рахунків клієнта – фізичної особи, яка припинила свою підприємницьку діяльність та має залишок коштів на рахунках.

У 2019 році ми надали право операторам поштового зв'язку (далі – ОПЗ) на здійснення переказу коштів у національній валюті без відкриття рахунків. Для цього було передбачено:

- умови, за яких Національним банком надається ліцензія ОПЗ,
- перелік документів, які подаються ОПЗ для отримання ліцензії;
- вимоги до фінансового стану, ділової репутації та професійної придатності керівників ОПЗ;
- підстави за яких Національний банк може відкликати у ОПЗ ліцензію на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків.

Також ми спростили порядок видачі ліцензії на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків (замість внутрішніх правил про переказ коштів передбачено подання інформаційної довідки щодо умов та порядку надання небанківською установою послуг з переказу коштів) одночасно з вимогою розробити та затвердити (без обов'язку їх подання до Національного банку):

- внутрішні правила про переказ коштів у відповідності до узгоджених Національним банком умов та порядку надання небанківською установою послуг з переказу коштів, положень правил платіжної системи, учасником якої є або планує бути небанківська установа, та з дотриманням вимог законодавства України з питань переказу коштів;
- порядок внутрішнього контролю за наданням послуг з переказу коштів.

У частині використання платіжних карток ми уточнили вимоги законодавства щодо:

- права довіреної особи клієнта отримувати платіжну картку, але без права користуватись нею;
- обов'язку постачальників платіжних послуг інформувати користувачів про вартість наданих послуг;
- обов'язку банків передбачати порядок видачі/передачі електронних платіжних засобів користувачам в договорах з клієнтами.

Крім того, ми у 2019 році:

- встановили порядок надсилання банками повідомлення до органів державної виконавчої служби або приватних

- виконавців про відкриття/закриття рахунків – фізичних осіб, інформація про яких унесена до Єдиного реєстру боржників;
- врегулювали використання у взаємовідносинах банків з клієнтами – фізичними особами цифрового власноручного підпису на електронному сенсорному пристрої;
 - встановили порядок відкриття поточних рахунків юридичним особам-нерезидентам;
 - встановили порядок відкриття банками спеціального/окремого рахунку для здійснення процедури санації боржника-юридичної особи та реструктуризації боргів/погашення боргів боржника-фізичної особи (фізичної особи-підприємця);
 - розширили перелік суб'єктів, які мають право здійснювати операції з приймання готівки в гривнях для подальшого її переказу, на операторів поштового зв'язку, які отримали ліцензію Національного банку
- на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків;
- унормували використання користувачами електронних платіжних засобів платіжних застосунків;
 - унормували діяльність інформаційно-технічних посередників під час переказу коштів з використанням електронних платіжних засобів;
 - надавали право фізичним особам, які здійснюють незалежну професійну діяльність, використовувати корпоративні платіжні картки;
 - надавали право банкам емітувати до рахунків відкритих на ім'я фізичних осіб, визнаних судом неієздатними, електронні платіжні засоби на ім'я законних представників (опікунів) цих фізичних осіб;
 - надавали право банкам передавати користувачам платіжні картки через своїх агентів, яким надано право здійснювати ідентифікацію/верифікацію клієнтів.

Оверсайт інфраструктур фінансового ринку

Оверсайт – важлива функція центрального банку, спрямована на забезпечення надійного та ефективного функціонування інфраструктур фінансового ринку.

Відповідно до Закону “Про платіжні системи та переказ коштів в Україні” ми здійснюємо оверсайт платіжних систем через:

- моніторинг платіжних систем;
- оцінювання платіжних систем на відповідність вимогам законодавства України та міжнародним стандартам оверсайта (Принципам для інфраструктур фінансового ринку, розробленим Комітетом із платежів та ринкових інфраструктур Банку міжнародних розрахунків і Технічним комітетом Міжнародної організації комісій з цінних паперів, далі – PFMI);
- надання, у разі потреби, вказівок та рекомендацій щодо удосконалення діяльності відповідних систем та застосування до них заходів впливу (у разі порушення законодавства).

Об’єктами оверсайта відповідно до зазначеного закону в Україні є:

- платіжні організації платіжних систем;
- учасники платіжних систем;
- оператори послуг платіжної інфраструктури (клірингові, процесингові установи та інші особи, уповноважені надавати окремі види послуг або здійснювати операційні та інші технологічні функції в платіжних системах).

У 2019 році на виконання рекомендацій Міжнародного валютного фонду щодо розширення функції оверсайта ми створили методологічне підґрунтя для оверсайта інших інфраструктур фінансового ринку – центрального депозитарію, центрального контрагента та системи розрахунків у цінних паперах.

У межах реалізації функції оверсайта у 2019 році ми здійснили:

- 1) Комплексне оцінювання публічного акціонерного товариства “Національний депозитарій України” (далі – НДУ) на відповідність міжнародним стандартам.

Оцінювання здійснювалося за технічної підтримки Міжнародного валютного фонду, місія якого працювала у Києві у вересні 2019 року. Представники місії технічної допомоги надали нам консультації та роз’яснення щодо застосування принципів до центрального депозитарію цінних паперів та системи розрахунків цінними паперами, а також спільно з членами робочої групи Національного банку взяли участь у проведенні інтерв’ювання керівників та фахівців Національного депозитарію України.

Звіт про попереднє комплексне оцінювання Національного депозитарію України розглянув Комітет з фінансової стабільності та Правління Національного банку.

За результатами оцінювання ми надали рекомендації з метою наближення Національного депозитарію України до міжнародних стандартів.

2) Тематичне оцінювання окремого аспекта діяльності єдиної системно важливої платіжної системи в Україні СЕП НБУ – управління операційним ризиком (Принцип 17 PFMI). Вибір принципу 17 PFMI обумовлений, зокрема, підвищеною увагою провідних міжнародних інституцій (Світовий банк, Міжнародний валютний фонд) до управління операційними ризиками системно значущих інфраструктур. Слід зазначити, що принцип 17 є одним з ключових серед Принципів для інфраструктур фінансового ринку.

За результатами тематичного оцінювання вироблено рекомендації щодо приведення діяльності СЕП НБУ у відповідність до міжнародних стандартів в частині управління операційним ризиком.

3) Виїзний моніторинг об’єктів оверсайта. У його межах здійснювалися перевірки об’єктів оверсайта з метою контролю за дотриманням ними законодавства України, виявлення та запобігання ризиковій діяльності.

Упродовж 2019 року здійснено планові виїзні перевірки п’ятьох платіжних організацій платіжних систем та двох учасників платіжних систем, а також одну позапланову виїзну перевірку учасника платіжних систем.

Основні виявлені порушення під час виїзного моніторингу стосувалися:

- невідображення операцій щодо переказу коштів в системах обліку;
- надання недостовірної звітності щодо діяльності платіжних систем та їх учасників, подання якої передбачено нормативно-правовими актами Національного банку;
- надання послуг з порушенням вимог правил, узгоджених Національним банком;
- незабезпечення безперервності діяльності та захисту інформації;
- недотримання вимог законодавства щодо захисту прав користувачів послуг платіжних систем.

За виявлені порушення ми застосували заходи впливу, передбачені статтею 41 Закону України “Про платіжні системи та переказ коштів в Україні”.

4) Безвиїзний моніторинг об’єктів оверсайта. Здійснюючи безвиїзний моніторинг упродовж 2019 року забезпечено контроль за дотриманням об’єктами оверсайта вимог законодавства України, зокрема у частині:

- відповідності діяльності платіжних систем та їх учасників правилам, установленим платіжними організаціями відповідних платіжних систем;
- дотримання об’єктами оверсайта вимог нормативно-правових актів Національного банку у частині розміщення інформації на офіційних веб-сайтах платіжних організацій платіжних систем та їх учасників.

За результатами безвиїзного моніторингу ми направили об’єктам оверсайта рекомендації щодо приведення їхньої діяльності у відповідність до вимог законодавства України.

Регулювання грошового обігу

Упродовж 2019 року ми активно працювали над реалізацією Концепції організації готівкового обігу в Україні¹⁹.

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” та на виконання Концепції організації готівкового обігу в Україні у 2019 році ми продовжували передавати до уповноважених банків на зберігання свої запаси готівки. Запаси готівки Національного банку передавалися на умовах відповідних договорів з АТ “Ощадбанк”, АТ КБ “ПРИВАТБАНК” та АТ “Райффайзен Банк Аваль” із встановленням банкам відповідних лімітів на їх зберігання в усі області України (включаючи Донецьку та Луганську області, території яких контролюються українською владою), а також місто Київ та Київську область. Кількість локацій уповноважених банків на кінець 2019 року склала 66 одиниць, що на 53,5 % більше ніж на кінець 2018 року (43 локації).

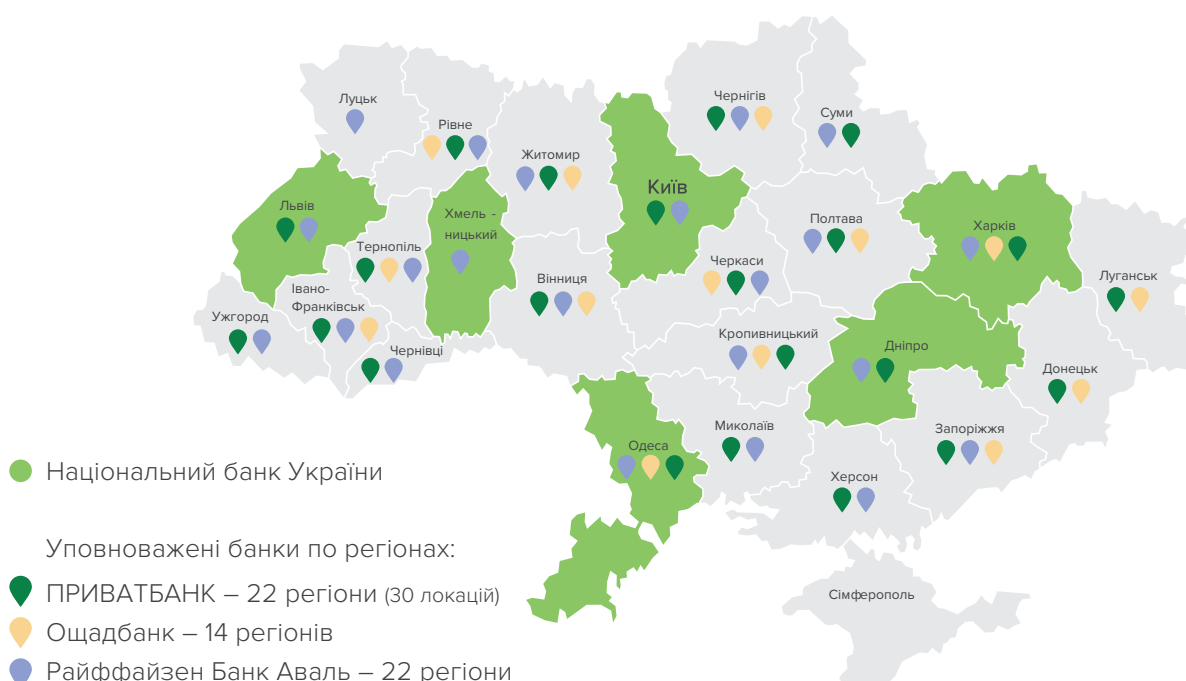
Завдяки змінам до Положення про критерії та порядок відбору банків, які можуть

залучатися до зберігання запасів готівки Національного банку України²⁰, перелік уповноважених банків зі зберігання запасів готівки Національного банку вдалося розширити.

Зокрема АТ “ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК” стало четвертим банком, який зможе здійснювати операції із запасами готівки Національного банку України, а також забезпечуватиме банки в регіонах готівкою та прийматиме від них її надлишки та зношену. Відповідне рішення № 718-рш “Про надання Акціонерному товариству “ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК” статусу уповноваженого банку” ухвалило Правління Національного банку України 23 вересня 2019 року.

Отже, станом на 01 січня 2020 року статус уповноваженого банку на зберігання запасів готівки мають чотири банки: АТ “Ощадбанк”, АТ КБ “ПРИВАТБАНК”, АТ “Райффайзен Банк Аваль” та АТ “ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК”.

Обслуговування готівкового обігу в 24 регіонах уповноваженими банками (станом на кінець грудня 2019 року)

¹⁹ затверджена рішенням Правління Національного банку від 11 серпня 2016 року № 207-рш

²⁰ постанова Правління Національного банку України від 14 серпня 2019 року № 106

Упродовж 2019 року ми оптимізували порядок передавання запасів готівки Національного банку України уповноваженим банкам на зберігання. Відповідну постанову від 03 грудня 2019 року № 145, якою внесено зміни до Положення про передавання запасів готівки на зберігання до уповноважених банків²¹, ухвалило Правління Національного банку України

За 2019 рік до запасів готівки Національного банку на зберіганні в уповноважених банках надійшло 170,4 млрд грн. Це більше на 128,1 млрд грн, або учетверо, ніж у 2018 році (42,3 млрд грн). Зазначена готівка використовувалася банками для поповнення їхніх операційних кас. Водночас, вивезено до Національного банку із запасів готівки на зберіганні 18,3 млрд грн, зокрема майже 7,7 млрд грн непридатної до обігу готівки (у 2018 році – 5,1 млрд грн, в тому числі непридатної до обігу готівки – 2,95 млрд грн відповідно).

У 2019 році з резервних фондів Національного банку для підкріплення запасів готівки підрозділів грошового обігу Департаменту грошового обігу (далі – підрозділи грошового обігу) та Центрального сховища було видано банкнот та монет на загальну суму 101,2 млрд грн. Водночас, надлишки готівки із запасів готівки підрозділів грошового обігу та Центрального сховища було вкладено в резервні фонди на загальну суму – 3,5 млрд грн.

З метою удосконалення та здійснення оперативного, надійного і ефективного управління готівковим обігом упродовж 2019 року доопрацьовувалися нормативна база та програмно-технологічне забезпечення “Проведення операцій з питань передавання запасів готівки Національного банку України на зберігання до уповноважених банків” у межах централізованої Системи автоматизації готівкового обігу.

Ураховуючи продовження процесу трансформації Національного банку та централізації його функцій, відбулася оптимізація забезпечення готівкою Запорізької області²². Під час оптимізації забезпечення регіонів готівкою збоїв у роботі не було.

Задля удосконалення касової роботи в банках України упродовж 2019 року вносилися зміни до Інструкції про ведення касових операцій²³, зокрема з питань:

- приведення у відповідність до Законів України “Про валюту і валютні операції” та “Про електронні довірчі послуги”;
- роботи фінансового моніторингу;
- запровадження номерів банківських рахунків за міжнародними стандартами (IBAN);
- змін готівкового ряду банкнот (монет);
- організації касової роботи банків тощо.

Крім того, у 2019 році ми удосконалили тарифну політику Національного банку України, що пов'язано зі зміною номінального ряду банкнот та введенням в обіг банкноти номіналом 1 000 грн.

Про проведені перевірки

Щоб забезпечити виконання законодавчо закріпленої контрольної функції за дотриманням уповноваженими банками вимог нормативно-правових актів Національного банку з питань організації роботи із запасами готівки на зберіганні, порядку їхнього зберігання, належного сортування під час автоматизованого оброблення та здійснення контролю за випуском готівки в обіг ми проводимо ревізії та перевірки порядку їхнього зберігання.

Зокрема, упродовж 2019 року ми провели 31 ревізію запасів готівки Національного банку, що знаходились на зберіганні у 31 структурному підрозділі уповноважених банків, а саме в:

- АТ КБ “ПРИВАТБАНК” (12 підрозділів) проведено 12 ревізій;
- АТ “Ощадбанк” (5 підрозділів) – 5 ревізій;
- АТ “Райффайзен Банк Аваль” (14 підрозділів) – 14 ревізій.

Проведення зазначених ревізій сприяло:

- здійсненню якісного контролю щодо запасів готівки Національного банку на зберіганні;
- забезпеченню відповідного номінального ряду/структури банкнот і монет в обігу (насиченості готівкового обігу);
- дотриманню достатньої готівкової інфраструктури і якості готівки в запасах уповноважених банків.

²¹ затверджене постановою Правління Національного банку України від 07 грудня 2016 року № 408

²² рішення Правління Національного банку України від 25.01.2019 № 60-рш

²³ затвердженої постановою Правління Національного банку України від 25 вересня 2018 року № 103

Також упродовж 2019 року ми взяли участь у 1123 перевірках відокремлених структурних підрозділів 34 небанківських фінансових установ, розташованих у 24 областях України. Такі перевірки проводилися з метою забезпечення небанківськими фінансовими установами, що отримали ліцензію Національного банку України на здійснення валютних операцій, захисту здоров'я та життя своїх працівників, належних умов схоронності готівки й інших цінностей.

Про інкасацію

Упродовж 2019 року тривав процес переходу до обслуговування забезпечення готівкового обігу інфраструктурою третіх учасників (СІТ-компаній) за правилами та під контролем Національного банку. Уже десять СІТ-компаній (Cash-in-Transit компаній) отримали ліцензії на надання банкам послуг з інкасації.

У 2019 році ми погодили ТОВ "СІТ СЕК'ЮРИТИ" розширення діяльності на здійснення операцій з оброблення та зберігання готівки. Відкриття доступу СІТ-компаніям до надання послуг з інкасації, а також оброблення та зберігання готівки, здійснюється з метою реалізації делегованої моделі відповідно до Концепції організації готівкового обігу в Україні.

На кінець 2019 року СІТ-компанії надавали послуги з інкасації 58 банкам, обслуговуючи 916 клієнтів з інкасації коштів, 709 банківських відділень, 358 банкоматів та 1113 ПТКС. Упродовж 2019 року Національний банк перевіряв діяльність 7 СІТ-компаній з питань надання банкам послуг з інкасації та дотримання ліцензійних вимог. Суттєвих недоліків під час проведення перевірок не виявлено.

Оптимізація банкотно-монетного ряду

Ми, як і інші центральні банки, постійно вдосконалюємо захист банкнот, щоб посилити протидію підробкам та надати громадянам можливість легко та зручно самостійно визначати справжність банкнот гривні.

У 2019 році ми продовжили оптимізацію банкотно-монетного ряду та увели в обіг

нові банкноти гривні з удосконаленим дизайном та системою захисту:

1 000 гривень зразка 2019 року – з 25 жовтня 2019 року;

50 гривень зразка 2019 року – з 20 грудня 2019 року.

з 20 грудня 2019 року також уведено в обіг нові обігові монети номіналом 5 гривень.

Завершить цей процес уведення в обіг банкноти номіналом 200 гривень зразка 2019 року – з 25 лютого 2020 року та новою обіговою монетою номіналом 10 гривень – із середини 2020 року.

У межах оптимізації банкотно-монетного ряду та відповідно до постанови Правління Національного банку України від 20.06.2019 № 82 “Про вилучення з готівкового обігу монет дрібних номіналів” – монети номіналом 1, 2 та 5 копійок з 01 жовтня 2019 року перестали бути платіжним засобом в Україні. Також з обігу поступово виводитиметься монета номіналом 25 копійок, яка поки залишиться платіжним засобом.

У результаті – після завершення процесу вилучення дрібних монет і введення в обіг банкноти нового номіналу – номінальний ряд гривні скоротиться із 17 до 12 номіналів. Усього в ньому залишиться 6 номіналів монет (10 і 50 копійок, 1, 2, 5 і 10 грн) і 6 номіналів банкнот (20, 50, 100, 200, 500 і 1 000 грн).

Крім того, у 2019 році²⁴:

- Фабрика банкнотного паперу виготовила 423,728 тон паперу (100% від запланованого обсягу);
- Банкотно-монетний двір виготовив та передав до Центрального сховища 347 987 300 штук банкнот (101% від запланованого обсягу) та 337 000 000 штук монет (100% від запланованого обсягу).

Ліцензування СІТ-компаній (Cash-in-Transit компаній)

У 2019 році ми видали одну ліцензію для надання банкам послуг з інкасації – ТОВ “ГЛОБАЛ КОЛЕКШН”.

Загалом станом на кінець 2019 року право на інкасацію банків мали десять юридичних осіб:

- ТОВ “СІТ СЕК’ЮРИТІ”;
- ТОВ “Український сервіс інкасації”;
- ТОВ “Перша інкасаторська компанія”;
- ТОВ “О-Мега”;
- ТОВ “Агентство комплексної безпеки – Охоронна фірма”;
- ТОВ “Діамант сек’юриті”;
- ТОВ “Панорама Прикарпаття”;
- ПП “Комсервіс-Безпека”;
- ТОВ “Кеш енд Сек’юриті”;
- ТОВ “ГЛОБАЛ КОЛЕКШН”.

З метою реалізації Концепції організації готівкового обігу в Україні у 2019 році ми розпочали видачу СІТ-компаніям погоджень на здійснення операцій з оброблення та зберігання готівки.

Крім того, ми уточнили окремі питання порядку видачі юридичним особам ліцензії на надання банкам послуг з інкасації та спростили вимоги, необхідні для початку діяльності з оброблення та зберігання готівки.

²⁴ Відповідно до рішення Правління Національного банку України від 27 червня 2018 року № 407-рш “Про організацію виробництва банкнот, розмінних і обігових монет та банкнотного паперу в 2019 році” (зі змінами)

Виконання
Національним банком України
стратегічних цілей

Вільний рух капіталу

Розвиток інфраструктури ринку капіталів

Валютна лібералізація

Розвиток інфраструктури ринку капіталів

Однією з ключових подій 2019 року для українського фінансового ринку стало підписання між міжнародним Депозитарієм цінних паперів Clearstream та Національним банком угоди про кореспондентські відносини.

Відкриття Clearstream рахунку в цінних паперах у Депозитарії Національного банку суттєво спростило доступ іноземних інвесторів до облігацій внутрішньої державної позики України (ОВДП), номінованих у гривні, що в результаті підвищило привабливість та ліквідність цього ринку.

Завдяки приєднанню до Clearstream Уряд України зміг розширити коло джерел довгострокового фінансування, знизити вартість боргових залучень і поліпшити валютну структуру державного боргу завдяки зростанню частки фінансування в національній валюті. Загалом у минулому році іноземні інвестори вклали в гривневі облігації Уряду України близько 4,3 млрд дол. США, збільшивши свій портфель майже удвадцяті.

Упродовж 2019 року Депозитарій Національного банку також активно працював над автоматизацією процесів, технологічною та операційною модернізацією програмного забезпечення.

Так, завдяки вдосконаленню програмного забезпечення стало можливим проведення

аукціонів із розміщення ОВДП через сучасну електронну торговельну систему – Систему аукціонів Bloomberg (Bloomberg's Auction System). Це також полегшило доступ українських та міжнародних банків до первинного ринку ОВДП.

Професійні учасники фондового ринку України також отримали можливість розробляти та інтегрувати з Депозитарієм Національного банку власні автоматизовані системи для здійснення онлайн-операцій з облігаціями внутрішньої державної позики.

Інновація стала можливою завдяки впровадженню API-технологій у Депозитарії Національного банку, які забезпечили автоматичну взаємодію внутрішніх систем учасників фондового ринку із системою депозитарного обліку Національного банку. Нововведення також дає учасникам фондового ринку змогу автоматизувати не лише звичайну операційну роботу, а й запровадити наскрізні процеси для нових продуктів та послуг.

Так, учасники фондового ринку зможуть дистанційно здійснювати операції з державними цінними паперами для своїх клієнтів, відкривати рахунки у цінних паперах, надавати інформаційні довідки тощо. Зі свого боку клієнти професійних учасників матимуть змогу здійснювати трансакції через мобільні додатки.

Валютна лібералізація

Разом із набранням чинності Законом України “Про валюту та валютні операції” 07 лютого 2019 року набрали чинності і положення нової ліберальної системи валютного регулювання Національного банку. Результатом цього стало скасування близько 40 валютних обмежень упродовж року. Серед найважливіших кроків у напрямку повної валютної лібералізації були такі:

- скасовано обов’язковий продаж валюти бізнесом;
- дозволена онлайн-купівля валюти громадянами;
- скасовано всі ліміти на репатріацію дивідендів;
- упроваджена зручна система е-лімітів для інвестицій за кордон;
- скасовано попереднє резервування гривні для купівлі валюти бізнесом;
- дозволено вільне використання рахунків юридичних осіб за кордоном;
- скасовано денний ліміт на купівлю валюти громадянами;
- дозволено дострокове погашення зовнішніх зобов’язань;
- скасована процедура реєстрації зовнішніх запозичень;
- дозволено укладання валютних форвардів для хеджування ризиків бізнесу;
- скасовано валютний нагляд за експортно-імпортними операціями на незначні суми;
- удвічі збільшено граничний строк здійснення розрахунків за експортно-імпортними контрактами – до 365 днів;
- скасовані санкції у вигляді припинення зовнішньоекономічної діяльності за порушення строків розрахунків;
- дозволена купівля валюти за кредитні кошти.

Ми скасували обмеження поступово, ураховуючи темпи поліпшення макроекономічної ситуації в Україні

та просування реформаторських ініціатив у Верховній Раді. Тож жодне із запроваджених послаблень не мало негативних наслідків ані для валютного ринку, ані для платіжного балансу країни. Навпаки – обсяги торгів на валютному ринку лише збільшилися, а гривня рекордно зміцнилася. Експортери продавали валюту в більших обсягах, а чистий продаж валюти населенням тривав четвертий рік поспіль.

Загалом бізнес та громадяни позитивно сприйняли валютну лібералізацію та тестували нові можливості, зокрема е-ліміти, нові інструменти хеджування валютних ризиків, купівлю валюти через системи онлайн-банкінгу. Валютна лібералізація також сприяла підвищенню інтересу іноземних інвесторів до українського ринку і додала позитивного контексту до оцінки бізнес-середовища в Україні.

Щодо решти обмежень, які ще зберігаються, ми опублікували дорожню карту їхнього поступового зняття та передумов, настання яких є необхідним для переходу до режиму вільного руху капіталу – кінцевої мети валютної лібералізації. Валютна лібералізація, передбачена дорожньою картою, не має часових обмежень. Відповідно, чим швидше наставатимуть сприятливі макроекономічні та фінансові умови, тим швидше ми скасовуватимемо обмеження на валютному ринку.

Скасуванню валютних обмежень і надалі передуватиме наша оцінка таких макроекономічних індикаторів, як темпи зростання ВВП, динаміка інфляції, стан валютного ринку, фінансова стабільність, ситуація на зовнішніх ринках тощо. Деякі обмеження також прив’язні до ухвалення Парламентом пакета законопроектів щодо протидії BEPS та імплементації положень уже ухваленого закону про “спліт”, який перерозподілив повноваження на фінансовому ринку між державними регуляторами.

Ліцензування валютних операцій небанківських установ

Станом на кінець 2019 року 36 небанківських установ мали генеральні ліцензії/ліцензії на здійснення валютних операцій.

Безпосередньо у 2019 році ліцензії на здійснення валютних операцій отримали 5 небанківських фінансових установ:

- ТОВ “ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ “КОНСТАНТА М”;
- ТОВ “ОБМІНОЧКА”;
- ТОВ “ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ “МАСОН”;
- ТОВ “МСБ ФІНАНС”;
- ТОВ “ГЛОБАЛМАНІ”.

Із них 4 небанківських фінансові установи отримали ліцензії на здійснення операцій з торгівлі валютними цінностями в готівковій формі – ТОВ “ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ “КОНСТАНТА М”, ТОВ “ОБМІНОЧКА”, ТОВ “ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ “МАСОН”, ТОВ “МСБ ФІНАНС”, одна небанківська фінансова установа – на переказ коштів в іноземній валюті – ТОВ “ГЛОБАЛМАНІ”.

З початку року в межах переходу до нової ліберальної системи валютного регулювання, передбаченої Законом України “Про валюту і валютні операції”, ми надали можливість спрощеного переоформлення генеральних ліцензій на здійснення валютних операцій на нові безстрокові ліцензії на здійснення валютних операцій.

Загалом упродовж 2019 року ми переоформили ліцензії 24 небанківським фінансовим установам, а саме:

- ТОВ “СМАРТ ФІНЕКСПЕРТ”;
- ТОВ “ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ “АЛЬФА-ІНВЕСТ ГРУП”;
- ТОВ “ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ “ФІНАНСОВИЙ СВІТ”;
- ТОВ “24 ОНЛАЙН”;
- ТОВ “ПОСТ ФІНАНС”;
- ТОВ “ІНОМЕ ГРУП”;

- ТОВ “ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ “КОНВЕРСІЯ”;
- ТОВ “ФІНОД”;
- ТОВ “ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ ПАРТНЕР”;
- ТОВ “ФІНАНСОВА ГАРАНТІЯ”;
- ТОВ “ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ МАГНАТ”;
- ПрАТ “УКРАЇНСЬКА ФІНАНСОВА ГРУПА”;
- ТОВ “ДСД ФІНАНС”;
- ТОВ “ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ “ЛІБЕРТІ ФІНАНС”;
- ТОВ “ГОЛДЕН ГРУПП”;
- ТОВ “ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ “АКСІОМА”;
- ТОВ “ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ “ОКТАВА ФІНАНС”;
- ТОВ “ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ “ПРОФІНЕФ”;
- ТОВ “ДЖИВВАЙП ФІНАНС”;
- ТОВ “ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ “А ФІНАНС”;
- ТОВ “ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ “ЄВРОПОШТА”;
- АТ “ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ “АВЕРС”;
- ТОВ “ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ “ВАЛТА ГРУП”;
- ТОВ “ПРЕМІУМ ФІНАНС”.

Також у 2019 році відкликано (анульовано) генеральні ліцензії на здійснення валютних операцій трьома небанківським фінансовим установам з таких причин:

- за зверненнями власників – 1;
- у зв’язку з визнанням структури власності непрозорою – 2.

Крім того, у продовження лібералізації валютного регулювання ми звільнили учасників ринку цінних паперів від потреби отримувати ліцензії на валютні операції. Так, купівля та продаж цінних паперів більше не є валютними операціями, а всі розрахунки проводяться через банки, які мають банківську ліцензію та здійснюють валютний нагляд, зокрема за операціями учасників фондового ринку.

Тому ми скасували потребу отримувати валютні ліцензії учасниками фондового ринку, а також анулював ліцензії учасників фондового ринку та ПАТ “Національний депозитарій України”, які були видані раніше.

Виконання
Національним банком України
стратегічних цілей

Фінансова інклюзія

Платежі та розрахунки

Система електронних платежів Національного банку

Національна платіжна система
“Український платіжний простір”

Система BankID Національного банку

Вивчення можливості випуску цифрової валюти
центрального банку – е-гривні

Захист прав споживачів фінансових послуг

Підвищення фінансової грамотності

Платежі та розрахунки

Розвиток ринку платіжних карток в Україні

Операції з використанням платіжних карток

У 2019 році продовжував збільшуватися обсяг операцій (безготівкових та отримання готівки) з використанням платіжних карток. Так, кількість операцій з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, досягла 5 057,3 млн шт. (на 29,2% більше, ніж у 2018 році), а їхня сума – 3 576,7 млрд грн (на 24,3% більше, якщо порівняти з попереднім періодом).

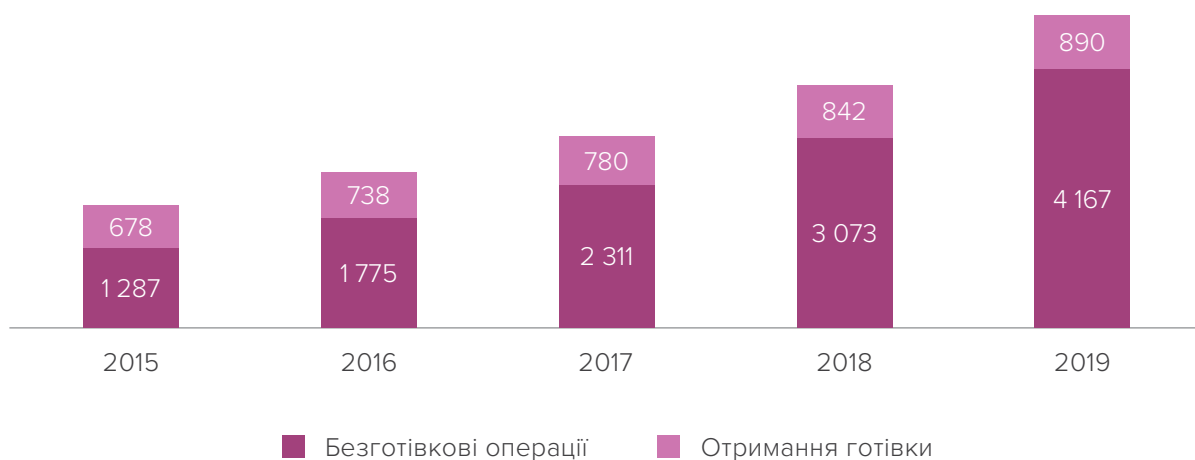
Більшість цих операцій здійснено у власній мережі українських банків-емітентів (60,6% від кількості та 78,5% від суми усіх операцій з картками). У мережах інших банків-

резидентів здійснено 35,9% від кількості та 17,3% від суми операцій з картками.

За межами України обсяг операцій з картками, емітованими банками-резидентами, залишався незначним та становив 3,5% від кількості та 4,3% від суми усіх операцій з картками. Водночас операції з картками, емітованими банками-нерезидентами, на території України склали лише 1,2% від кількості та 2,0% від суми усіх таких операцій.

У 2019 року, якщо порівняти з 2018 роком, кількість безготівкових операцій з використанням платіжних карток зросла на 35,6% до 4 167,1 млн шт. (82,4% від загальної кількості), а сума – на 38,6% та досягла 1 798,3 млрд грн (50,3% від загальної суми операцій з картками).

Кількість операцій, здійснених з використанням платіжних карток, млн шт.

Сума операцій, здійснених з використанням платіжних карток, млрд грн

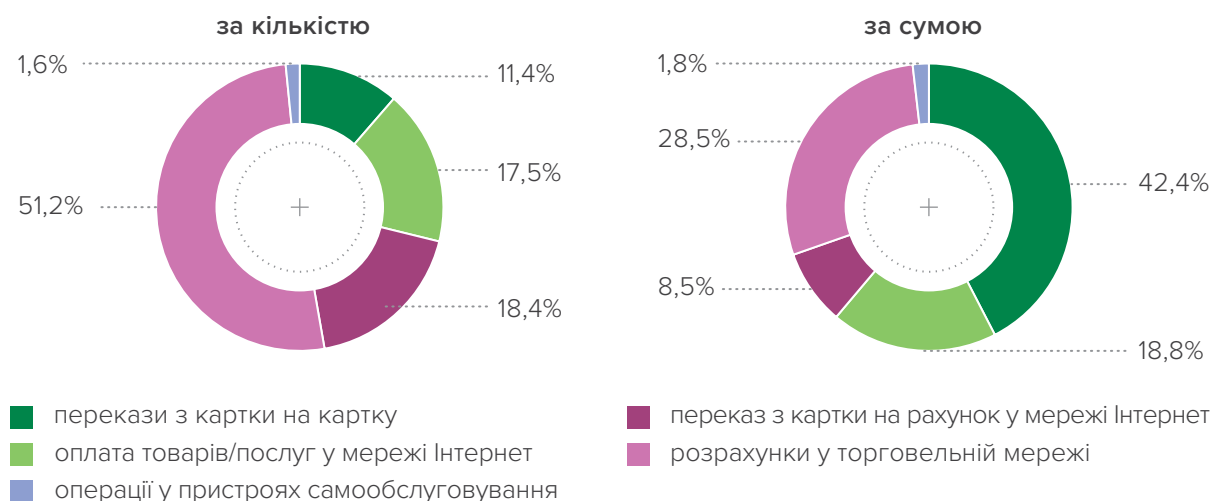

Понад половину кількості безготівкових операцій з використанням платіжних карток (51,2%) здійснено у торговельній мережі, їхня сума становила 28,5% усіх безготівкових операцій. Водночас понад третина цих операцій (36,1% кількості, 35,9% суми) – операції

з використанням безконтактної технології оплати.

Крім того, 42,4% від суми безготівкових операцій з використанням платіжних карток – це переказ з картки на картку, їхня кількість складала 11,4%.

Структура безготівкових операцій з використанням карток у 2019 році

Емісія платіжних карток та їхні види

Кількість карток, емітованих українськими банками, станом на 1 січня 2020 року становила 68,9 млн шт. Це на 16,0% більше, ніж у попередньому році. Серед них активні картки²⁵ становили 42,2 млн шт. (61,2 % емітованих карток).

Безпека, швидкість та зручність безконтактних платежів, як з використанням безконтактних карток, так і за допомогою смартфонів та інших NFC-пристроїв, спонукає до поширення карток, які підтримують таку технологію оплати. Так, кількість безконтактних платіжних карток за 2019 рік збільшилась більше ніж удвічі – з 3,9 млн шт. до 8,6 млн шт. карток. Кількість токенизованих платіжних карток²⁶ станом на 1 січня 2020 року зросла до 2,5 млн шт. Загалом 26,5 % активних карток – це безконтактні та токенизовані картки.

Найбільша кількість активних карток (28,7 млн шт. або 68,1%) – це картки, емітовані у міжнародній платіжній системі MasterCard.

Друге та третє місце за кількістю активних карток посідають міжнародна платіжна система VISA (12,9 млн шт. або 30,7%) та система ПРОСТІР (0,5 млн шт. або 1,1%). Станом на 01.01.2020 на одного українця²⁷ припадало 1,2 активних карток.

Лідерами за емісією карток є:

- АТ КБ “ПРИВАТБАНК” (47,6% усіх емітованих карток),
- АТ “Ощадбанк” (21,0%),
- АТ “Райффайзен Банк Аваль” (5,3%).

Платіжна інфраструктура

Одним із чинників зростання безготівкових операцій у 2019 році був розвиток платіжної інфраструктури. Так, кількість платіжних терміналів у торговельній та сервісній мережі, якщо порівняти з 2018 роком, зросла на 19,7% до 333,8 тис. шт., з них 302,1 тис. шт. (90,5%) – безконтактні термінали. Загалом, кількість платіжних терміналів у торговельній та сервісній

²⁵ активна картка – це картка, за якою протягом останніх трьох місяців була здійснена хоча б одна видаткова операція;

²⁶ створені в результаті заміни реквізитів платіжних карток на унікальні цифрові ідентифікатори, які використовуються для здійснення операцій із застосуванням гаджетів із функцією NFC (зокрема через платіжні сервіси Apple Pay, Google Pay, Garmin Pay та інші).

²⁷ з розрахунку на кількість населення старше 18-ти років станом на 01.01.2019 за даними Державної служби статистики України.

мережі за останні п'ять років зроста майже вдвічі з 174,3 тис. шт. до 333,8 тис. шт. Водночас уродовж останніх трьох років спостерігається

поступове щорічне зменшення банківських пристроїв (банкомати, ПТКС та платіжні термінали) з 56,6 тис. од. до 52,3 тис. од.

Платіжна інфраструктура, тис. од.

Кількість платіжних терміналів у торговельній та сервісній мережі у розрахунку на один млн постійного населення України²⁸ за рік зросло з 7,1 тис. од. до 8,4 тис. од. (на 18,3%).

Регіональний розподіл торговельних терміналів лишився доволі нерівномірним. Лідерами за цим показником були м. Київ (21,9 тис. терміналів на 1 млн населення), Київська (12,0 тис. терміналів) та Дніпропетровська (11,2 тис. терміналів) області. Найменша кількість терміналів у розрахунку на 1 млн населення у Закарпатській (4,6 тис. терміналів), Донецькій (3,5 тис. терміналів) та Луганській (2,1 тис. терміналів) областях.

Найбільша кількість торговельних терміналів – у АТ КБ “ПРИВАТБАНК” (60,8% усіх торговельних терміналів), АТ “Ощадбанк” (16,9%) та АТ “Райффайзен Банк Аваль” (8,3%).

Діяльність систем переказу коштів в Україні

Упродовж 2019 року послуги з переказу коштів фактично надавали 37 систем переказу коштів, з них:

- 30 систем, створених резидентами;
- 7 систем, створених нерезидентами.

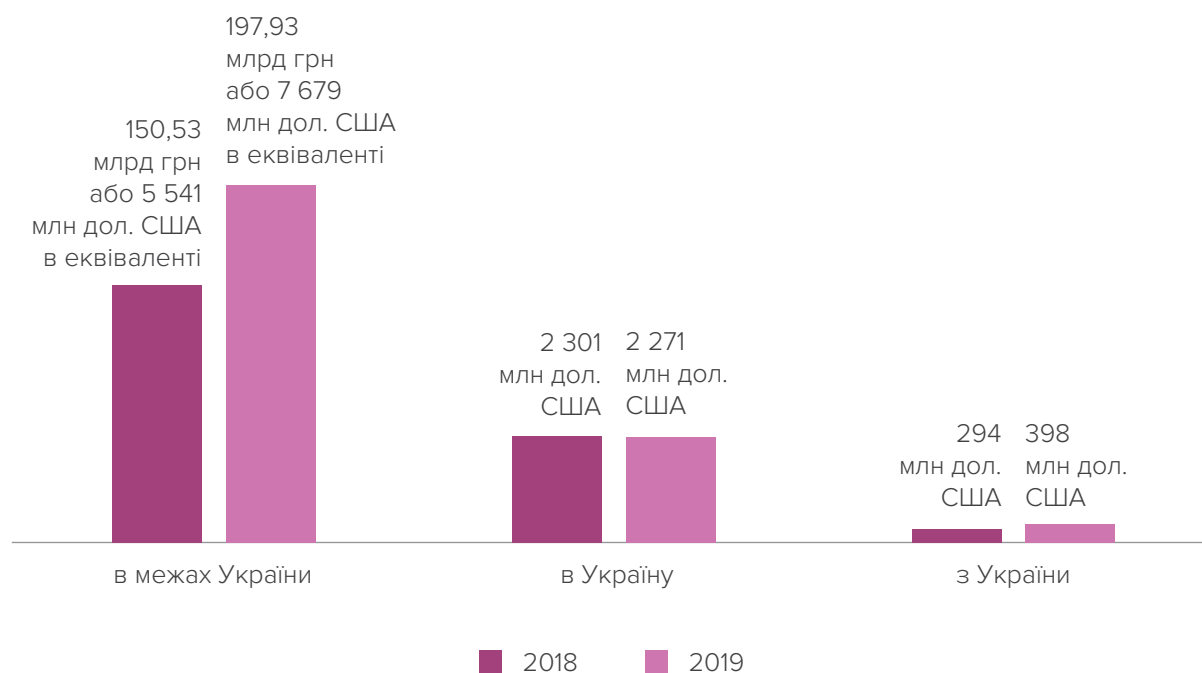
Усього за 2019 рік з використанням систем переказу коштів, створених як резидентами, так і нерезидентами, переказано:

- у межах України – 197,9 млрд грн (7 679,4 млн дол. США в еквіваленті);
- в Україну – 2 270,6 млн дол. США в еквіваленті;
- за межі України – 398,1 млн дол. США в еквіваленті.

²⁸ чисельність населення станом на 01.12.2019 за даними Державної служби статистики України;

Сума переказів, здійснених через системи переказу коштів

Діяльність систем переказу коштів, створених резидентами

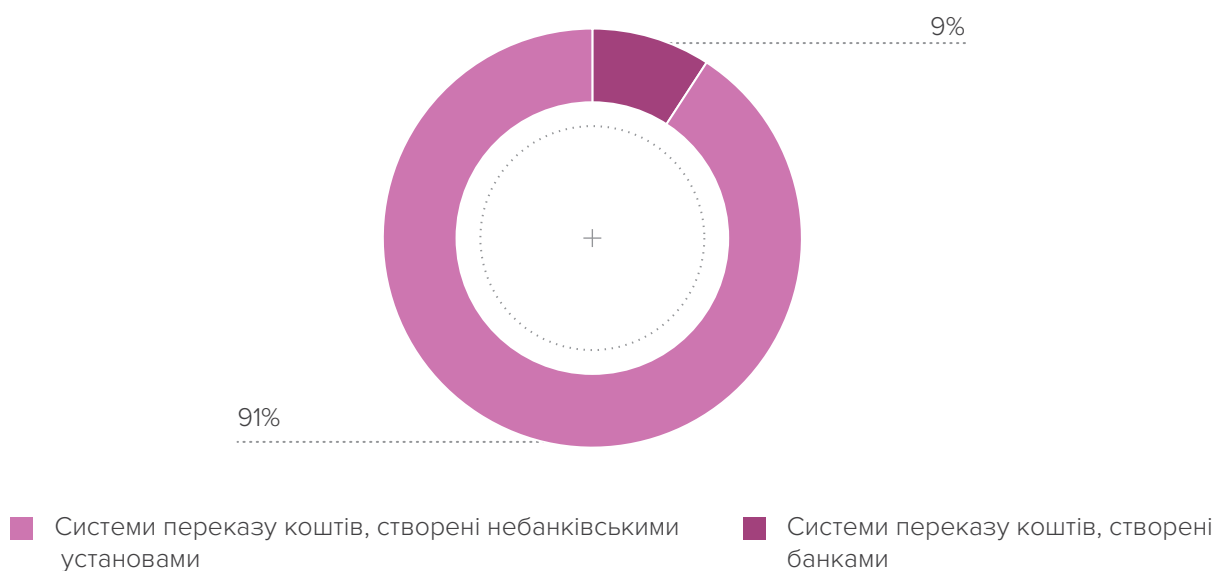
Упродовж 2019 року послуги з переказу коштів надавали 7 систем, створених банками, 14 систем, створених небанківськими установами, та 9 внутрішньобанківських систем переказу.

З використанням систем переказу коштів, створених банками та небанківськими

установами – резидентами у 2019 році було переказано:

- у межах України – 197,8 млрд грн (7 677,3 млн дол. США в еквіваленті);
- в Україну – 143,3 млн дол. США в еквіваленті;
- з України – 5,8 млн дол. США в еквіваленті.

Розподіл переказів, здійснених через системи переказу коштів у межах України за 2019 рік (за сумою переказів)

Лідером за сумою переказів у межах України у 2019 році були системи переказу коштів “NovaPay” (3 344,6 млн дол. США в еквіваленті) та “Поштовий переказ” (1 748,6 млн дол. США в еквіваленті).

Діяльність систем переказу коштів, створених нерезидентами

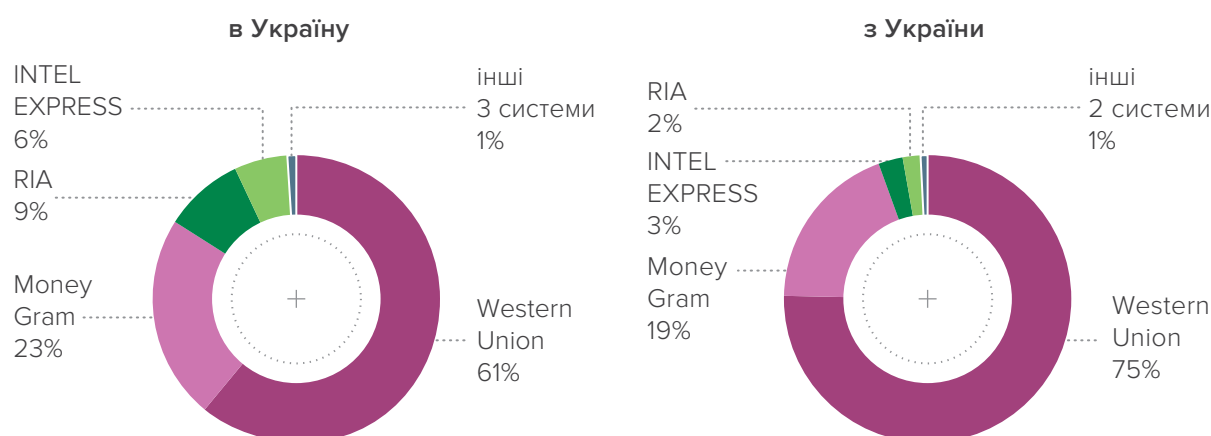
Упродовж 2019 року в Україні діяльність здійснювали 7 систем переказу коштів, створених нерезидентами, з яких чотири системи з США, по одній – з Грузії, Канади та Азербайджану.

За 2019 рік системами, створеними нерезидентами, було переказано:

- у межах України – 54,7 млн грн (2,1 млн дол США в еквіваленті);
- в Україну – 2 127,3 млн дол. США в еквіваленті;
- з України – 392,3 млн дол. США в еквіваленті.

Перше місце за обсягами переказів як в Україну, так і з України у 2019 році посідає система Western Union (61% транскордонних переказів в Україну та 75% – з України).

Розподіл транскордонних переказів, здійснених через системи-нерезиденти (у розрізі систем переказу за сумою)

Україна залишається країною-реципієнтом транскордонних переказів. Упродовж 2019 року сума коштів, отриманих в Україні з використанням міжнародних систем переказу коштів, майже ушестеро перевищує суму коштів, відправлених за її межі.

У 2019 році значні обсяги переказів в Україну надходили з США (18%), Ізраїлю (14%) та Італії (9%). Найбільші обсяги переказів з України у 2019 році відправлялися до Російської Федерації (31%), Грузії (11%) та Азербайджану (6%).

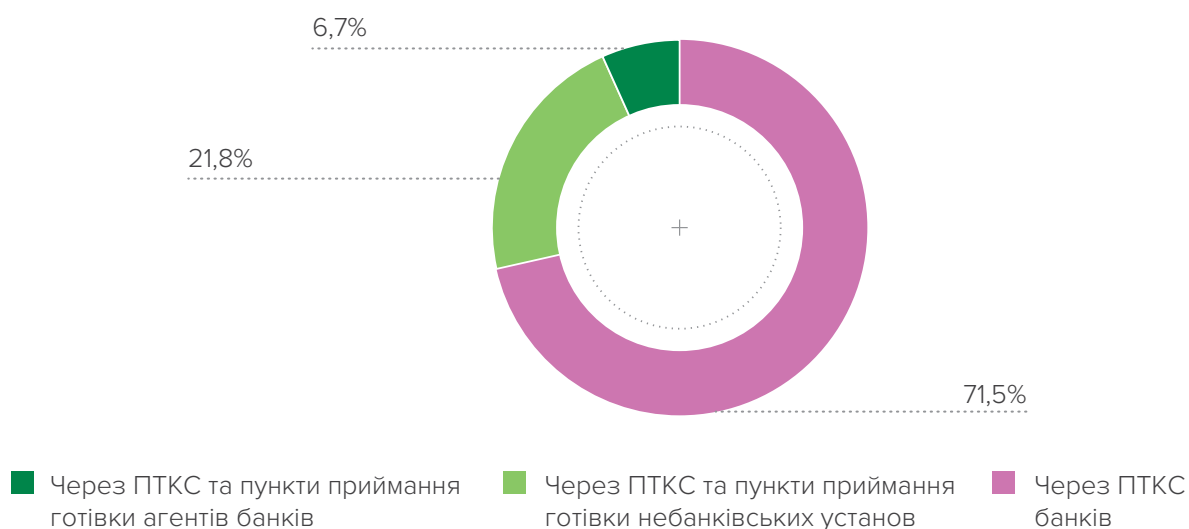
Приймання платежів готівкою для подальшого переказу

Упродовж 2019 року послуги з приймання готівки для подальшого переказу надавали:

- за допомогою платіжних пристроїв: 19 небанківських установ – учасників систем переказу коштів, 33 банки за допомогою власних платіжних пристроїв та 11 агентів банків;
- через пункти приймання готівки: 27 небанківських установ – учасників систем переказу коштів та 18 агентів банків.

Сума прийнятих платежів готівкою для подальшого переказу у 2019 році складала 643,3 млрд грн, що на 27,7 % більше, ніж у 2018 році.

Розподіл прийнятих платежів готівкою для подальшого переказу у 2019 році за сумою

Більша частина платежів готівкою була прийнята за допомогою платіжних пристроїв, що належать банкам (459,7 млрд грн або 71,5 %).

Відкриття банками рахунків клієнтам

Банки України станом на 1 січня 2020 року обслуговували 61,9 млн клієнтів, зокрема:

- суб'єктів господарювання – 2,5 млн клієнтів, із них 1,4 млн клієнтів – ФОП;
- фізичних осіб – 59,4 млн клієнтів.

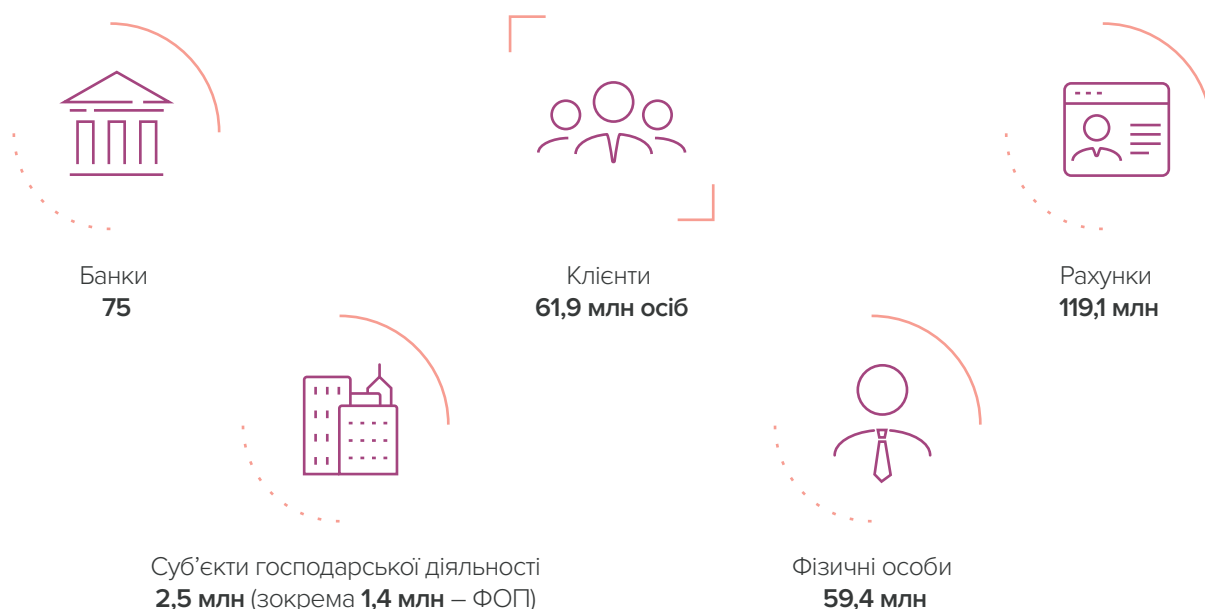
Так, клієнти банків відкрили 119,1 млн рахунків.

Для суб'єктів господарювання відкрито 4,7 млн рахунків, зокрема 4,5 млн поточних рахунків та 0,2 млн вкладних рахунків. Понад 1,7 млн суб'єктів господарювання обслуговуються дистанційно, що дає можливість клієнту банку оперативного відстежити наявні кошти на рахунку та проводити транзакції по ньому.

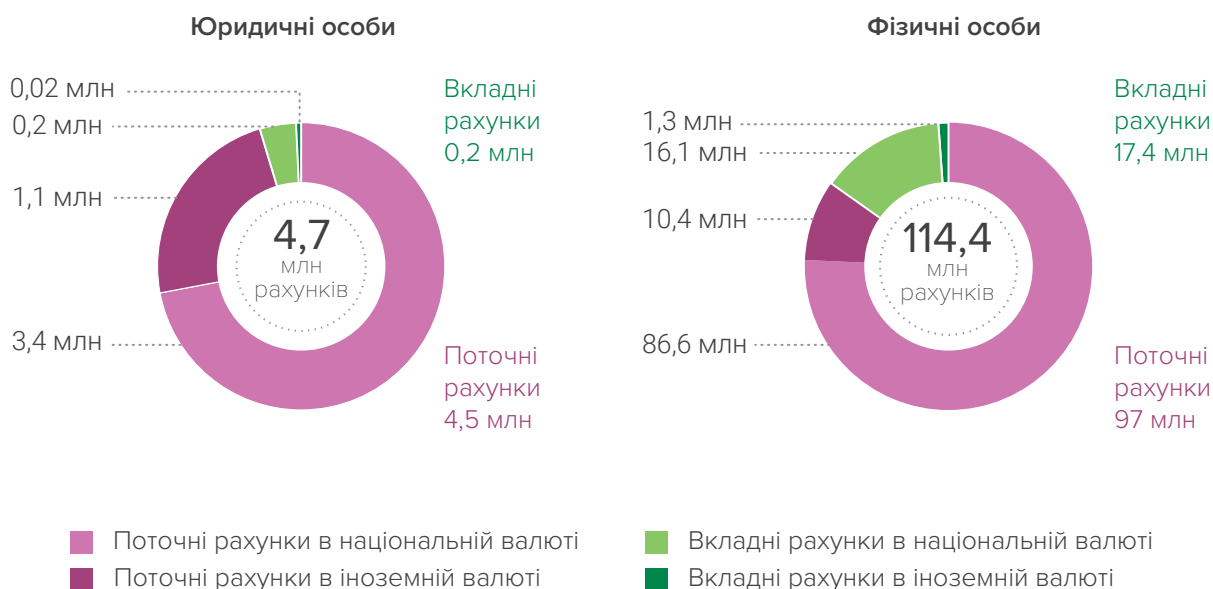
Для фізичних осіб відкрито 114,4 млн рахунків, зокрема 97 млн поточних рахунків та 17,4 млн вкладних рахунків.

У 2019 році кількість рахунків відкритих суб'єктами господарювання зросла на 8%, а рахунків фізичних осіб – на 25%.

Кількість клієнтів та рахунків в банках

Структура рахунків юридичних та фізичних осіб

Електронні гроші

Ринок електронних грошей в Україні динамічно розвивається з 2014 року.

У 2019 році, якщо порівняти з 2018 роком, банки-емітенти збільшили:

- обсяг випущених електронних грошей – майже у 2,5 рази (на 119,7 млн грн) з 83,2 млн грн до 202,9 млн грн;
- обсяг операцій з електронними грошима – у 2,3 рази (на 9 489 млн грн) з 7 225 млн грн до 16 714 млн грн;
- кількість “електронних гаманців” – на 17% (на 11,2 млн шт.) з 62,7 млн шт. до 73,9 млн шт.

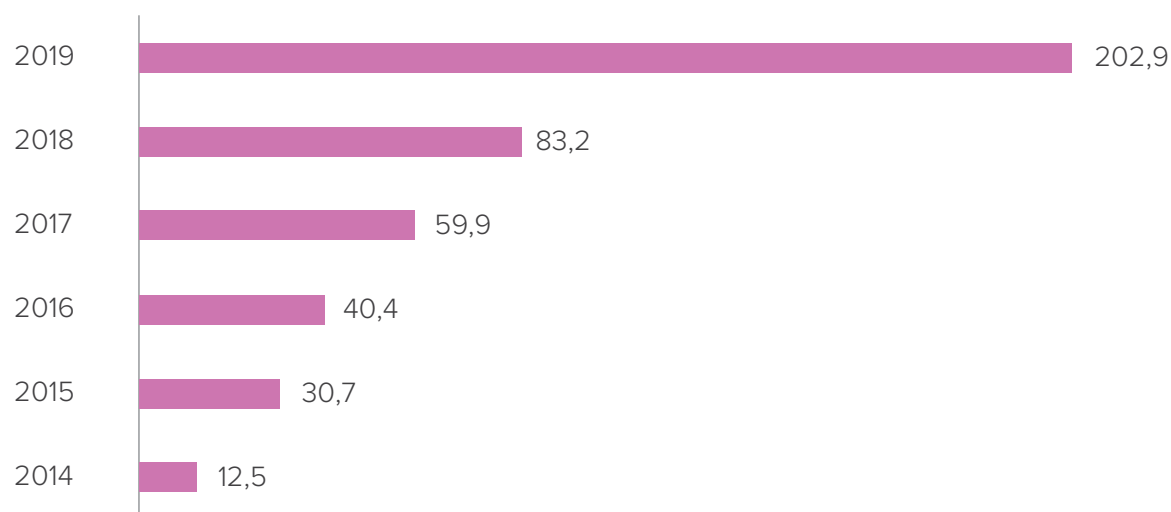
У 2019 році банки здійснювали випуск та інші операції з такими електронними грошима:

- “Максі” (АТ “ТАСКОМБАНК”);

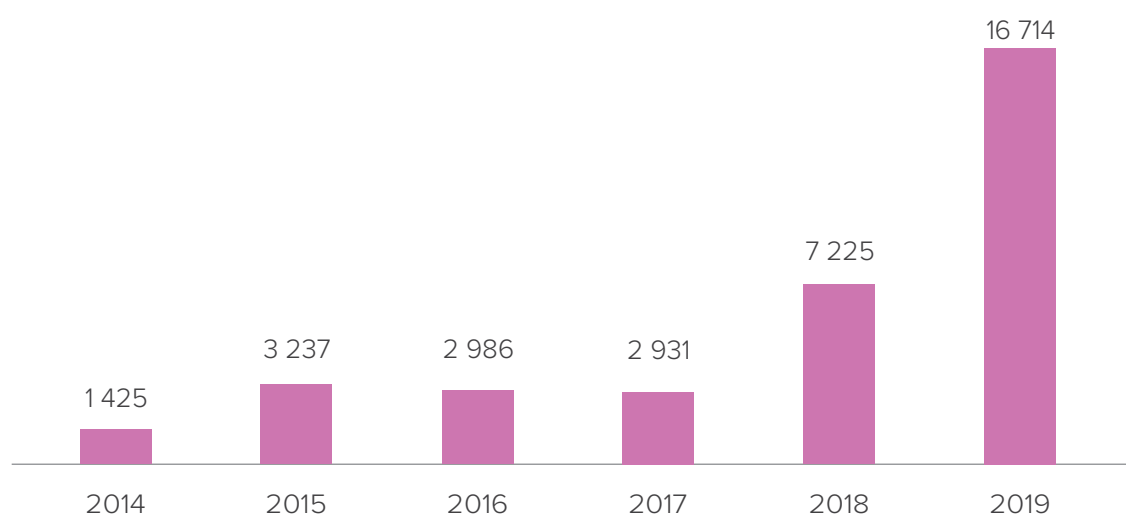
- “ХРАУ” (АТ “БАНК СІЧ”);
- “FORPOST” (АТ “АЛЬФА-БАНК”);
- “ГлобалМані” (ПАТ КБ “ГЛОБУС”/АТ “БАНК АЛЬЯНС”);
- “ЕЛЕКТРУМ” (АБ “УКРГАЗБАНК”);
- “ALFA-MONEY” (АТ “АЛЬФА-БАНК”);
- MasterCard (ПАТ “БАНК “ВОСТОК”, ПАТ “АЛЬФА-БАНК”, АТ “ТАСКОМБАНК”, ПАТ КБ “ПРИВАТБАНК”, АТ “ПУМБ”, АТ “КРИСТАЛБАНК”, АТ “ОЩАДБАНК”);
- Visa (АТ “ОЩАДБАНК”, ПАТ “ПУМБ”, ПАТ КБ “ПРИВАТБАНК”, АКБ “ІНДУСТРІАЛЬБАНК”, АТ АКБ “КОНКОРД”, АТ “МЕГАБАНК”, АТ “Райффайзен Банк Аваль”);
- “ПРОСТІР” (АБ “УКРГАЗБАНК”, АТ “АЛЬФА-БАНК”, АТ “ЮНЕКС БАНК”, АТ “БАНК ВОСТОК”).

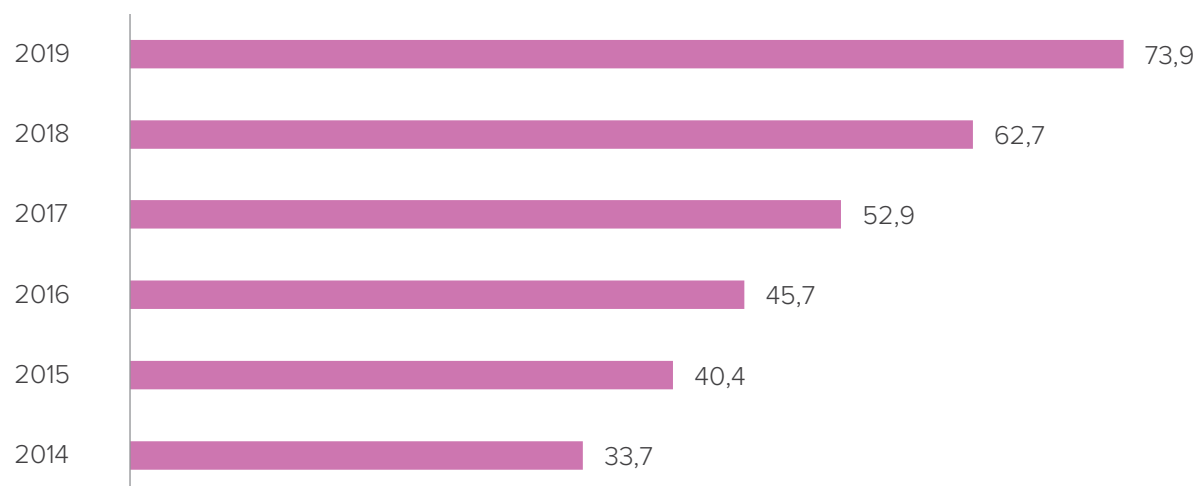
Обсяг випущених електронних грошей, млн грн

Обсяг операцій, млн грн

Загальна кількість "е-гаманців", млн шт.

Система електронних платежів Національного банку України

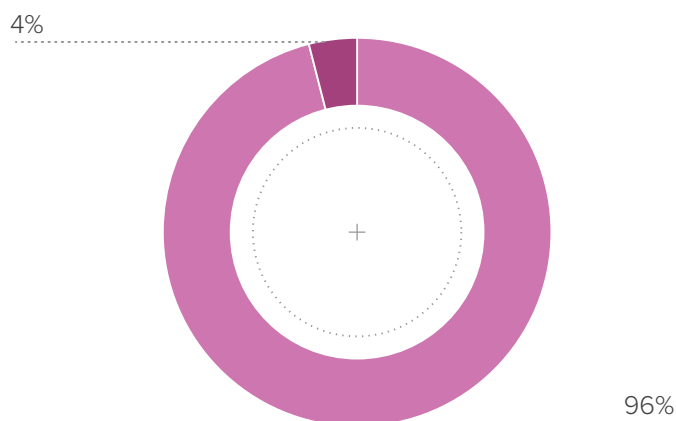
У 2019 році ми забезпечили високий рівень проведення міжбанківських платежів у національній валюті через Систему електронних платежів (далі – СЕП) та створив усі умови для задоволення потреб її учасників.

96% міжбанківських переказів у національній валюті в межах України. За підсумками 2019 року забезпечено цією державною банківською платіжною системою.

СЕП. Факти та цифри 2019 року

Учасники системи – юридичні особи станом на 01.01.2020	75 банків України, Державна казначейська служба України, Національний банк України
Кількість операцій Сума операцій	384 млн платежів 32 472 млрд грн
Середньоденний обсяг операцій	1,5 млн платежів 130 млрд грн
Платежі у файловому режимі	383 млн платежів 18 319 млрд грн
Платежі в режимі реального часу	759 тис. платежів 14 153 млрд грн
Середньоденний залишок коштів на рахунках учасників СЕП	84,17 млрд грн
Структура платежів (за кількістю)	до 1 тис. грн – 51% від 1 тис. грн до 100 тис. грн – 45% від 100 тис. грн і більше – 4%
Структура платежів (за сумою)	до 1 тис. грн – менше 1% від 1 тис. грн до 100 тис. грн – 6% від 100 тис. грн і більше – 93%

Міжбанківські перекази у гривні за прямими кореспондентськими рахунками банків та через СЕП

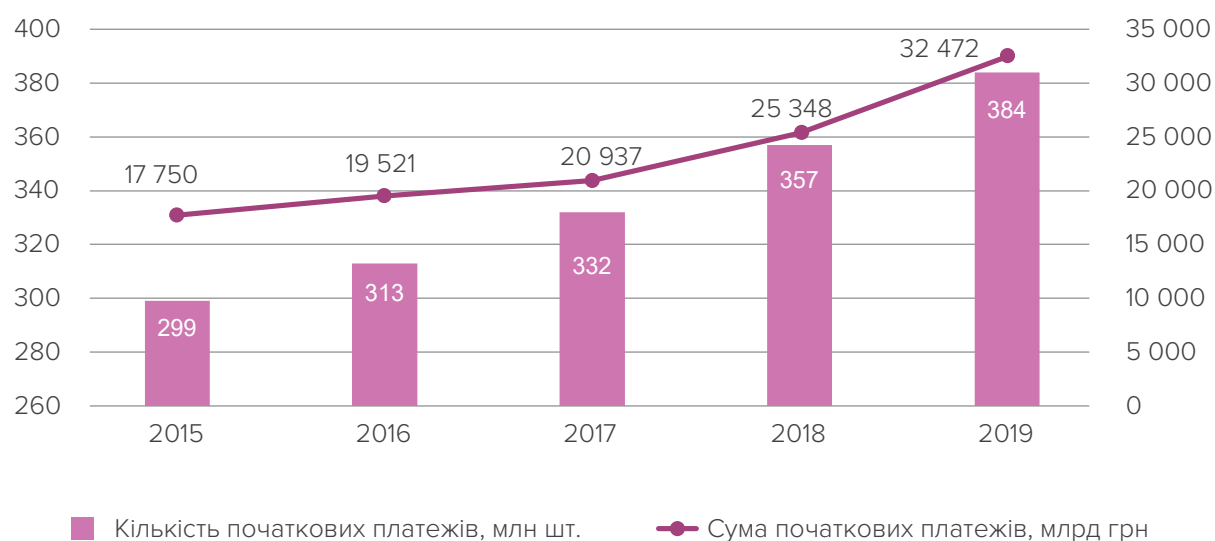

■ Прямі кореспондентські рахунки банків

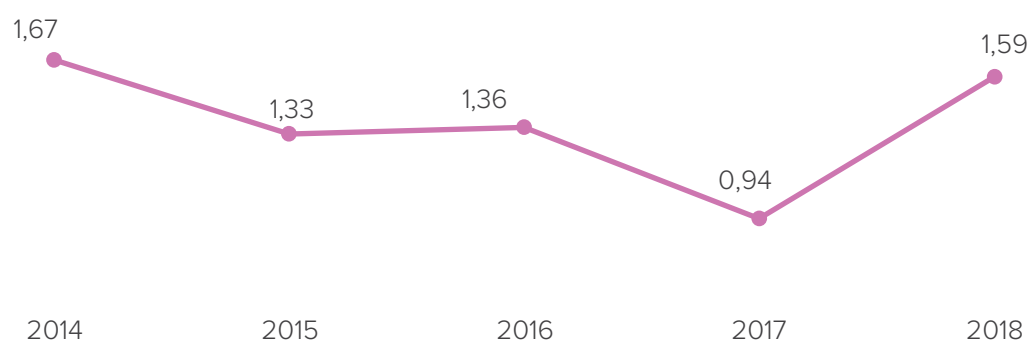
■ Кореспондентські рахунки банків у Національному банку

Обсяги платежів, здійснених через СЕП

Середньодобовий коефіцієнт обігу коштів за рахунками учасників СЕП

У частині регулювання діяльності СЕП упродовж 2019 року запроваджено:

автоматичне проведення платежів у файлому режимі, не підтверджених безпосереднім учасником СЕП – отримувачем коштів на кінець банківського дня, що є однією з передумов для роботи СЕП у цілодобовому режимі;

застосування електронного підпису при формуванні міжбанківського електронного розрахункового документа замість електронного цифрового підпису;

формування міжбанківського електронного розрахункового документа у зв'язку із переходом на міжнародний стандарт номера банківського рахунка IBAN.

Національна платіжна система “Український платіжний простір”

Упродовж 2019 року ми продовжили працювати над розвитком та просуванням Національної платіжної системи “Український платіжний простір” (далі – НПС “ПРОСТІР”). Це є одним із завдань Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року²⁹.

Основним пріоритетом на 2019 рік стало розширення платіжної інфраструктури приймання карток НПС “ПРОСТІР” та забезпечення умов, за яких власники карток зможуть швидко та зручно здійснювати розрахунки за товари чи послуги на всій території України, зокрема у мережі Інтернет.

Учасники НПС “ПРОСТІР”

На кінець 2019 року НПС “ПРОСТІР” налічував 51 учасника (50 банків та національний оператор поштового зв'язку). Також упродовж року до НПС “ПРОСТІР” приєдналося два українських банки: АТ “Банк Форвард” та АТ “МОТОР-БАНК”. Водночас АТ “Укрсоцбанк” завершив свою діяльність на ринку банківських послуг, що призвело до виключення його з учасників системи.

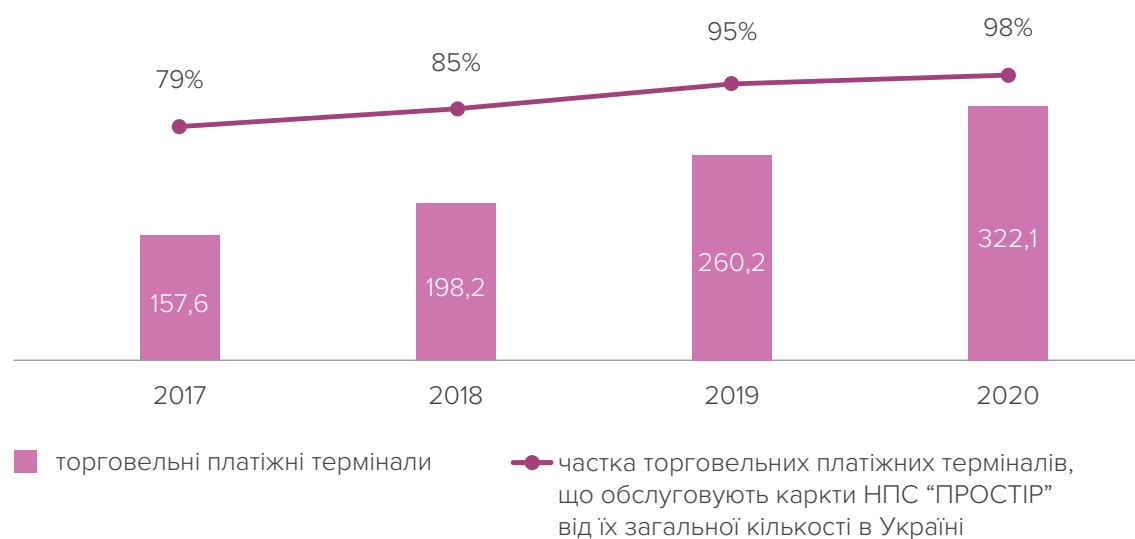
Кількість учасників, що здійснюють емісію та/або еквайринг в НПС “ПРОСТІР”, зросла до 31 банка. Це відбулося завдяки тому, що у 2019 році до системи підключилося сім нових банків (АТ “БАНК ФОРВАРД”, АТ “АКБ “КОНКОРД”, АТ “БАНК ТРАСТ-КАПІТАЛ”, АТ “АЛЬТБАНК”, АТ “БАНК “ПОРТАЛ”, АТ “МОТОР-БАНК”, АТ “КОМІНВЕСТБАНК”) та один незалежний процесинговий центр (ТОВ “ПРОКАРД”).

Також у 2019 році компанія Thales DIS France S.A. отримала статус виробника платіжних карток НПС “ПРОСТІР”, що розширило перелік уповноважених виробників карток системи, зокрема раніше анонсованих кобейджингових платіжних карток ПРОСТІР-Union Pay.

Платіжна інфраструктура НПС “ПРОСТІР”

Станом на кінець 2019 року 98% мережі торговельних платіжних терміналів України обслуговували картки НПС “ПРОСТІР”, зокрема і безконтактні. Це на 3 відсоткових пунктів (в. п.) більше, ніж на початку 2019 року.

Торговельні платіжні термінали, що обслуговують картки НПС “ПРОСТІР”, тис. шт.

²⁹ затверджені постановою Правління Національного банку України від 18 червня 2015 року №391 (Проект А9. Забезпечення подальшого розвитку безготівкового обігу та розвитку роздрібних безготівкових платежів з використанням електронних платіжних засобів).

Кількість банкоматів, що обслуговували платіжні картки НПС “ПРОСТІР” станом на кінець 2019 року, становила 17,0 тис. шт. (87% від загальної кількості банкоматів України, що на 2 в. п. більше у порівнянні з початком 2019 року).

Також, одним із ключових досягнень 2019 року стало суттєве розширення мережі приймання карток НПС “ПРОСТІР” у Інтернеті. Це стало можливим завдяки підключенню найбільших Інтернет-магазинів та сервісів банків-еквайрів: АТ “Ощадбанк”, АТ КБ “ПРИВАТБАНК” (сервіс LiqPay), АТ “Райффайзен Банк Аваль”, АТ “ТАСКОМБАНК”, АБ “Південний” та ПАТ “БАНК ВОСТОК”. У підсумку це дало змогу забезпечити приймання карток НПС “ПРОСТІР” у більше ніж 80% Інтернет-магазинів та маркетплейсів.

Платіжні картки НПС “ПРОСТІР” та операції з їхнім використанням

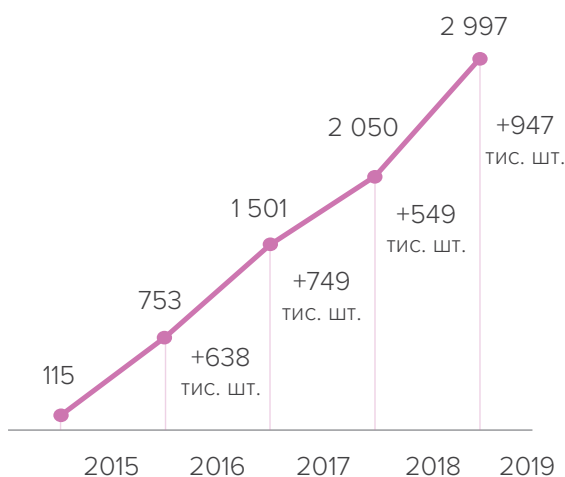
За 2019 рік загальна кількість платіжних карток НПС “ПРОСТІР”, емітованих

банками-учасниками системи, зросла на 7% до 625,3 тис. шт. Водночас 77% з них – це активні платіжні картки (або 483,7 тис. шт.).

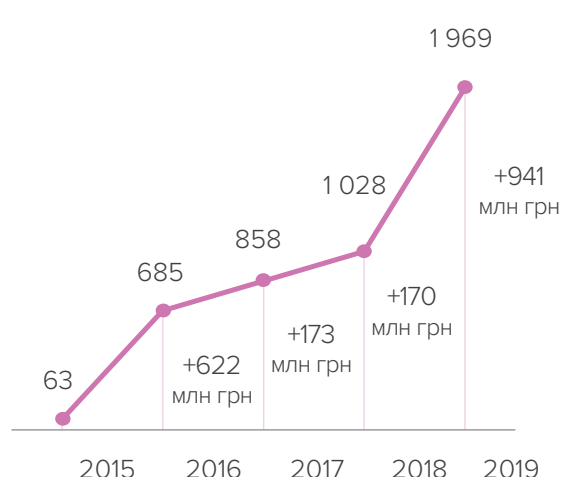
За підсумками 2019 року обсяг операцій із використанням платіжних карток НПС “ПРОСТІР” та електронних грошей, емітованих банками учасникам системи, становив 28 536 млн грн. Це на 25% перевищує показники 2018 року. Кількість таких операцій становила 24 219 тис. шт., що на 79% більше, якщо порівнювати з підсумками попереднього року.

73% операцій здійснених із використанням платіжних карток НПС “ПРОСТІР” у 2019 році здійснювалися у власній мережі банків-емітентів системи. Кількість міжбанківських трансакцій, оброблених Центральним маршрутизатором НПС “ПРОСТІР” за 2019 рік, становила 2 997 тис. шт. (спостерігалось зростання на 46% проти попереднього року), а їхній обсяг зріс майже удвічі та становив 1 969 млн грн.

Кількість міжбанківських операцій, тис. шт.

Обсяг міжбанківських операцій, млн грн

Система BankID Національного банку України

Учасники Системи BankID НБУ

У 2019 році відбулося розширення кола учасників Системи BankID НБУ. Системою BankID НБУ можуть користуватися клієнти будь-якого банку України, підключеного до системи.

За цей рік до системи підключилося шість банків. Тож станом на 1 січня 2020 року Система BankID НБУ налічувала 11 таких банків-учасників: АТ “Альянс-банк”, АТ “Банк ФОРВАРД”, Акціонерний банк “Південний”, АТ “ПУМБ”, Мопобанк (АТ “Універсал Банк”), АТ “Ощадбанк”, АТ “Кредобанк”, АТ АБ “Радабанк”, АТ “МОТОР-БАНК”, ПАТ “Банк Восток”, АТ “Ідея Банк”.

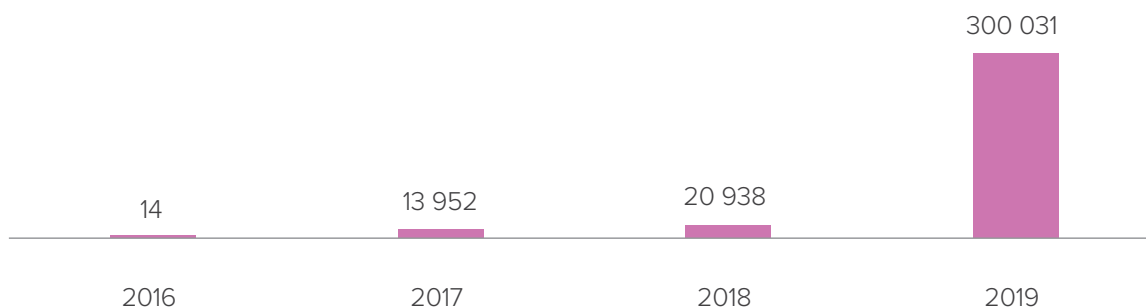
Низка банків завершують інтеграційні тестування в системі. Наприклад, АТ “ПРИВАТБАНК” уже успішно здійснив всі тестування та найближчим часом планується його підключення в промислове середовище.

Також у 2019 році відбулася інтеграція Системи BankID НБУ з Міністерством цифрової трансформації – у мобільному застосунку “Дія” Система BankID НБУ використовується як один з основних інструментів ідентифікації користувачів для отримання ними державних сервісів.

Станом на кінець 2019 року у Системі BankID НБУ працювали 15 абонентів-надавачів послуг, із них сім комерційних установ були підключені упродовж 2019 року. Завдяки цьому розширився перелік сайтів, на яких користувачі Системи BankID НБУ змогли дистанційно отримати доступ до банківських, адміністративних (державних), фінансових, комерційних послуг тощо.

Кількість операцій, що обробляються системою, значно зросла у 2019 році і становила більш ніж 300 тис. шт. Це майже у 15 разів (на 1433 %) більше, ніж в 2018 році.

Динаміка кількості електронних ідентифікацій здійснених з використанням Системи BankID НБУ, шт.

Запровадження комерційного використання Системи BankID НБУ

У 2020 році заплановане впровадження комерційного використання Системи BankID НБУ. Йдеться про встановлення тарифів для абонентів – надавачів послуг, що надають фінансові та/або комерційні послуги користувачам. Це дасть змогу банкам-ідентифікаторам монетизувати передавання даних таким абонентам. Водночас для адміністративних та некомерційних сервісів ідентифікація залишиться безкоштовною.

Для запровадження моделі комерційного використання Системи BankID НБУ у 2019 році ухвалено низку змін у нормативно-правових та регуляторних актах Національного банку України, зокрема:

- створено колегіальний орган Правління Національного банку – Раду Системи BankID Національного банку для виконання функцій розвитку, супроводження та забезпечення діяльності цієї системи;
- розроблене та опубліковане для публічного обговорення нове Положення про Систему BankID НБУ;
- схвалено перелік Тарифів на послуги між абонентами за послуги електронного підтвердження ідентифікації користувачів засобами Системи BankID НБУ;
- розроблено пакет інших документів, що врегульовують питання міжабонентських розрахунків та запровадження комерційної моделі використання Системи BankID НБУ.

Вивчення можливості випуску цифрової валюти центрального банку е-гривні

У 2019 році ми узагальнили свої дослідження щодо вивчення можливості випуску цифрової валюти центрального банку та опублікував Аналітичну записку за підсумками пілотного проекту з випуску власної цифрової валюти – е-гривні.

У межах цього проекту ми проаналізували міжнародний досвід, дослідили правові аспекти, макроекономічний ефект і опрацювали оптимальні варіанти бізнес-моделі обігу е-гривні. Паралельно з теоретичним вивченням проект Національного банку включав і практичну частину. Для випробовування технології блокчейн-платформи в обіг було випущено обмежений обсяг е-гривні. Операції з використанням е-гривні тестувалися робочими групами за участі Національного банку, компаній-волонтерів, а також Світового банку, експерти якого надавали нам консультації у межах технічної допомоги.

У результаті ми отримали корисні висновки щодо випуску власної цифрової валюти, ключові з яких такі:

е-гривня може розглядатися як альтернатива наявним засобам та інструментам роздрібних платежів – готівці, платіжним дорученням, платіжним карткам та електронним грошам. Перевагами е-гривні є простота використання, доступність, безпечність (погашення і розрахунки гарантуються Національним банком) та швидкість розрахунків;

з огляду на те, що Пілотний проект мав обмежений перелік операцій та коло користувачів, а також невелику кількість та обсяги здійснених транзакцій, він не дав можливості у повному обсязі оцінити привабливість та потенційний рівень залученості населення України до такого інструменту. Тому важко прогнозувати, яка кількість громадян України стане користувачами е-гривні у разі ухвалення рішення про її впровадження в національному масштабі;

е-гривня може розглядатися як “підривна” технологія, оскільки потенційно здатна суттєво

змінити екосистему платіжного ринку України та перерозподілити наявні ролі учасників ринку;

упровадження е-гривні на платіжному ринку України має також враховувати можливість впровадження інших інноваційних платіжних інструментів, зокрема “миттєвих” платежів та нових інструментів у рамках концепції Open Banking;

упровадження е-гривні неможливе без значних інвестицій та часу на модернізацію платіжної інфраструктури і популяризацію е-гривні як нового інструменту для населення з урахуванням вже існуючих звичок споживачів;

упровадження е-гривні можливе за однією з двох альтернативних моделей взаємодії учасників: централізованою або децентралізованою. Централізована модель передбачає, що Національний банк – одноосібний емітент е-гривні, а комерційні учасники ринку виконують сервісні (агентські) функції. У разі ж децентралізованої моделі банкам і небанківським фінансовим установам надавалося б право випуску е-гривні під контролем Національного банку;

технологія розподілених реєстрів (DLT, блокчейн) може використовуватися як платформа для випуску та обігу е-гривні. Проте основні переваги цієї технології лишатимуться не задіяними у разі застосування централізованої моделі випуску е-гривні.

Ми і надалі продовжуємо вивчати можливість випуску е-гривні, зважаючи на отримані результати проекту, сучасні потреби фінансового ринку і потенційний розвиток економіки. У рамках дослідження світових тенденцій буде продовжена співпраця та обмін досвідом з центральними банками і міжнародними фінансовими організаціями щодо цифрових валют. Разом з учасниками українського платіжного ринку опрацюватимуться бізнес-моделі випуску е-гривні.

Захист прав споживачів фінансових послуг

Упродовж багатьох років захистом прав споживачів фінансових послуг в Україні не опікувався жоден із державних органів. Лише в минулому році до нас надійшло близько 17 000 звернень від споживачів, більшість з яких мають ознаки порушення їхніх прав.

У 2019 році ми отримали повноваження на захист прав споживачів фінансових послуг, коли Верховна Рада України ухвалила Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг” від 20 вересня 2019 року № 122-ІХ.

Ми почали запроваджувати нові підходи, зокрема, створено Управління захисту прав споживачів фінансових послуг (далі – Управління), яке займається роботою зі зверненнями споживачів, розробляє вимоги до фінансових установ щодо захисту прав споживачів, моніторить, чи розкривають фінустанови повну інформацію про послуги та їхню вартість у рекламі та на офіційних вебсайтах, має повноваження долучатися до перевірок фінансових установ.

З моменту створення Управління опрацьовано більше 3 600 звернень. Більша частка стосувалася надання послуг банками – 65%, надання послуг небанківськими фінансовими установами – 9%. Решта – роз’яснення та звернення щодо ліквідованих банків та тих, що перебувають у стані ліквідації.

Загальна кількість звернень, отриманих від громадян, становила 95%, решта – звернення юридичних осіб.

Серед найпоширеніших питань – відносини за кредитними договорами (33%), робота платіжних систем та розрахунки (25%), обслуговування в банку (10%), відносини з небанківськими фінансовими установами (7%), а також відносини за депозитними договорами (7%).

За 43% звернень ми надали роз’яснення. Понад третина звернень (36%) вирішені позитивно для споживачів. Майже 9% звернень передані іншим державним органам за належністю. Близько 1% звернень не розглядалися через недостатність інформації.

За результатами аналізу звернення споживачів Управління виявило типові порушення прав споживачів. Зокрема, неправдива інформація в рекламі продуктів, різні процентні ставки – ті, що зазначені в договорі, та під час фактичного розрахунку, недотримання строків надання відповіді на звернення, ненадання відповідей взагалі, нарахування відсотків на відсотки, збільшення кредитних лімітів для погашення попереднього боргу, невиконання судових рішень, самовільне списання до 50% особистих коштів у рахунок погашення боргу та інші.

На цьому етапі головною метою є забезпечення прозорості роботи фінансових установ зі споживачами. Для цього ми ухвалили нові вимоги до розкриття банками інформації про послуги та їхню повну вартість у рекламі та на офіційних вебсайтах, а також рекомендації щодо розгляду банками звернень споживачів. Це означає, що до червня 2020 року банки повинні розкрити правдиву, повну та зрозумілу інформацію про послуги для споживачів, показувати споживачам повну вартість послуги, включно з комісіями та платежами третім особам (страховим компаніям, нотаріусам, державним реєстраторам, оцінювачам тощо), а також налагодити якісний розгляд звернень споживачів.

Управління щодня виконуватиме моніторинг офіційних вебсайтів та реклами. Мета – працювати превентивно, забезпечувати прозорість та відкритість у співпраці на фінансовому ринку з банками та іншими фінансовими установами.

Після 01 липня 2020 року, коли ми станемо регулятором небанківського фінансового ринку, вимоги до прозорості та захисту прав споживачів поширюватимуться на небанківські фінансові установи, але з урахуванням особливостей кожного сегмента.

У підсумку запровадження вимог до прозорості та захисту прав споживачів фінансових послуг для українців означатиме, що вони розуміють свої повні витрати на отримання послуг та ризику, можуть порівнювати послуги різних установ, ухвалювати зважені фінансові рішення. Для фінансових установ це означатиме зростання довіри з боку споживачів та залучення українців до фінансової системи.

Підвищення фінансової грамотності

Фінансова інклюзія

Фінансова інклюзія – це створення умов для залучення населення та бізнесу до користування різноманітними фінансовими послугами. Водночас всі сервіси мають бути доступні за інфраструктурою та ціною, офіційно урегульовані та відповідати потребам населення. Метою просування фінансової інклюзії є сприяння економічному зростанню країни та зменшення соціальної нерівності у суспільстві.

У 2019 році ми визначили фінансову інклюзію однією зі своїх стратегічних цілей та включив її в Стратегію фінансового сектору до 2025 року. Головна мета Національного банку у цьому напрямі – доступні (технічно й за ціною), а також зручні фінансові послуги для усіх українців.

Проте фінансова інклюзія – це не лише збільшення кількості користувачів фінансових сервісів. Це ще й відповідальність перед людьми – прозорість та зрозумілість продуктів для користувачів.

Її реалізація досягатиметься через формування та розвиток системи захисту прав споживачів, заходи з підвищення фінансової грамотності українців та розвиток безготівкової економіки.

Форум з фінансової інклюзії

У Києві 12 червня вдруге відбувся міжнародний “Форум з фінансової інклюзії. Нікого за бортом”. Організатором заходу виступив Національний банк разом із партнерами – проектом USAID “Трансформація фінансового сектору”, Mastercard та Visa.

Цьогорічна подія зібрала більше 300 гостей та об'єднала спікерів із десяти країн. Своїм досвідом ділилися спеціалісти із Австралії, Великої Британії, Індії, Кенії, Норвегії, Польщі, Румунії, США, Туреччини та Франції. Дискусії Форуму були присвячені ефективним практикам підвищення фінансової інклюзії як спільного шляху держави та бізнесу для пришвидшення економічного зростання.

Підтвердженням стратегічної важливості теми Форуму не тільки для України, але і світу стало спеціальне звернення

до учасників від Її Королівської Величності Максими, Королеви-консорт Нідерландів, яка є Спеціальною уповноваженою Генерального Секретаря ООН з питань фінансової інклюзії задля розвитку, Почесною меценаткою Глобального партнерства за фінансову інклюзію Великої двадцятки, а також Почесною головою Голландської платформи з фінансової грамотності Money Wise.

Її Королівська Величність Максима – провідний голос у світі з питань просування загальнодоступних, ефективних і безпечних фінансових послуг і їхнього відповідального використання. Письмове звернення від її імені зачитав посол Королівства Нідерландів в Україні Едуард Хукс.

Фінансова грамотність

У вересні 2019 року ми отримали мандат на підвищення фінансової грамотності населення. Відповідні зміни внесені у Закон України “Про Національний банк України”.

Здійснення заходів з підвищення рівня фінансової грамотності населення стало 35 функцією Національного банку. Надання Національному банку повноважень здійснювати заходи із фінансової грамотності сприятиме підвищенню стійкості та послідовності державних політик у цій сфері.

Бачення Стратегії фінансової грамотності у червні 2019 року презентувала Директор департаменту комунікацій Наталія Бондаренко під час другого міжнародного “Форуму з фінансової інклюзії. Нікого за бортом”. Цей документ покликаний уніфікувати, скоординувати та об'єднати зусилля державних органів, бізнесу та громадянського суспільства, які спрямовані на підвищення фінансової грамотності.

В основу Стратегії покладено напрацювання кількох стратегічних сесій із залученням широкого кола стейкхолдерів, успішні практики країн-лідерів із фінансової грамотності, дослідження рівня фінансової грамотності в Україні на основні міжнародної методології Організації економічного співробітництва та розвитку.

5 ключових пріоритетів стратегії:

1. Змінювати фінансову культуру – податкову, кредитну, інвестиційну, пенсійну.
2. Формувати фінансово-обізнаного українця.
3. Сфокусуватися на молоді віком від 10 до 24 років. Це агенти змін, які навчають своїх друзів, батьків, бабусь та дідусів фінансовим знанням та навичкам.
4. Розробити єдину комунікаційну платформу, яка об'єднає усі зацікавлені сторони та заходи, стане впізнаваною та допоможе розбудувати довіру.
5. Створити Освітньо-інформаційний центр Національного банку, в якому поєднуюватимуться visitor center, Музей грошей, Центр просвіти молоді та Центр компетенцій вчителів.

Ми розглядаємо фінансову грамотність насамперед як розбудову фінансової культури, зміну поведінки.

Це вимагає тривалого спрямування зусиль, а також прозорості, підзвітності використання ресурсів та вимірюваності результатів. Також це розширює можливості для залучення ширшого кола партнерів.

Роботу над підвищенням фінансової грамотності населення ми ведемо вже досить давно. Цього року ми організували понад 700 заходів з фінансової обізнаності для різних цільових аудиторій.

Національне опитування про фінансову обізнаність українців

11,6 балів з 21 можливого – такий індекс фінансової грамотності для українців визначили за результатами дослідження USAID “Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні”, презентованого у червні 2019 року. Вперше в Україні дослідження провели за методикою Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), що дало можливість порівняти результат України із показниками інших країн світу.

З'ясувалося, що індекс України знаходиться на одному рівні з найнижчим значенням з-поміж 30 країн в опитуванні ОЕСР 2016 року, а саме з індексом Польщі (11,6). Результат України також трохи нижчий, ніж середній показник (12,1) для шести сусідніх країн з низьким та середнім

рівнями доходу, у яких проводилось опитування ОЕСР (Білорусь, Грузія, Угорщина, Польща, Російська Федерація, Туреччина).

Питання стосувалися розуміння суті найпоширеніших економічних термінів (як-от, інфляція, ефективна процентна ставка), надання переваги витрачання грошей проти заощадження, планування доходів і витрат, заощадження, отримання порад, користування фінансовими продуктами, фінансового добробуту тощо.

Global Money Week

Усьоме Україна брала участь у Global Money Week (Всесвітньому тижні грошей).

Ми уже традиційно стали центральним майданчиком для проведення освітніх заходів. Упродовж тижня ми провели 56 заходів для школярів та студентів. Серед них лекції на фінансову тематику, воркшопи з управління персональним бюджетом, інтерактивні освітні заняття, інтелектуальна гра “Що? Де? Скільки?”, майстер-класи з проведення дебатів, самі дебати та екскурсії Національним банком.

Понад 320 тисяч школярів, студентів і викладачів долучилися до різноманітних офлайн- та онлайн-заходів, де здобули знання і розвинули навички, необхідні для ухвалення впевнених і зважених фінансових рішень упродовж життя.

За результатами челлендж-календарю “Відлік часу до Global Money Week 2019” Україна потрапила у топ-10 найактивніших країн світу. Усього у проекті брали участь 175 країн світу.

NBU University Challenge

Уперше цього року ми провели Всеукраїнське студентське змагання “Монетарна політика: виклик НБУ університетам” (NBU University Challenge). Участь у заході взяли 42 команди з 26 університетів з різних регіонів України.

У фіналі студентські команди презентували журі, яке виконувало роль Правління Центрального банку, рекомендації з монетарної політики.

Перемогу здобула команда Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана. Переможці отримали можливість побувати на мотиваційному сніданку з топ-менеджментом Національного банку.

Економічний експрес

Уже традиційні регіональні дні фінансової обізнаності Національного банку “Економічний експрес” у 2019 році відбулися у дев’яти містах: Житомирі, Львові, Вінниці, Дніпрі, Одесі, Тернополі, Чернівцях, Харкові і Херсоні. За рік проект охопив понад 5500 слухачів – студентів та викладачів закладів вищої освіти, представників медіа та місцевого бізнесу, а з другого півріччя – ще й школярів і вчителів шкіл.

Упродовж року ціла команда фахівців НБУ, зокрема й заступників Голови, та партнерів проекту розповідали в регіонах про тенденції розвитку фінансового сектору, монетарну та макропруденційну політику НБУ, валютний ринок та його лібералізацію, особливості роботи платіжного ринку. Крім лекцій, команда “Експресу” влаштовувала конкурси та ігри з фінансової обізнаності для студентів та школярів, знайомила аудиторію з новою банкнотою номіналом 1000 гривень перед її офіційним надходженням у обіг, навчала основам особистої безпеки під час здійснення онлайн-розрахунків.

Також у восьми містах програми відбулися зустрічі представників регіонального бізнесу із заступниками Голови Національного банку, на яких підприємці отримали відповіді на найбільш хвилюючі для них питання: валютний ринок, фінансовий моніторинг у банках, прогнози стану розвитку економіки на найближчий час.

Для ЗМІ цього року команда “Експресу” підготувала окремі заходи. У партнерстві з Центром покращення економічної журналістики Київської школи економіки та Суспільне: UA для журналістів регіональних медіа проводились майстер-класи “Як писати про економіку цікаво”. Під час майстер-класу слухачі мали можливість відверто поспілкуватися на економічну тематику з одним із заступників Голови Національного банку.

Всесвітній день заощаджень

2 листопада на майданчику арт-заводу “Платформа” ми взяли участь у святкуванні Всесвітнього дня заощаджень. Захід проводився Незалежною асоціацією банків України у форматі родинного свята.

На цьому святі фахівці НБУ пропонували гостям перевірити рівень фінансової обізнаності, ділилися цікавими факти про історію грошей, елементи захисту банкнот, лайфхаками із заощаджень та управління особистими фінансами.

Захід відвідали близько 2000 дорослих і дітей.

Музей грошей

Музей грошей Національного банку закріпився в статусі комунікаційного майданчику зі школярами та молоддю. Саме вони склали основну частину відвідувачів у 2019 році – близько 75% гостей Музею.

Попит на екскурсії до Національного банку України з кожним роком суттєво зростає. У 2019 році Музей відвідали 7853 особи, що майже на 30% більше, ніж у попередній рік. Загалом з 2014 року до Музею грошей завітали близько 32 тисяч візитерів.

Програму Музею цього року поповнили дев’ять нових екскурсій та лекцій. Молодим гостям особливо полюбилися квести та інтерактивні заняття.

У грудні 2019 року Музей грошей вперше за шість років оновив свою експозицію. Її доповнено цікавими й цінними експонатами, які показують історію грошового обігу на Західній Україні та ширше розкривають тему народження національної валюти у 1990-х роках.

Завдяки новому зручному лендингу, збільшенню активностей та налагодженню зв’язків із закладами освіти команді Музею у 2019 році вдалося провести вдвічі більше (548) заходів, ніж у 2018 році. Серед них оглядові екскурсії, квести, лекції, інтерактиви, екскурсії для іноземців, воркшопи та пішохідні екскурсії історичною вулицею Інститутська, на якій вже 115 років знаходиться будівля Національного банку України.

Музей грошей НБУ у 2019 році взяв участь у масштабній виставці Ukraine Wow, на якій було виставлено гривню часів Київської Русі, якій більше 1000 років, гроші 1919 року часів Скоропадського та Української Народної Республіки за ескізами Нарбути. Виставку відвідали близько 150 000 осіб.

Виконання
Національним банком України
стратегічних цілей

Сучасний, відкритий, незалежний та ефективний центральный банк

Оновлений стратегічний підхід для підготовки до Стратегії Національного банку України до 2025 року та розвиток процесного управління

Оновлення в проєктній методології

Забезпечення готівкового обігу

Експертна рада з питань комунікації з інноваційними компаніями та проєктами

Взаємодія з державними органами України та бізнес-спільнотою

Співпраця з міжнародними партнерами

Управління комунікаціями Національного банку

Щорічна дослідницька конференція “Комунікація центрального банку: від таємниці до прозорості”

Управління людським капіталом

Удосконалення системи звітності. Відкритість, прозорість, доступність даних

Внутрішній аудит

Розвиток досліджень

Оновлений стратегічний підхід для підготовки до Стратегії Національного банку України до 2025 року та розвиток процесного управління

У 2019 році ми оновили підхід (стратегічний фрейм) до формування та реалізації стратегії, який дає змогу:

- сфокусувати стратегічний розвиток на потребах клієнтів та максимальному задоволенні їхніх потреб з урахуванням глобальних трендів, зовнішнього та внутрішнього контекстів;
- синхронізувати планування стратегії фінансового сектору та стратегії Національного банку;
- синхронізувати стратегічне планування та фінансове планування (кошторисний процес);
- залучити до процесу стратегічного планування максимальне коло працівників через поєднання підходів “згори-вниз” та “знизу-вгору”;
- запровадити нові інструменти операційного планування, що дадуть змогу побудувати наскрізну систему визначення цілей та каскадування стратегічних цілей до завдань підрозділів;

- синхронізувати та систематизувати процеси планування стратегії та її реалізації через проекти та процеси.

Впровадження оновленого стратегічного підходу Національний банк планує у 2020 році в рамках підготовки Стратегії Національного банку до 2025 року.

Досягнення стратегічних цілей безпосередньо залежить від того, наскільки процеси логічно вибудовані, управляються, вимірюються та контролюються. Національний банк неухильно підвищує рівень управління процесами та щорічно проводить самооцінку рівня зрілості шляхом опитування фокус-групи, до якої входять керівники підрозділів Національного банку та агенти змін. На підставі отриманої інформації розроблюється концепція подальшого розвитку управління процесами на поточний рік. Постійному підвищенню рівня зрілості сприяє наполеглива робота усіх працівників Національного банку.

Оновлення в проєктній методології

Проєктний офіс Національного банку поглиблює та вдосконалює методологію проєктного управління для підвищення ефективності реалізації проєктів як внутрішньої трансформації Національного банку, так і проєктів із розвитку фінансового сектору.

У 2019 році було внесено зміни до підходів планування, моніторингу та контролю за проєктами та їх результатами:

- імплементовано Stage gate підхід, відповідно до якого роботи проєкту поділяються на фази життєвого циклу. Результати кожної фази затверджуються Комітетом з управління змінами Національного банку;
- запроваджено ресурсне планування за фазами проєктів, яке забезпечує чіткіше та прозоріше визначення учасників на певний період реалізації завдань проєкту;

- запроваджено панель управління – інструмент моніторингу використання продукту проєкту після завершення та передавання його реалізації на використання замовнику.

Крім цього, застосовано методологію управління програмою проєктів – інструменту ефективної координації декількох проєктів та завдань, які спрямовані на досягнення спільної масштабної мети.

Для оперативного керівництва програмою впроваджено роботу Steering Committee (Керуюча команда програми), до складу якої входять основні учасники програми проєктів. Такий підхід дає змогу оперативнішого реагування на проблеми та відкриті питання щодо реалізації програми та спростив взаємодію між учасниками проєктів.

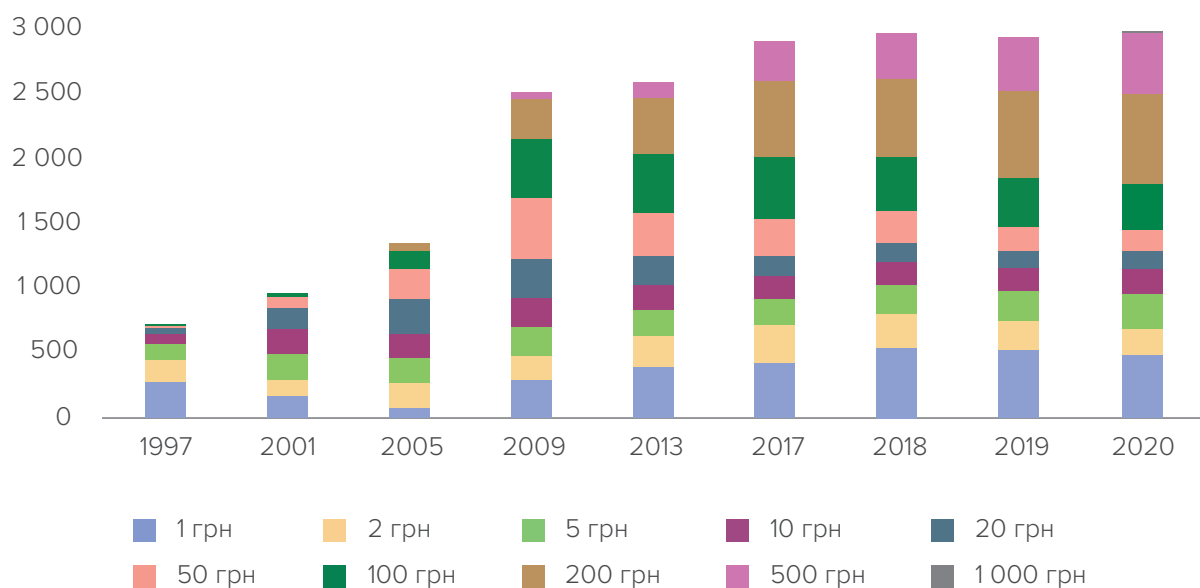

Забезпечення готівкового обігу

Станом на 01 січня 2020 року в готівковому обігу країни перебувало банкнот і монет на загальну суму 425,2 млрд грн.

Це на 24,9 млрд грн, або на 6,2%, більше, ніж на початок 2019 року (400,3 млрд грн).

Кількість банкнот в обігу (на початок року), млн шт.

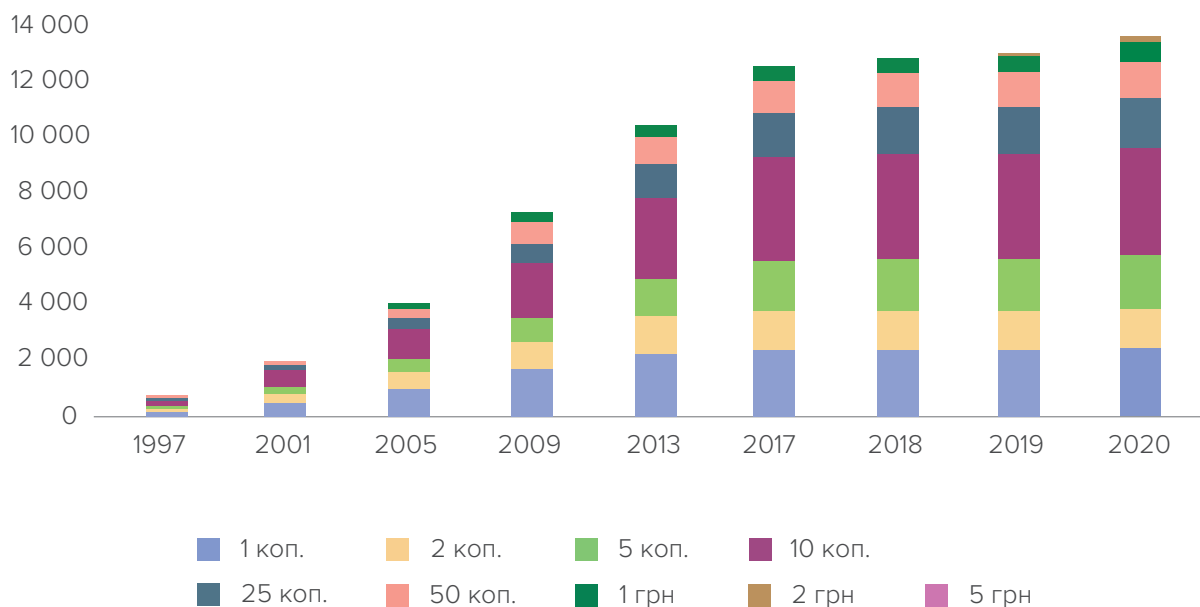
Зокрема, в обігу перебувало:

- 2,9 млрд шт. банкнот на суму 422,3 млрд грн;
- 13,4 млрд шт. розмінних та обігових монет на суму 2,6 млрд грн;

- 17,3 млн шт. пам'ятних та інвестиційних монет на суму 97,2 млн грн.

Загалом за 2019 рік кількість банкнот в обігу зменшилася на 18,4 млн шт. (на 0,6%), натомість монет збільшилася на 257,7 млн шт. (на 2,0%).

Кількість монет в обігу (на початок року), млн шт.

Найбільше за кількістю в готівковому обігу перебуває банкнот номіналом 200 гривень та розмінних монет номіналом 10 копійок (23,4% та 28,8% відповідно).

Водночас на кінець 2019 року в готівковому обігу країни вже перебувало майже 4 млн шт. банкнот найвищого номіналу 1 000 гривень, що були введені в обіг з 25 жовтня 2019 року.

Станом на 01 січня 2020 року на одного українця припадало 70 банкнот, а монет (розмінних та обігових монет 1, 2 та 5 грн, які є засобом платежу) – 182 шт. (станом на 01 січня 2019 року банкнот – 69 шт. та монет – 309 шт.).

У зв'язку з вилученням з 01 жовтня 2019 року розмінних монет номіналами 1, 2 та 5 копійок та здійсненням лише прибуткових операцій з розмінними монетами номіналом 25 копійок,

середня кількість монет на одного українця на кінець 2019 року знизилася на 41%.

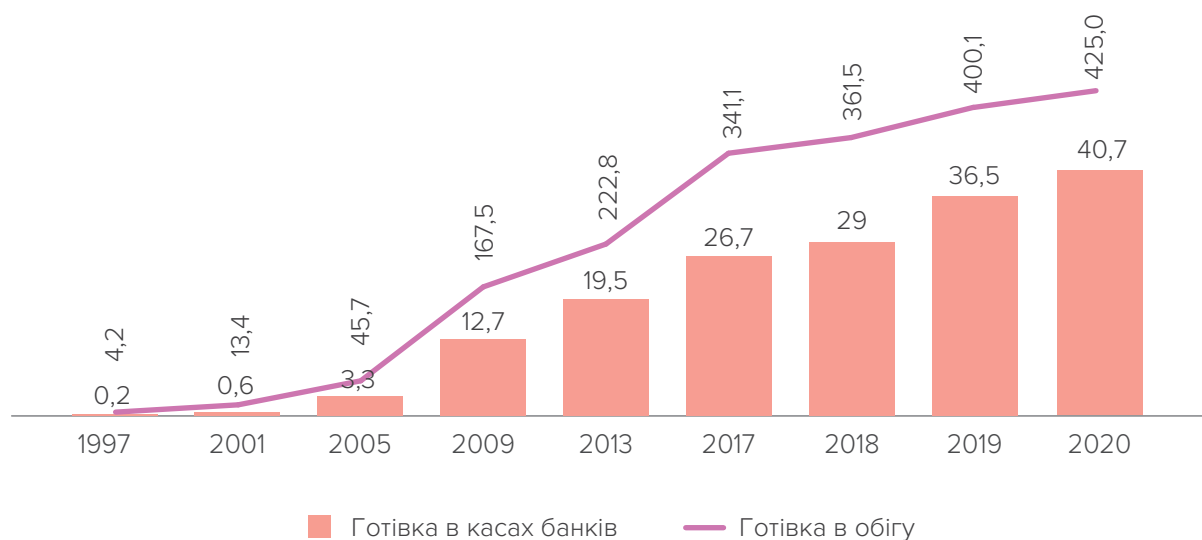
Готівково-грошовий обіг в Україні

У готівково-грошовому обігу в Україні у 2019 році відбулося збільшення готівки в обігу.

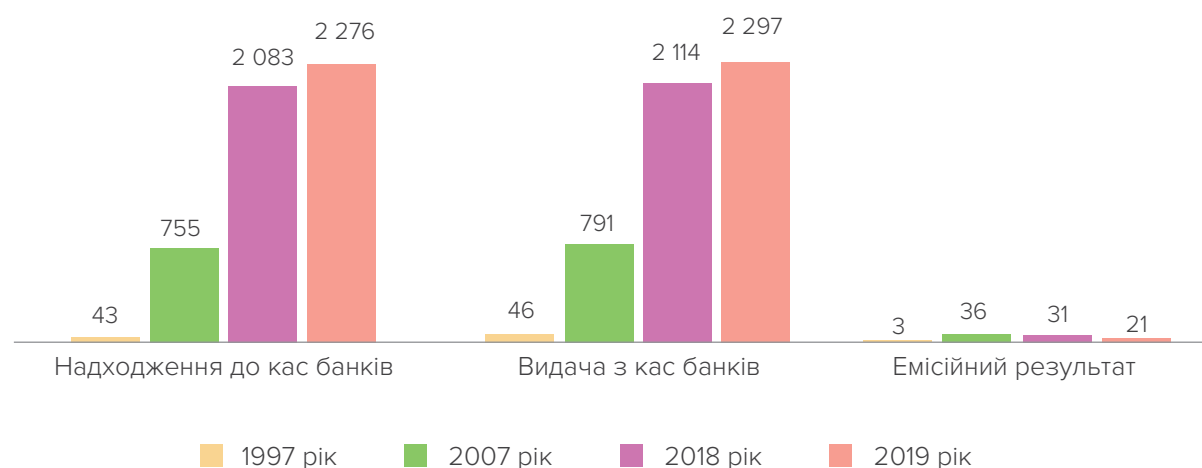
Залишки готівки в касах банків на 01 січня 2020 року становили 40,7 млрд грн. Це – максимальний обсяг із початку грошової реформи 1996 року. За 2019 рік залишки зросли на 4,2 млрд грн, або на 11,5 %, якщо порівняти з початком року.

Упродовж січня – грудня 2019 року спостерігалось зростання надходжень готівки до кас банків, якщо порівняти з відповідним періодом минулого року, на 193,6 млрд грн, або на 9,3 %, до 2 276,8 млрд грн.

Залишки готівки в обігу та залишки готівки в касах банків, млрд грн

Касові обороти банків України, млрд грн

Якщо порівняти з відповідним періодом 2018 року, то значно збільшилися:

- надходження з використанням платіжних карток – на 92,2 млрд грн, або на 11,9%, до 867,6 млрд грн;
- надходження виручки від усіх видів послуг – на 38,9 млрд грн, або на 25,0%, до 194,6 млрд грн;
- від продажу іноземної валюти – на 28,7 млрд грн, або на 26,6%, до 136,3 млрд грн;
- надходження торговельної виручки – на 14,9 млрд грн, або на 2,0%, до 745,8 млрд грн.

Видача готівки з кас банків у звітному періоді становила 2 297,4 млрд грн, що на 183,4 млрд грн, або на 8,7%, більше, ніж у відповідному періоді 2018 року.

Найбільше за січень – грудень 2019 року збільшилися:

- видачі з використанням платіжних карток – на 193,9 млрд грн, або на 12,5%, до 1 741,5 млрд грн;
- видачі підкріплень підприємствам поштового зв'язку – на 8,3 млрд грн, або на 7,0%, до 127,3 млрд грн.

Водночас спостерігалось скорочення з:

- видачі з рахунків закладами фізичних осіб – на 8,3 млрд грн, або на 6,8%, до 115,0 млрд грн;

- видачі кредитів готівкою – на 5,7 млрд грн, або на 65,8 %, до 3,0 млрд грн.

Сальдо валютно-обмінних операцій – перевищення видач готівки за придбану іноземну валюту над надходженнями від продажу іноземної валюти – за січень – грудень 2019 року становило 2,2 млрд грн (37,2 млрд грн у відповідному періоді попереднього року).

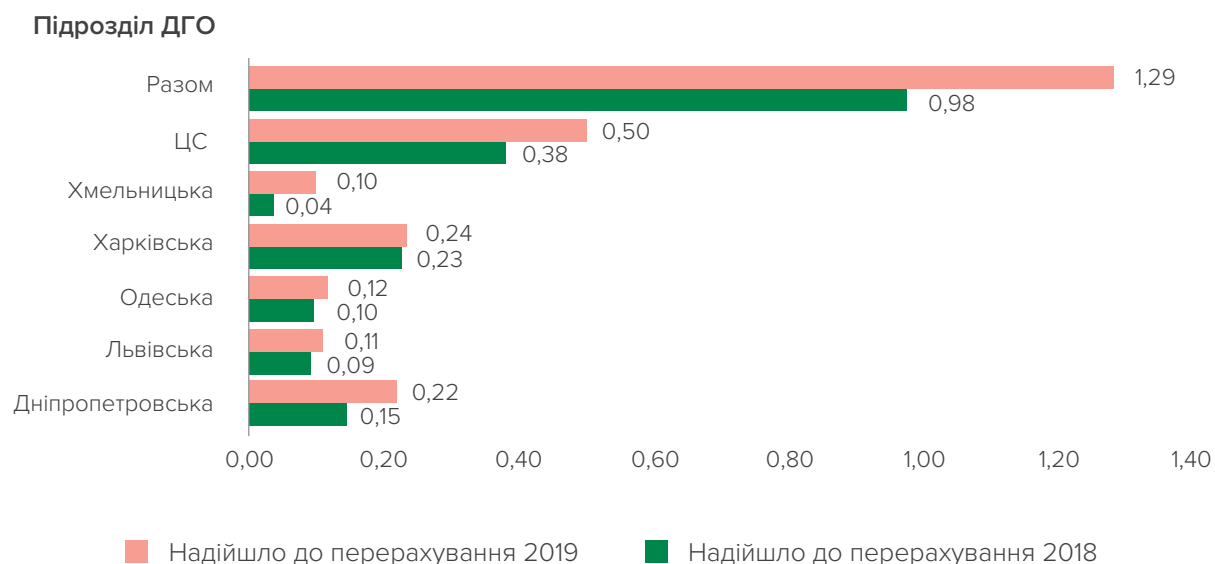
Про стан перерахування готівки

Упродовж 2019 року до п'яти підрозділів грошового обігу та Центрального сховища надійшло готівки від банків на перерахування на 5 % більше (1,29 млрд шт.), ніж за 2018 рік (1,22 млрд шт.). Нагадаємо, що у 2018 році функціонувало 12 підрозділів грошового обігу та Центральне сховище.

Так, за 2019 рік надійшло на перерахування банкнот гривень від банків:

- до підрозділів грошового обігу – 0,786 млрд шт, що більше на 0,186 млрд шт., ніж за 2018 рік за підрозділами, присутніми в регіонах (0,60 млрд шт.). Індивідуально показник надходжень від банків до перерахування збільшили, якщо порівняти з 2018 роком, усі підрозділи грошового обігу;
- до Центрального сховища – 0,50 млрд шт., що більше на 0,12 млрд шт., ніж за 2018 рік (0,38 млрд шт.).

Надійшло на перерахування банкнот, млрд шт.

Також за 2019 рік перераховано 1,58 млрд шт. банкнот, що на 0,023 млрд шт. більше, ніж за 2018 рік (1,55 млрд шт.). Водночас на автоматизованих системах оброблення банкнот перераховано 1,53 млрд шт. банкнот (102,6 % від перерахованих за 2018 рік), що становить 97 % від усіх перерахованих банкнот за 2019 рік.

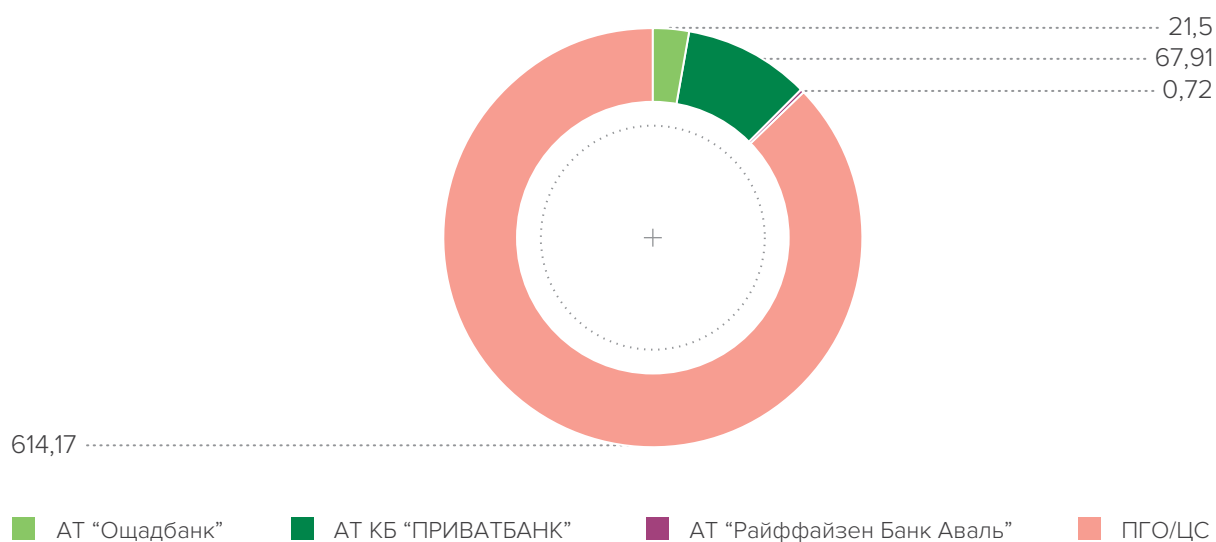
Вилучення зношених банкнот

За 2019 рік ми та уповноважені банки вилучили з обігу зношених банкнот 704,38 млн шт.

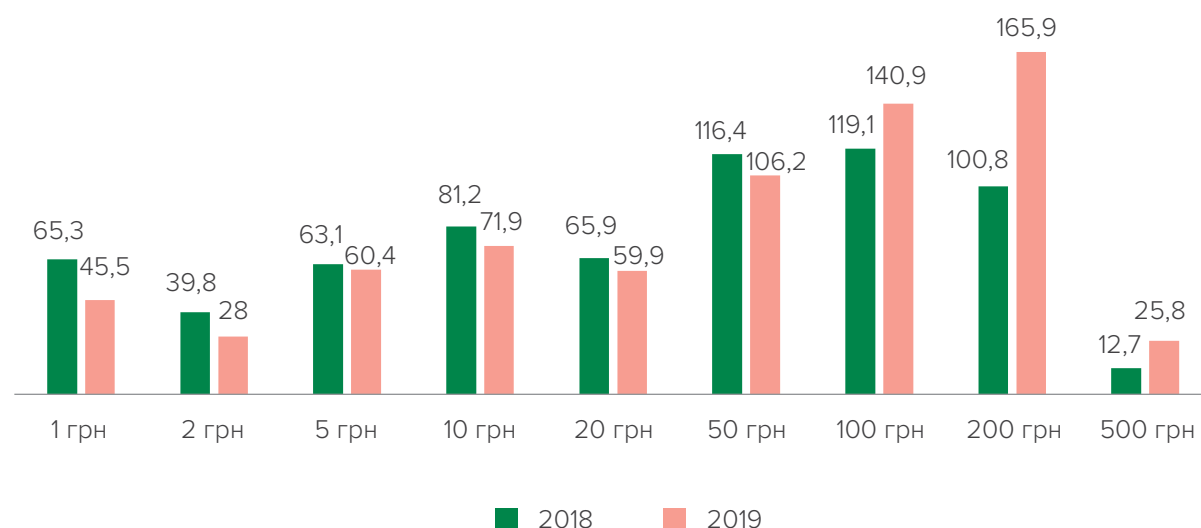
на суму 67 771,3 млн грн, що більше на 6%, ніж за 2018 рік (664,3 млн шт. на суму 46 827,5 млн грн).

Зокрема, відбулося зменшення вилучення з обігу зношених банкнот номіналом від 1 до 50 гривень на 8% – 30%. За номіналами 100, 200 та 500 гривень спостерігається зростання вилучення зношених банкнот (відповідно на 15%, 18% та 100%).

Вилучено зношених банкнот ПГО/ЦС, вкладено в запаси готівки УБ, млн шт.

Вилучення зношених банкнот у розрізі номіналів упродовж 2019 року проти 2018 року, млн шт.

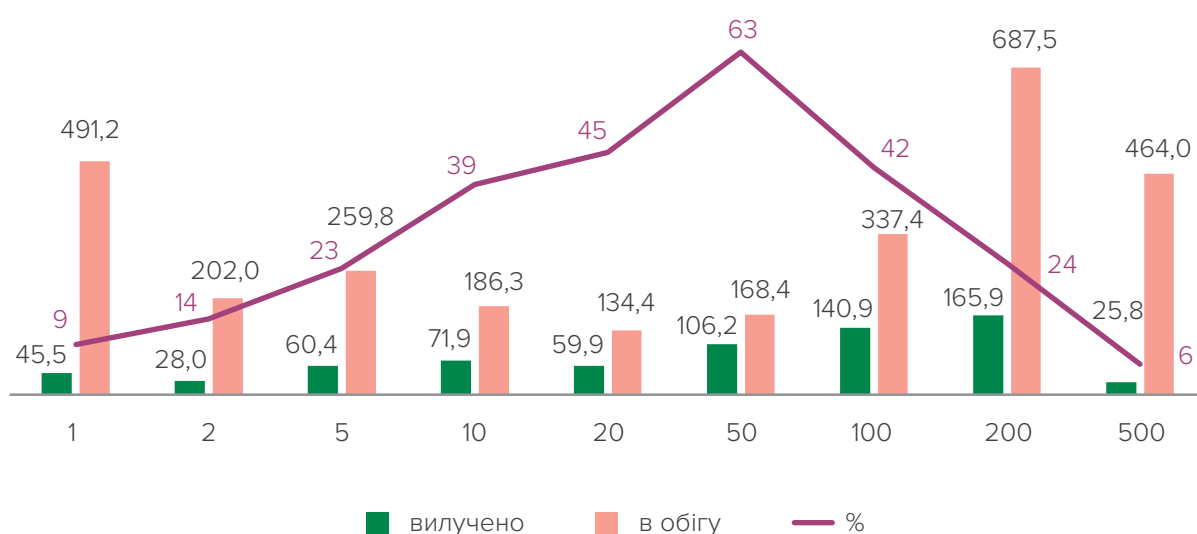
Вилучені з обігу впродовж 2019 року зношені банкноти становлять 24% від усіх банкнот, що перебувають в обігу станом на 01 січня 2020 року.

Найбільший відсоток вилучених з обігу зношених банкнот припадає на номінали від 10 до 100 гривень:

- 10 грн – 38,5%;
- 20 грн – 44,5%;
- 50 грн – 63,0%;
- 100 грн – 41,5%.

Така тенденція пов'язана з випуском в обіг емісійних банкнот номіналами 20, 50 та 100 гривень для оновлення їх в обігу.

Вилучено з обігу зношених банкнот у 2019 році по відношенню до банкнот, які перебувають в обігу станом на 01.01.2020, млн шт.

Доходи Національного банку за касове обслуговування банків готівкою

За 2019 рік ми отримали доходів за касове обслуговування на загальну суму 13,08 млн грн (за 2018 рік – 117,58 млн грн):

- за банкноти (обігові монети) усього – 11,61 млн грн,
- за розмінну монету номіналами 10 коп. та 50 коп. – 1,47 млн грн.

Зокрема, отримано:

- підрозділами грошового обігу – за касове обслуговування банків (банкнотами, обіговими монетами, розмінними монетами) – 9,20 млн грн (за 2018 рік – 90,22 млн грн);
- Центральним сховищем – за касове обслуговування банків (банкнотами, обіговими монетами, розмінними монетами) – 3,88 млн грн (за 2018 рік – 27,60 млн грн).

Вилучення з обігу підроблених грошових знаків

Ми здійснюємо моніторинг стану вилучення з обігу підроблених грошових знаків та констатуємо відносно низький рівень підроблення банкнот національної валюти.

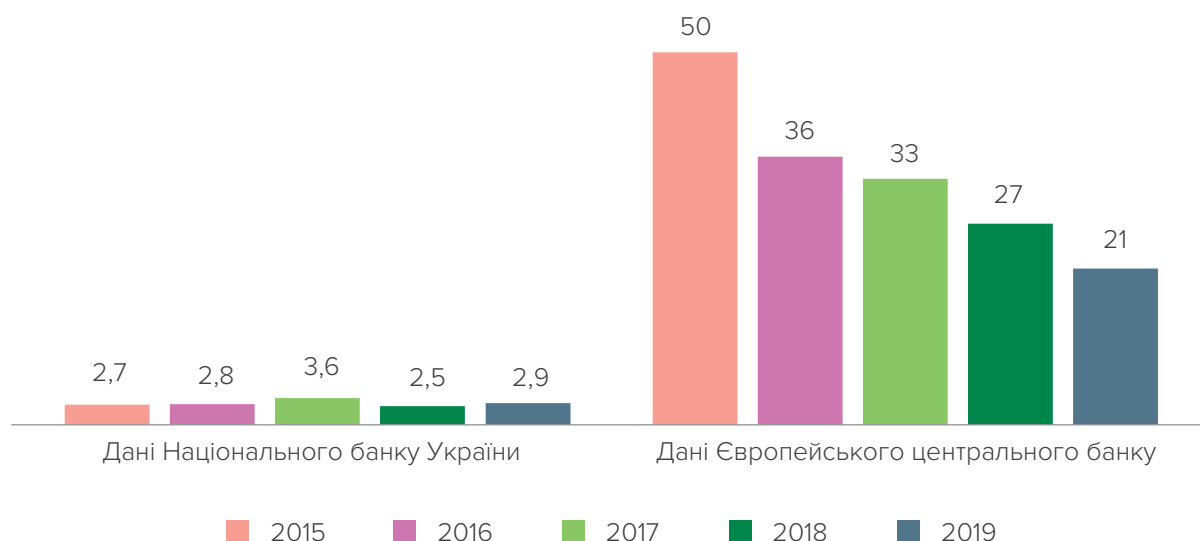
Кількість вилучених з обігу в банківській системі України підроблених банкнот гривні у 2019 році становила 0,00029% від загальної кількості готівки, що перебувала в грошовому обігу.

Тобто на один мільйон справжніх банкнот гривні припадало близько 2,9 шт. підробок.

У країнах Євросоюзу, наприклад, згідно з даними офіційного сайту Європейського центрального банку за підсумками 2019 року, цей показник становив приблизно 23 шт. підроблених банкнот євро.

Кількість підроблених банкнот на 1 млн справжніх банкнот, шт.

Упродовж 2019 року з обігу вилучено майже 8,8 тис. шт. підроблених банкнот національної валюти на суму 3,3 млн грн (у 2018 році – майже 7,4 тис. шт. підроблених банкнот національної валюти на суму 2,1 млн грн).

Зростання кількості та суми вилучених із грошового обігу підроблених банкнот відбулося за рахунок зростання кількості підробок банкноти номіналом 500 грн старого зразка. Такі підробки становили 65% від загальної кількості підроблених банкнот, вилучених з обігу.

Водночас за результатами 2019 року спостерігається зменшення кількості підроблених банкнот таких номіналів:

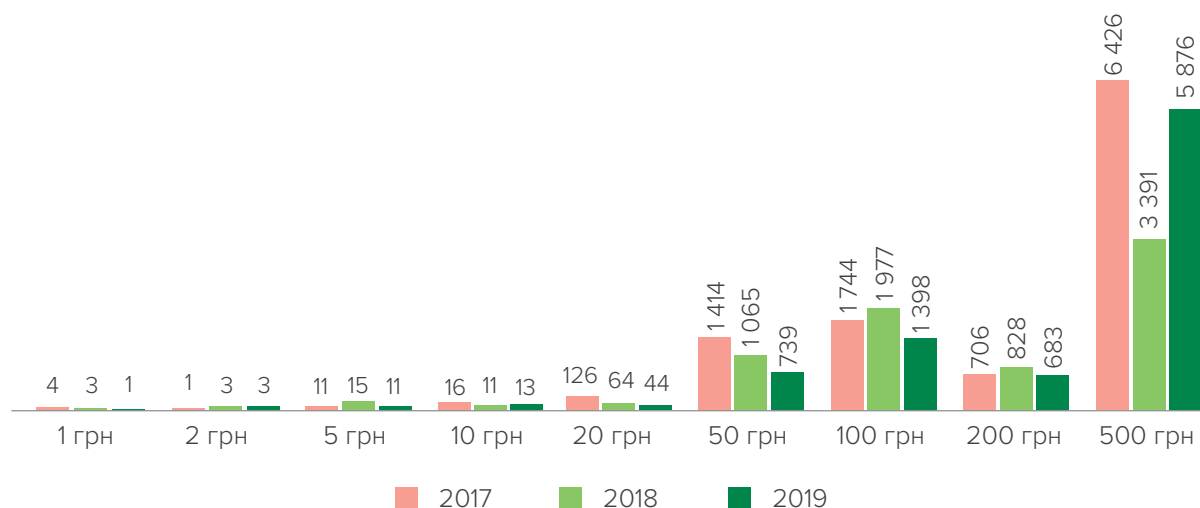
- 200 грн – на 17%;
- 100 грн – на 29%;
- 50 грн та 20 грн – на 31%.

Переважна більшість (99%) вилучених з обігу підроблених банкнот припадала на банкноти чотирьох номіналів:

- 500 грн (67% від загальної кількості вилучених підробок та 90% від їх загальної суми);
- 100 грн (16% та 4% відповідно);
- 50 грн (8% та 1%);
- 200 грн (8% та 4%).

Інші вилучені з обігу підроблені банкноти номіналами 1, 2, 5, 10, 20 грн становили лише 1%.

Кількість вилучених підроблених банкнот гривні за номіналами, шт.

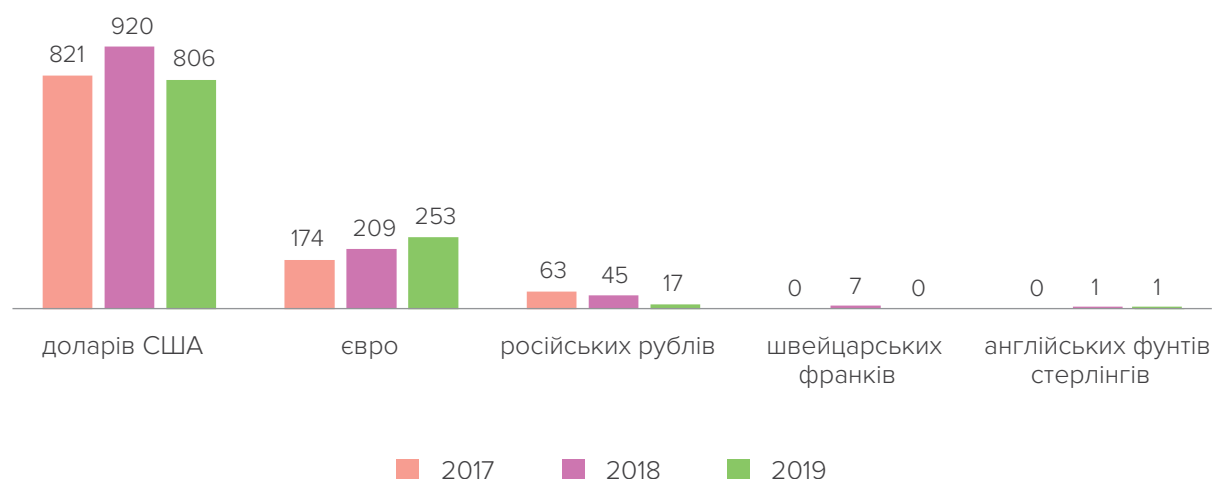
Серед вилучених з обігу у 2019 році підроблених банкнот іноземної валюти переважали:

- долари США (75% від загальної кількості всіх

вилучених підроблених банкнот іноземної валюти);

- євро (23%);
- російські рублі та англійські фунти стерлінгів (2%).

Кількість вилучених підроблених банкнот іноземної валюти, шт.

Водночас підробки номіналом 100 доларів США становили 96% від загальної кількості вилучених підроблених доларів США, підробки номіналом 50 та 500 євро – 56% та 21% від загальної кількості вилучених підроблених євро відповідно, підробки номіналом 5 000 та 1 000 російських рублів – 53% та 47% від загальної кількості вилучених підроблених російських рублів.

З метою протидії розповсюдженню підроблених грошових знаків ми постійно взаємодіємо з Національною поліцією України, Департаментом кіберполіції Національної поліції України, Службою безпеки України.

Також у межах створення в Національному банку центру компетенції з протидії підробленню грошових знаків для касових працівників банків, державних установ, ритейлерів проведено 11 семінарів щодо визначення справжності та платіжності грошових знаків у чотирьох містах України – Києві, Одесі, Львові та Дніпрі (загальна кількість учасників понад 300 осіб).

Інформація щодо ознак та способів визначення нових варіантів підробок оперативного та систематично розміщувалася на сторінці офіційного Інтернет-представництва Національного банку, соціальній мережі Facebook та YouTube-каналі.

Випуск та реалізація пам'ятних та інвестиційних монет

У 2019 році ми увели в обіг 38 пам'ятних монет (32 найменування) загальним тиражем 3 775 000 шт., з яких:

- одна монета – золота,
- 16 монет – срібних,
- 18 монет – з нейзильберу,
- 3 монети – зі сплаву на основі цинку.

Також ми випустили дві пам'ятні медалі, присвячені 175-річчю Уманського Національного університету садівництва та 100-річчю Чортківської офензивив. Їхній загальний тираж становив 30 тис. шт.

Технічною новинкою 2019 року став випуск набору чотирикутних монет “Пектораль”. Він складається з чотирьох срібних монет, що утворюють ромб.

Під час виготовлення нумізматичної продукції впродовж 2019 року ми використовували кольоровий друк – тамподрук, технологію нанесення позолоти та патинування.

У 2019 році ми продовжили спеціальний випуск пам'ятних монет із недорогоцінних металів (сплав на основі цинку) номіналом 10 гривень тиражами по одному мільйону штук, присвячених Збройним Силам України:

- “На варті життя”,
- “Учасникам бойових дій на території інших держав”,
- “КрАЗ-6322 “Солдат”.

Такі випуски дають змогу залучати до колекціонування широкі верстви населення, а також є елементом патріотичного виховання суспільства, зокрема молоді.

Випуском пам'ятних монет ми відзначили 100-річчя подій Української революції – “100 років Акту Злуки – соборності українських земель” та “Холодний Яр”, а також ювілеї видатних особистостей України – Богдана Ханенка, Панаса Саксаганського, Олексія Погорелова, Івана Труша, Казимира Малевича, Пантелеймона Куліша, Миколи Лукаша. Випуском чотирьох монет висвітлили подію надання Томосу про автокефалію Православної церкви України. Також ми відзначили 1 000-річчя від початку правління Київського князя Ярослава Мудрого.

У серії “Україна космічна” Національний банк випустив монету, присвячену першому пуску ракети-носія Zenit-3SL. Також вийшов набір монет, присвячених Яворівській забавці, одному з унікальних явищ української культури.

У 2019 році Національний банк забезпечив підготовку та надання інформаційних та фотографічних матеріалів про 210 пам'ятних монет для випуску електронного каталогу “Банкноти та монети” (за 2015–2019 роки).

У 2019 році ми реалізували на внутрішньому ринку майже 1,79 млн шт. пам'ятних та інвестиційних монет України, сувенірної та супутньої продукції на загальну суму 273,32 млн грн, зокрема:

- 1,49 млн шт. пам'ятних монет на загальну суму 169,02 млн грн (золотих монет – 2,49 тис. шт., срібних – 59,49 тис. шт., з недорогоцінних металів – 809,82 тис. шт. та монет зі сплаву на основі цинку – 625,78 тис. шт.);
- 19,7 тис. шт. інвестиційних монет на загальну суму близько 80,99 млн грн (золотих монет – 4,61 тис. шт. та монет зі срібла – 15,09 тис. шт.).

За 2019 рік ми викупили у населення 420 шт. інвестиційних монет України (зокрема із золота – 386 шт. та зі срібла – 34 шт.), що на 60% більше, якщо порівняти з 2018 роком, та свідчить про інвестиційний характер цієї продукції.

Упродовж 2019 року під час проведення дев'яти аукціонів із продажу пам'ятних монет України та сувенірної продукції реалізовано майже 43 тис. одиниць нумізматичної продукції на загальну суму 11,86 млн гривень.

Через автоматизовану систему онлайн-замовлення фізичними особами нумізматичної продукції на сторінці офіційного Інтернет-представництва Національного банку³⁰ у 2019 році реалізовано 32 найменування пам'ятних монет, сувенірної продукції та наборів нових випусків. Через зазначену систему замовлено майже 643 тис. шт. продукції, з яких реалізовано майже 497 тис. монет, сувенірної продукції, наборів, тобто 77% від замовленої кількості продукції. Це свідчить про ефективність продажу пам'ятних монет України, сувенірної продукції через онлайн-замовлення. Водночас залишки пам'ятних монет до 2017 року випуску в Центральному сховищі впродовж звітного року було зменшено з 189,4 тис. шт. до 128,7 тис. шт.

Загалом у 2019 році на внутрішньому ринку ми отримали 227,82 млн грн доходу від реалізації пам'ятних та інвестиційних монет України, сувенірної та супутньої продукції, а також сплатили до бюджету податків на суму 29,38 млн грн.

³⁰ Функціонує з 06 вересня 2016 року.

На виконання умов укладених договорів між Національним банком та фірмами-нерезидентами у 2019 році реалізовано на зовнішньому ринку 126,78 тис. шт. пам'ятних та інвестиційних монет України, сувенірної продукції на загальну суму близько 954,9 тис. євро. Крім США, Німеччини, Гонконгу, Південної Кореї та Польщі, у 2019 році започатковано нові напрями реалізації нумізматичної продукції України до Великої Британії та Сингапуру.

У 2019 році ми провели щорічний всеукраїнський конкурс та визначили кращу монету 2018 року. Перемогу у двох номінаціях “Краща монета року” та “Краще розкриття теми” присуджено пам'ятним монетам набору “До 100-річчя Національної академії наук України”: “Ера миру”, “Ера змін”, “Ера технологій”, “Людина, час, простір” (срібло, номінал кожної монети 5 гривень).

Пам'ятна монета “Захисникам донецького аеропорту” увійшла в десятку кращих монет світу за версією міжнародного конкурсу COTY2019 у номінації “Монети, що відображають подію сучасності”.

Також ми продовжували працювати над просуванням української нумізматичної продукції на міжнародному нумізматичному ринку. Пам'ятні та інвестиційні монети України, сувенірна продукція були представлені на експозиції Національного банку на Міжнародній нумізматичній виставці “Всесвітній ярмарок грошей” (м. Берлін, Німеччина). Ця виставка є найбільшою у світі спеціалізованою виставкою виробників та колекціонерів нумізматичної продукції, виробників обладнання, матеріалів, упаковки для монет тощо.

Стратегічні ініціативи Національного банку та плани на 2020 рік у сфері готівково-грошового обігу

Серед наших основних стратегічних ініціатив і планів на 2020 рік у сфері готівково-грошового обігу можна виокремити такі:

- трансформація Концепції організації готівкового обігу в Програму “Розвиток готівкового обігу в Україні”, що дасть змогу об'єднати між собою проекти Національного банку, спрямовані на розвиток принципів готівкового обігу;
- створення під час реалізації Програми “Розвиток готівкового обігу в Україні” умов для сприяння зменшенню частки готівкового обігу на користь безготівкового та ефективного забезпечення потреб економіки готівкою;
- розширення кількості локацій банків, уповноважених на зберігання запасів готівки Національного банку, з метою забезпечення готівковими коштами банків та інших учасників готівкового обігу;
- розширення переліку учасників готівкового обігу (СІТ-компанії), що сприятиме поліпшенню ліквідності банків та зменшенню використання готівки;
- посилення контролю за діяльністю уповноважених банків, що слугуватиме вагомим інструментом забезпечення якісною готівкою споживачів фінансових послуг;
- запровадження інноваційних елементів логістики та підвищення рівня автоматизації роботи з готівкою;
- завершення оптимізації номінального ряду банкнот і монет (зокрема, через введення в обіг банкнот номіналом 200 гривень зразка 2019 року та обігових монет номіналом 10 гривень);
- продовження вдосконалення та доопрацювання програмно-технічного забезпечення “Проведення операцій з питань передавання запасів готівки Національного банку України на зберігання до уповноважених банків”;
- створення в Національному банку центру компетенції з протидії підробленню грошових знаків із централізованим проведенням досліджень та аналізом підробок національної та іноземної валют;
- запровадження нового каналу реалізації нумізматичної продукції Національного банку засобами вебсайта.

Експертна рада з питань комунікації з інноваційними компаніями та проєктами

У 2019 році в межах пілотного проєкту ми створили Експертну раду з питань комунікації з інноваційними компаніями та проєктами³² (далі – Експертна рада). Метою її створення стало стимулювання в Україні розвитку фінтех рішень. Ця комунікаційна платформа забезпечує діалог з учасниками фінансового ринку та вирішення питань, пов'язаних із впровадженням на фінансовому ринку України інноваційних фінансових послуг, платіжних інструментів, схем розрахунків, технологічних платформ тощо.

Основними завданнями Експертної ради стали забезпечення діалогу, розширення пропозицій на ринку фінансових послуг та підвищення конкуренції на ринку фінансових послуг.

Порядок взаємодії Національного банку з інноваційними компаніями та проєктами визначено постановою Правління від 23.04.2019 № 63.

Процедура звернення досить проста і передбачає подання заяви компанії, яка має інноваційні продукти та/або послуги, що відповідають таким вимогам:

- унікальність на фінансовому ринку або суттєве поліпшення характеристик наявних послуг/продуктів;
- немає підстав для порушення законодавства України про захист економічної конкуренції;
- відповідність законодавству України щодо впровадження відповідного продукту;
- поліпшення обслуговування користувачів, спрощення надання послуг та сприяння розвитку фінансового ринку України;
- наявність плану заходів впровадження інноваційного фінансового продукту та/або послуги;

- є документи, що підтверджують те, що немає ризиків, або визначають систему управління ризиками.

За час своєї діяльності Експертна рада розглянула вісім заявок від інноваційних компаній, з яких п'ять заявок стосувалися проєктів у сфері PayTech та три – у сфері Regtech.

Наприклад, у 2019 році регуляторний сендбокс центрального банку Сингапуру розглянув шість заявок, а центрального банку Литви – п'ять заявок.

Під час проведених засідань Експертної ради заявники отримали конструктивний зворотний зв'язок від фахівців Національного банку.

Також до розгляду інноваційних продуктів та послуг залучалися інші органи державної влади.

Передбачалося, що Експертна рада працюватиме до кінця 2019 року в межах пілотного проєкту. Водночас за підсумками її діяльності було вирішено продовжити функціонування Експертної ради до створення групи, відповідальної за створення та роботу регуляторної “пісочниці”. Відповідно до Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року, затвердженої рішенням Правління Національного банку України від 26 грудня 2019 року №1010-рш, Національний банк взяв на себе зобов'язання створити регуляторні та технічні “пісочниці”.

Звіт щодо діяльності Експертної ради упродовж 2019 року розміщено на сторінці офіційного Інтернет-представництва Національного банку³².

³¹ Рішення Правління Національного банку України від 23.04.2019 № 304-рш.

³² https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Report_GO%20FinTech_pr_2019.pdf?v=4.

Взаємодія з державними органами України та бізнес-спільнотою

У 2019 році ми продовжили розвиток взаємодії з державними органами та представниками бізнес-спільноти.

Так, поглиблення відносин із Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України та профільними міністерствами відбувалася як через посилення та активізацію наявних форм співпраці, так і через створення нових форматів ефективної взаємодії.

Результатом активної співпраці з Верховною Радою України стало ухвалення важливих для реформування фінансового сектору законів, зокрема:

- “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг” від 12.09.2019 № 79-IX
- “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг” від 20.09.2019 № 122-IX
- “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення” від 06.12.2019 № 361-IX.

Для збереження активної позиції з удосконалення законодавства України ми:

- взаємодіяли з Парламентом та його комітетами, народними депутатами України та їхніми помічниками з питань, що належать до компетенції центробанку;
- надавали зауваження та пропозиції до проектів законів України;
- представляли свою позицію під час роботи над законопроектами в парламентських комітетах.

У січні 2019 року на пленарній сесії Верховної Ради Голова Національного банку Яків Смолій виступив зі звітом про роботу регулятора за попередній рік. У такий спосіб виконано норми законодавства України та продемонстровано відкритість та підзвітність суспільству.

Загалом упродовж 2019 року члени Правління, директори департаментів та службовці Національного банку взяли участь у роботі

15 засідань Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики. Зокрема, чотири засідання профільного комітету було проведено за участю Голови Національного банку, два засідання – заступників Голови Національного банку, та вісім засідань – директорів відповідних департаментів центробанку.

У переважній більшості випадків (14 із 15) наші представники брали участь у засіданнях профільного комітету із власної ініціативи, і лише один раз – за відповідним запрошенням.

Крім того, у листопаді минулого року комітет Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики провів виїзне засідання в приміщенні Національного банку. Це засідання було присвячене політиці центрального банку, звітуванню регулятора із запровадження заходів захисту відповідно до Закону України “Про валюту і валютні операції”, а також плану законодавчих пропозицій Національного банку на 2020 рік.

Участь топ-менеджменту Національного банку в роботі профільного комітету Верховної Ради:

- 15 разів представники Національного банку брали участь у засіданнях;
- 4 рази – за участю Голови Національного банку;
- 2 рази – за участю заступників Голови Національного банку;
- 8 разів – за участю директорів департаментів Національного банку;
- 1 раз – представників Національного банку було запрошено взяти участь у засіданні;
- 14 разів – представники Національного банку брали участь у засіданнях за власною ініціативою.

Крім того, представники Національного банку на рівні заступників Голови, директорів департаментів та профільних фахівців взяли участь у засіданнях інших комітетів Верховної Ради, зокрема:

- комітет з питань економічного розвитку – 3;
- комітет з питань інтеграції України з Європейським Союзом – 2;

- комітет з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування – 2;
- комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів – 6;
- комітет з питань антикорупційної політики – 3;
- комітет з питань освіти, науки та інновацій – 1.

Крім співпраці в законотворчій площині, ми постійно обмінюємося інформацією з Верховною Радою. Щотижня надсилаємо інформацію щодо ухвалення нормативно-правових актів та засвідчених належним чином копій постанов Правління Національного банку. Їх розміщують у розділі Законодавство України на вебсайті українського Парламенту. Постанови центробанку також включаються до Єдиного реєстру нормативних актів та опубліковуються в інформаційному бюлетені “Офіційний вісник України” Міністерства юстиції.

Також ми регламентували співпрацю та координацію дій з Кабінетом Міністрів з метою досягнення стійкого економічного зростання та цінової стабільності завдяки підписанню Меморандуму про взаємодію. Такий Меморандум було підписано вперше.

Саме через досягнення цінової стабільності та стійкого економічного зростання можна знизити відсоткові ставки, пожвавити кредитування та прискорити зростання економіки. Для цього, відповідно до меморандуму, Уряд України зобов’язався підтримувати цілі та принципи монетарної політики Національного банку на засадах режиму інфляційного таргетування, яка спрямовується на забезпечення помірною рівня інфляції 5% +/- 1 в.п. у найближчі роки. Водночас повністю зберігається інституційна незалежність центробанку.

У практичній площині співпраця між Національним банком та Урядом України виражена в постійній взаємодії та координації роботи. Зокрема, керівники інституцій координують економічну політику завдяки щотижневим зустрічам у форматі “на каву”.

Також ми тісно взаємодіяли з Міністерством фінансів та фінансовими регуляторами в межах роботи Ради з фінансової стабільності. За зазначений період відбулося три засідання Ради, яка продовжує бути ключовим майданчиком координації дій регуляторів у просуванні реформ фінансового сектору.

Крім того, при Раді з фінансової стабільності був створений спеціалізований Комітет

з фінансового розвитку, який контролюватиме виконання нової Стратегії 2025. Цей комітет має такі завдання:

- визначати напрями та пріоритети, спрямовані на впровадження Стратегії;
- сприяти координації дій та моніторингу ефективності їх реалізації;
- розглядати пропозицій щодо планування заходів Стратегії.

Ще активно співпрацювали із іншими державними органами під час обговорення питань економічного розвитку. Так, Голова Національного банку Яків Смолій регулярно брав участь у роботі Національної інвестиційної ради та Ради з національної безпеки та оборони.

Взаємодія з представниками бізнес-спільноти була активною та системною. Так, минулого року керівний склад Національного банку взяв участь у понад 100 різноманітних заходах, організованих бізнесом. За форматом з-поміж цих заходів можна виділити кілька типів:

- виступи на щорічних зібраннях бізнес-асоціацій;
- участь у роботі комітетів бізнес-асоціацій;
- робочі зустрічі високого рівня у форматі бізнес-сніданків;
- двосторонні зустрічі з окремими представниками бізнесу.

Саме завдяки постійному та конструктивному діалогу ми отримали нагороду “Вибір бізнес-спільноти 2019” від Американської торговельної палати в Україні.

Нагорода “Вибір бізнес-спільноти 2019” Американської торговельної палати є вже п’ять років. Увесь цей час вона відзначає організації, проекти та особистостей, які зробили вагомий внесок у розвиток сприятливого ділового та соціального середовища в Україні або просували Україну на міжнародному рівні.

Минулого року ми отримали цю нагороду за проведення ефективної монетарної політики, сприяння макроекономічній стабільності, продовження очищення банківського сектору, а також захисту незалежності центробанку.

Нагадаємо, у попередні роки нагороду від Американської торговельної палати в Україні отримували, зокрема, ексміністр фінансів Наталія Ярьсько, ексзаступник голови

МВС Ека Згуладзе, ексміністр охорони здоров'я Уляна Супрун та ексголова Національного банку Валерія Гонтарева.

Одним із ключових заходів у межах взаємодії з різними групами стейкхолдерів стала Друга щорічна зустріч Національного банку з клієнтами та партнерами, яка відбулася 16 січня 2019 року в приміщенні Національного банку.

Вона стала ще одним підтвердженням прозорості центробанку, а також важливим інструментом розбудови інституційних відносин. Упродовж заходу Національний банк публічно представив свої плани роботи на рік, викладені в Програмі дій центробанку-2019. Тому є впевненість, що пряма взаємодія зі стейкхолдерами дасть змогу побудувати ефективний діалог, отримати зворотний зв'язок, а також сформувати реалістичні очікування бізнесу та населення на рік.

Співпраця з міжнародними партнерами

Ми посилювали міжнародну присутність, розширюючи коло міжнародних партнерів, долучаючись до роботи міжнародних організацій та поширюючи власний набутий досвід. Національний банк залишається надійним та відкритим партнером для іноземних стейкхолдерів.

Співробітництво з центральними банками інших держав

У 2019 році ми активно співпрацювали з іноземними центральними банками, що стало підґрунтям як для розвитку двосторонньої взаємодії, так і посилення позицій у світовій спільноті центральних банків. Ключовими партнерами Національного банку у 2019 році залишалися Національний банк Польщі, Банк Швеції, Банк Нідерландів, Центральний банк Республіки Туреччини, Банк Італії, Банк Іспанії, Національний банк Республіки Білорусь, Банк Литви, Банк Канади, Банк Англії.

У межах двосторонньої співпраці впродовж 2019 року було проведено два засідання Консультативної Ради з Національним банком Республіки Білорусь (червень, м. Рівне та жовтень, м. Брест). Також разом

із Національним банком Австрії було проведено 85th East Jour Fixe “Ukraine – Political, economic and migration challenges” (вересень, м. Відень). Шляхи подальшого розвитку двосторонньої співпраці обговорювалися також під час візиту Голови Національного банку до Банку Канади (липень).

У 2019 році ми продовжили успішно поширювати власний досвід та стали платформою для проведення міжнародних багатосторонніх конференцій, засідань круглих столів та двосторонніх експертних заходів і зустрічей для центральних банків інших країн, під час яких учасники обмінювалися основними досягненнями, викликами, які стоять перед їхніми інституціями, та підходами до їх вирішення в різних сферах діяльності. Упродовж року відбулося 28 таких заходів, із них сім – великі конференції та форуми. Для участі в таких заходах Національний банк відвідали представники фінансових установ із 40 країн світу. Серед основних партнерів у 2019 році, з якими ми обмінювалися професійними напрацюваннями та поширювали досвід варто відзначити центральні банки Туреччини, Польщі, Тунісу, Молдови, Литви та Білорусі.

Основні міжнародні конференції, форуми та засідання круглих столів іноземних центральних банків, учасником яких був Національний банк:

- Annual Fintech Conference (Банк Литви, Міністерство фінансів Республіки Литви);
- The current global and European financial cycle – where do we stand and how do we move forward (Національний банк Болгарії, Банк міжнародних розрахунків);
- Policy challenges related to new forms of consuming or doing business in the digital era (Національний банк Бельгії);
- Demographics, Jobs and Growth – Navigating the Future in Central, Eastern and Southeastern Europe (Міжнародний валютний фонд, Національний банк Хорватії);
- A Brave New World. The Future of Banking in Emerging Europe (Банк Албанії, Institute of Global Affairs);
- Design and Practice of Bank Resolution (Банк Нідерландів);
- Challenges for Monetary Policy (Федеральний резервний банк Канзасу);
- Singapore FinTech Festival (Монетарний орган Сингапуру).

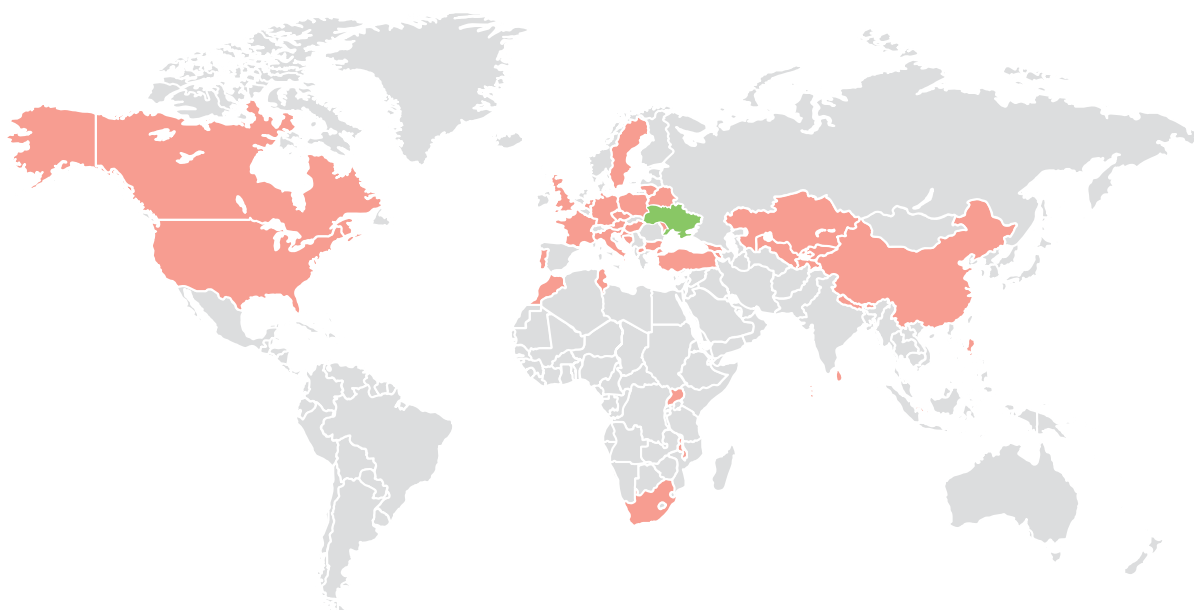

Крім того, Голова, члени Правління, та представники Національного банку ділилися досвідом та експертними знаннями як ключові спікери та учасники заходів високого та експертного рівнів, організованих провідними центральними банками світу та міжнародними організаціями.

У вересні 2019 року під час візиту делегації Центрального банку Тунісу до Національного банку сторонами було укладено Меморандум

про взаєморозуміння для обміну досвідом щодо управління персоналом, комунікацій, трансформації, монетарної політики та валютного регулювання. До цього, під час Весняних зборів Міжнародного валютного фонду та Світового банку, було підписано Меморандум про взаєморозуміння між Національним банком та Центральним банком Чорногорії про банківський нагляд.

Країни – партнери Національного банку з обміну досвідом

З метою впровадження реформ упродовж року наші експерти вивчали міжнародний досвід провідних фінансових установ світу – флагманів у сфері монетарної політики, фінансової стабільності та банківського нагляду, комунікацій та фінансової грамотності, цифрових фінансових послуг та платіжних систем, статистики, стратегічного планування, упровадження новітніх технологій (FinTech), бухгалтерського обліку та впровадження міжнародних стандартів звітності.

Цього року ми також долучилися до Програми двосторонньої допомоги

та посилення спроможності центральних банків, що фінансується Державним секретаріатом Швейцарії з економічних питань. Крім Національного банку, учасниками зазначеної програми є центральні банки Албанії, Азербайджану, Боснії та Герцеговини, Колумбії, Перу та Тунісу.

Продовжилася співпраця з Агентством США з міжнародного розвитку із упровадження проектів технічної допомоги “Трансформація фінансового сектору” та “Кредитування сільськогосподарських виробників”.

Співробітництво з міжнародними організаціями

Національний банк уже традиційно представив Україну в керівних органах міжнародних фінансових організацій та брав участь у роботі різних галузевих робочих груп: Весняних та Щорічних зборах Міжнародного валютного фонду та Групи Світового Банку, Щорічних зборах Європейського банку реконструкції та розвитку, Чорноморського банку торгівлі та розвитку, Банку міжнародних розрахунків.

Відбулося суттєве розширення представництва Національного банку в міжнародних організаціях: упродовж року було набуто членство у Мережі бізнес-циклів зони євро (Euro Area Business Cycle Network, EABCN), яка є платформою для обміну знаннями та здійснення досліджень за напрямом діяльності організації, та Міжнародній організації захисту прав споживачів фінансових

послуг (International financial consumer protection organization, FinCoNet), метою якої є просування надійних та ефективних стандартів нагляду та обмін найкращою практикою у сфері захисту прав споживачів серед регуляторів.

Поглиблене технічне співробітництво з міжнародними організаціями та об'єднаннями в межах чинних та започаткування нових проектів технічної допомоги. Воно спрямоване на успішне впровадження Національним банком реформ. Упродовж 2019 року ми продовжили отримувати підтримку від таких міжнародних донорів, як Європейський Союз, Міжнародний валютний фонд, організації Група Світового банку, Європейський банк реконструкції та розвитку.

Наші експерти отримували запрошення долучитися до технічних місій міжнародних фінансових організацій.

Участь Національного банку у заходах міжнародних організацій

- Спеціальні збори Чорноморського банку торгівлі та розвитку
- Розширений форум II Віденської ініціативи з європейської банківської координації
- Засідання Базельської консультативної групи
- Весняні збори Міжнародного валютного фонду (МВФ) та Світового банку (СБ)
- Щорічні збори Європейського банку реконструкції та розвитку
- Засідання Регіональної консультативної групи Європи Ради фінансової стабільності
- Щорічна конференція Групи банківських наглядців Центральної та Східної Європи
- Щорічні збори Чорноморського банку торгівлі та розвитку
- Засідання регіональних груп держав – членів МВФ та СБ
- Щорічні збори Банку міжнародних розрахунків
- Щорічні збори МВФ та СБ

Національний банк у міжнародних відносинах України

Тривала активна співпраця з МВФ у межах чинної програми “Стенд-бай”, затвердженої 05 грудня 2018 року. Зокрема, ми успішно виконали усі заходи, передбачені цією програмою. У вересні 2019 року відбулися консультації в межах Статті IV Статей Угоди МВФ (статут МВФ) та було розпочато переговори про нову програму кредитування за Механізмом розширеного фінансування (Extended Fund Facility – EFF).

Крім того, ми брали участь у підготовці та впровадженні проєкту Світового банку “Гарантія на підтримку державної політики у сфері економічного зростання та фіскально стійких послуг” на суму 750 млн дол. США. У результаті Міністерство фінансів України у I кварталі 2019 року під цю гарантію залучило кредитні кошти загальним обсягом 100 млн дол. США для фінансування загального фонду Державного бюджету.

Ми успішно вжили заходів для залучення Україною другого траншу IV Програми макрофінансової допомоги ЄС, ресурси якої спрямовуються на підтримку платіжного балансу країни, забезпечення бюджетних потреб та підсилення позиції України за валютними резервами.

Помітною у 2019 році була також наша роль у співпраці з міжнародними рейтинговими агентствами – низка зустрічей та відеоконференцій були організовані з представниками Standard & Poor’s, Moody’s, Fitch Ratings. У листопаді 2019 року Національний банк брав участь у конференції, організованій Fitch Ratings у Києві.

Ми розвивали міжнародні відносини України, підтримуючи діалог з іноземним бізнесом та інвесторами під час заходів високого рівня, долучаючись до міжнародних переговорних процесів нашої держави та виконання зобов’язань України за програмами та проєктами кредитування міжнародних фінансових організацій та об’єднань.

У січні 2019 року ми взяли участь у 49-му Всесвітньому економічному форумі у Давосі, під час якого відбулися зустрічі з представниками ділових кіл держав – партнерів України, міжнародних організацій та іноземних установ. У вересні 2019 року

Національний банк був учасником офіційної зустрічі з інвесторами під час візиту Президента України до США.

Також ми провели двосторонні зустрічі з представниками іноземних бізнес-структур, зокрема італійським Агентством з експортного кредитування (SACE), Bayerische Landesbank, KPMG, Sumitomo Group.

Крім того, наші представники брали участь у заходах, організованих інвестиційними компаніями в Україні та за кордоном: Global Funding and Financing Summit 2019 (Люксембург, січень 2019), Global Emerging Markets Corporate Conference (Майямі, лютий 2019), Інвестиційна конференція Dragon Capital (Київ, лютий 2019), Small Talks Symposium (квітень, США), CEEMEA Conference 2019 (Лондон, травень 2019) Bloomberg Emerging Frontier Forum, Ukrainian Banking Day in London (Лондон, червень 2019), Конференція з питань фінансування в Україні (Берлін, червень 2019), 3rd Ukraine Reform Conference “Innovation and Opportunity in Ukraine Now”, Ukraine Roundtable (Торонто, липень 2019).

Упродовж року ми активно долучалися до виконання заходів з імплементації Угоди Світової організації торгівлі (далі – СОТ) про спрощення процедур торгівлі, переговорів у межах ініціатив СОТ із питань електронної комерції, внутрішнього регулювання послуг. Крім цього, Національний банк залучався до оглядів торговельної політики держав – членів СОТ, розгляду заявок держав – претендентів на вступ до СОТ, виконання заходів Плану дій щодо поглиблення співробітництва між Урядом України та ОЕСР на 2019–2020 роки.

Європейська інтеграція

У 2019 році ми продовжили упровадження положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Особливий фокус було зроблено на вдосконаленні банківського регулювання та нагляду, лібералізації ринку капіталу, оновленні засад функціонування платіжних систем, посиленні захисту прав споживачів відповідно до міжнародних та європейських стандартів.

Забезпечена реалізація таких основних заходів для виконання зобов’язань за Угодою про асоціацію між Україною та ЄС:

- упроваджено міжнародні стандарти, зокрема Основні принципи ефективного

- банківського нагляду Базельського комітету, рекомендації FATF щодо боротьби з відмиванням коштів, отриманих злочинним шляхом, та фінансування тероризму, Угоду ОЕСР про обмін інформацією з питань оподаткування;
- здійснено перехід на нову ліберальну систему валютного регулювання: оновлено законодавчу та нормативно-правову базу, пом'якшено або скасовано близько 40 обмежень для валютних операцій бізнесу, банків, іноземних інвесторів та населення;
 - наближено національне законодавство України до *acquis* ЄС, зокрема в частині посилення вимог до банківської діяльності, удосконалення банківського регулювання, боротьби з відмиванням коштів, отриманих злочинним шляхом, та фінансування тероризму;
 - розроблено Концепцію нової моделі законодавчого регулювання ринку платежів та переказу коштів;
 - посилено роботу зі споживачами фінансових послуг щодо захисту їхніх прав з урахуванням надання Національному банку повноважень у цій сфері відповідно до Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення захисту прав споживачів фінансових послуг".

З метою ефективної імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та посилення розвитку фінансового сектору України ми також долучились до реалізації програм та проєктів технічної допомоги ЄС, зокрема:

- успішно завершено співпрацю з Проєктом ЄС "Технічна допомога за пріоритетними напрямками фінансового сектору" (EU-FINSTAR);
- розширено взаємодію з Проєктом ЄС "Посилення регулювання та нагляду за небанківським фінансовим ринком" (EU-FINREG);
- участь у проєктах інкубаційної програми EU Association Lab у межах Проєкту GIZ "Консультаційний фонд підтримки асоціації Україна-ЄС";
- підготовлено новий проєкт ЄС Twinning "Посилення інституційної та регуляторної спроможності Національного банку України з метою імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС", початок реалізації якого заплановано на 2020 рік;
- проведено спільний з Управлінням карабінерів з протидії фальсифікації грошових знаків Італії тренінг за тематичною програмою Європейської Комісії "Pericles" з виявлення та протидії фальсифікації грошей для Національного банку та Національної поліції України.

У 2019 році ми активно розвивали діалог та співпрацю між Україною та ЄС. Так, ми взяли участь у засіданні кластера 1 Україна-ЄС, під час якого велися дискусії щодо макроекономічних показників, поточної економічної ситуації, прогресу в розвитку банківського сектору та виконання Угоди про асоціацію тощо. Крім того, нас залучили до підготовки засідань Комітету асоціації Україна-ЄС та Комітету асоціації Україна-ЄС у торговельному складі.

Управління комунікаціями Національного банку

Управління своїми комунікаціями у 2019 році ми здійснювали відповідно до Стратегії комунікацій Національного банку, яка була ухвалена Правлінням наприкінці 2018 року. Усі комунікації ми спрямовували на досягнення трьох цілей: зміцнити довіру до регулятора, максимізувати вплив політики Національного банку на поведінку цільових аудиторій, знизити рівень невизначеності в економіці через надання інформації, необхідної для ухвалення зважених рішень.

Ми сфокусувалися на ефективній прозорості, системності, адресності та доступності комунікацій як з точки зору контенту, так і каналів комунікацій. А також – на побудові потужного бренду Національного банку, демократизації комунікацій регулятора та підвищенні фінансової грамотності українців. Як наслідок, за даними Центру Разумкова, баланс довіри до НБУ впродовж минулого року зріс з мінус 62 до мінус 23.

Новий вебсайт НБУ: інформативно, зручно, адаптивно

З 1 серпня 2019 року ми запустили новий вебсайт, який є офіційним Інтернет-представництвом та основним каналом комунікацій центробанку. Розміщений він на основному домені www.bank.gov.ua, на місці “старого” вебсайту, створеного ще на початку 2000-х.

Новий сайт створений, щоб полегшити доступ наших клієнтів до вичерпної інформації, тому він доконорінно відрізняється від “старого” сучасним виглядом, простою структурою та легкою навігацією.

В основі його структури – доступність ключових показників та найуживаніших матеріалів. Водночас передбачено і можливість наскрізного пошуку спеціалізованої інформації та публікацій, необхідних для глибшого аналізу. Уся інформація на вебсайті розподілена за функціональними напрямками: монетарна політика, фінансова стабільність, нагляд, платежі та розрахунки, фінансові ринки, гривня. Замість великих масивів тексту зі складною термінологією відтепер на сайті вичерпні пояснення, що саме робить центробанк, а також відповіді на найпоширеніші запитання. Замість розпорошених даних – консолідовані у розділі “Статистика” статистичні дані за усіма

темами та зручні інтерактивні графіки у розділі “Фінансові ринки”. А для тих, хто “копає вглиб”, консолідовано понад два десятки тематичних мікросайтів та лендингів.

Новий вебсайт ми розробили адаптивним під потреби своїх клієнтів:

- більше уваги ми приділили візуалізації інформації – інтерактивним графікам з показниками та їхньою динамікою;
- відтепер сайт відображається на усіх пристроях, зокрема на смартфонах та планшетах.
- ми передбачили і можливість обрати версію перегляду для людей з вадами зору.

Загалом у 2019 році “новий” та “старий” сайти НБУ відвідали майже 4,9 млн користувачів, що перевершує показники двох попередніх років.

Фокус на збільшенні кількості, підвищенні якості

Відповідно до Стратегії комунікацій Національного банку ми продовжили проактивно спілкуватися з цільовими аудиторіями як через традиційні канали комунікацій (публікації на офіційному вебсайті, публічні заходи для клієнтів і партнерів, а також спілкуванням зі ЗМІ), так і через сучасніші шляхи для прямої та двосторонньої взаємодії, насамперед – через соціальні мережі. Однак незалежно від каналу комунікацій ми ставили собі за мету не лише збільшення їхньої кількості, а передовсім – їхню якість. Як наслідок, маємо відчутний прогрес за обома напрямками.

Так, за 2019 рік на 9% зросла кількість оприлюднених прес-релізів та офіційних повідомлень. Спікери Національного банку дали 57 інтерв'ю та 139 коментарів для ТБ, радіо, Інтернет та друкованої преси, і це не враховуючи ще понад півтисячі запитів, які щоденно опрацьовує наша пресслужба. За цей період наші представники спілкувалися з медіа у межах близько 40 заходів організованих нами спеціально для ЗМІ. Водночас вони брали активну участь у професійних дискусіях та експертних комунікаціях, пояснюючи нашу політику учасникам фінансових ринків, бізнесу, експертній спільноті та іншим стейкхолдерам.

Загалом за рік наші представники на чверть збільшили прямі комунікації з цими аудиторіями: вони 337 разів взяли участь у публічних подіях, організованих нами для стейкхолдерів, та зовнішніх заходах в якості запрошених спікерів – конференціях, круглих столах тощо.

Для поліпшення якості діалогу ми зосередилися на розвитку візуальних комунікацій через соціальні мережі. В основі цього підходу – переконання, що візуальний контент зрозуміліший та цікавіший широкому загалу та потребує від читачів мінімальної кількості часу та уваги, а отже, легко споживається в умовах безперервного нагромадження доступної інформації та даних у світі. Тому ми збільшили кількість інфографік, відео та інших візуальних продуктів як на сайті, так і в соцмережах, майже втричі, якщо порівняти з 2018 роком.

Саме тому відчутно зросла й кількість читачів наших сторінок. Зокрема, сторінку Національного банку у Facebook за рік відвідали 47 тисяч читачів – на 25% більше читачів, ніж минулого року, україномовний канал у Twitter збільшив свою аудиторію майже вдвічі – до 10 тис., акаунт в Instagram – на 80% – до 4 тис. читачів.

Демократизація комунікацій НБУ: голос експертам

З початку 2019 року запрацювала Експертна платформа Національного банку –

комунікаційний майданчик, що об'єднує фахівців центробанку із великим багажем знань у різних галузях економіки та фінансів.

На відміну від традиційних офіційних комунікацій НБУ Експертна платформа – це не джерело новин про політику Національного банку. Це – голос аналітиків та дослідників, які глибоко вивчають різноманітні теми у площині економіки та фінансів та міжнародний досвід і мають власне бачення сучасних економічних тенденцій в Україні та світі. У такий спосіб ми відповідно до своєї Стратегії комунікацій ділимося з громадськістю своїми аналітичними напрацюваннями і експертизою своїми співробітників, збагачуємо дискусію в українській експертній спільноті і демократизуємо свої публічні комунікації.

Серед матеріалів Експертної платформи – дослідження, які досі розповсюджувалися всередині центробанку як підґрунтя для ухвалення рішень Правлінням і офіційно не публікувалися. Також серед них є аналітичні праці, що викладаються простою мовою у вигляді постів, колонок, аналітичних записок, відповідей на поширені питання, відеоблогів. Наші спеціалісти оприлюднюють свої матеріали на лендінгу Експертної платформи, її сторінці у Facebook та на каналі НБУ у Youtube. За перший рік існування платформи було зроблено 125 публікацій та дописів від 33 авторів.

Щорічна дослідницька конференція “Комунікація центрального банку: від таємниці до прозорості”

23, 24 травня 2019 року центральні банки України та Польщі традиційно, уже вчетверте, провели міжнародну щорічну дослідницьку конференцію. За збігом з отриманням Національним банком міжнародної нагороди Central Banking Awards у категорії “Прозорість” цього разу подія була присвячена темі “Комунікації центрального банку: від таємниці до прозорості”.

Конференція зібрала в Києві таких представників спільноти центробанків як полісі-мейкерів, так і спеціалістів із комунікацій та дослідників із понад 30 країн світу – Європи, Сполучених Штатів Америки, Канади, Латинської Америки, Азії та Африки. Усього в заході, організованому за підтримки Проекту технічної допомоги Канада – МВФ “Розбудова інституційної спроможності НБУ”, Київської школи економіки та журналу “Journal of Monetary Economics”, взяли участь близько 400 осіб. Серед них представники не лише центробанків, а й міжнародних організацій, провідні науковці з університетів Європи та США, українські та світові експерти.

Упродовж десятиліть центральні банки вважали за краще лишатися в тіні та говорити якомога менше. Однак сучасні умови вимагають від центральних банків прозорості.

“У минулому залишився час, коли центробанки могли дозволити собі бути закритими технократичними інституціями, які говорять мовою цифр і туманних виразів. Сьогодні центробанків – це перш за все прозорість, відкритість та підзвітність. А майбутнє – за клієнтоорієнтованістю і діалогом напряму з широким загалом”, – наголосив Голова Національного банку Яків Смолій, відкриваючи захід.

Нині відкритість до діалогу, прагнення пояснити політичні рішення та окреслити перспективи, відповідальність за слова й дії та підзвітність мають вирішальне значення для здобуття довіри, подолання популізму та збереження незалежності центральних банків. Крім того, комунікації стали впливовим інструментом політики, що посилює ефективність рішень шляхом формування очікувань і впливу на поведінку стейкхолдерів.

Разом учасники міжнародної події шукали відповіді на питання, як багато центральні банки мають комунікувати? Чи може багатослівність спричинити ще більшу невизначеність? Чи мають комунікації однакову ефективність у різних сферах політики?

Пошук відповідей на ці питання очолили спікери конференції, якими були розробники політики та експерти з центральних банків Великобританії, Канади, Литви, Німеччини, Польщі, Сполучених Штатів Америки, Франції, Чехії та Швеції, а також Європейського центрального банку, Міжнародного валютного фонду і провідних університетів світу.

Однією із ключових спікерів конференції стала Сесілія Скінгслі, заступник Голови Банку Швеції, який завдяки ефективним комунікаціям отримав у 2014 році Central Banking Awards у категорії “Прозорість”. “Є чіткий зв’язок між здатністю центробанку комунікувати та його можливістю зберігати власну незалежність. Світовий досвід засвідчує, що незалежні центробанки ефективніше виконують свій мандат – забезпечують цінову стабільність та запобігають фінансовим кризам – якщо порівняти з регуляторами, на яких впливають політики”, – зауважила вона.

Також свій погляд на відкритість центробанків під час конференції представили Голова Національного банку України Яків Смолій, член Правління Національного банку Польщі Павел Шаламаха, Голова Банку Литви Вітас Васіляускас, ексголова Національного банку Чехії Мірослав Зінгер, генеральний директор з питань комунікацій Європейського центрального банку Крістін Ґрайфф, керівник підрозділу контенту і стратегії комунікаційного блоку Банку Англії Емма Мерфі та багато інших.

“Єдине, що дозволить центробанку зберегти незалежність та протистояти політичному тиску, – це довіра суспільства, – вважає професор Каліфорнійського університету Юрій Городніченко. – Громадяни повинні бачити цінність у незалежності центробанку. Але як побудувати довіру, якщо люди не розуміють, що робить регулятор, які в нього є інструменти, яка мета, які обмеження?”.

На переконання спікерів конференції для формування довіри до центрального банку його комунікації мають швидко адаптуватися до сучасного інформаційного простору, в якому за останні роки змінився новинний цикл, швидкість появи та споживання повідомлень, канали комунікацій. Потрібно переходити на максимально просту мову, відео- та інші інструменти візуальних комунікацій, сегментувати аудиторію, а також максимально використовувати соціальні медіа.

Однак не варто плутати кількість та якість. Фраза “чим більше комунікацій, тим краще” для центробанків не працює, упевнена Крістін Грайфф. “Чим більше комунікацій, тим більше інформаційного шуму. Зрештою суспільство розосереджується і центробанку складно поширювати свої повідомлення”, –

каже генеральний директор з питань комунікацій ЄЦБ. Вона наголошує, що прозорість повинна бути ефективною.

У межах щорічної дослідницької конференції та Ukraine Economy Week також відбувся цикл освітніх заходів. По-перше, центробанкіри та економісти регуляторів Європи, США, а також науковці з провідних університетів світу провели сім лекцій для українських студентів. По-друге, економісти МВФ, центробанків Франції та Фінляндії провели в Національному банку три відкритих дослідницьких семінари. Крім того, у межах щорічної дослідницької конференції та Ukraine Economy Week Національний банк та Київська школа економіки провели кар’єрний сніданок для 30 студентів провідних київських вишів.

Управління людським капіталом

Упродовж 2019 року ми продовжували реалізовувати проєкти та досягати цілей у межах реалізації HR-стратегії Національного банку на 2018–2020 роки. Цей документ охоплює ключові напрями та фокуси взаємодії в роботі з персоналом. Зокрема, у 2019 році Національний банк працював над створенням гнучкої системи мотивації, розпочав перехід на принципи Total Rewards. Відповідно до них роботодавець піклується не лише про фінансові складові винагороди, а й про загальне задоволення потреб працівників. У межах формування бренду роботодавця ми провели дослідження, сформувавши ціннісну пропозицію та визначили канали та формати просування бренду роботодавця. А відтак у Національному банку змінено акценти взаємодії з різними цільовими групами потенційних працівників, згідно з їх запитам, цінностями та прагненнями. Наприклад, залучали студентів для вирішення кейсів, запрошували на стажування, найефективнішим пропонували роботу в Національному банку.

Total Rewards – ребрендинг поглядів на винагороду

У 2019 році ми розпочали змінювати підходи до управління винагородою, що ґрунтується на принципах Total Rewards. Концепція переосмислює підходи в управлінні винагородою задля відповідності сучасним вимогам та побудови комфортних умов усередині організації. Зокрема, вона сприяє:

- систематизації чинних елементів винагороди працівників Національного банку;
- підвищенню гнучкості управлінських рішень;
- урахуванню індивідуальних потреб кожного працівника та забезпеченню його захищеності;
- прозорості, зрозумілості складових винагороди;
- поліпшенню ситуації із залученням та утриманням персоналу;
- підвищенню рівня впізнаваності Національного банку на ринку праці.

Які переваги підходу Total Rewards?

Системність

комплексний погляд на залучення, мотивацію, розвиток та утримання персоналу, враховуючи усі можливі фінансові та нефінансові винагороди в організації

Унікальність

врахування особливостей корпоративної культури, бізнес-процесів організації

Стратегічність

узгодженість винагороди та стратегії розвитку організації

Інтегрованість

система винагород інтегрована в стратегію HR

Персоналізованість

зосередження на індивідуальних потребах та особливостях працівника

Різноманіття

забезпечення гнучкості системи винагород та свободи вибору елементів

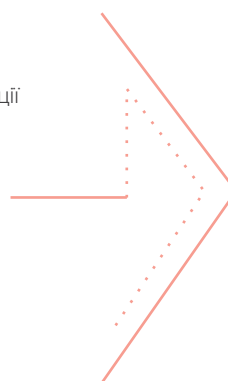
Неповторність

Індивідуальність та пізнаваність бренду роботодавця

Динамічність

довгостроковість та постійне покращення

- Гнучкість
- Покращення ситуації з залученням та утриманням персоналу
- Підвищення рівня пізнаваності на ринку праці
- Врахування індивідуальних потреб працівника
- Прозорість, зрозумілість складових та можливостей
- Захищеність, благополуччя

Ми зберегли найкращу практику винагороди та об'єднали їх у систему Total Rewards, щоб управляти винагородою комплексно. Усі її елементи спрямовані на задоволення потреб працівників Національного банку та підвищення гнучкості управлінських рішень керівників (це, зокрема, компенсації, додаткові грошові винагороди і сервіси, система особистісного, професійного і кар'єрного розвитку та визнання, work-life balance).

Ротація – дієвий інструмент розвитку

У 2019 році ми удосконалили програму ротації та оновив умову участі³³. Такі зміни дали змогу кожному працівникові самостійно ініціювати ротацію. Інструмент допомагає розширити досвід, глибше зрозуміти процеси в підрозділах колег, підвищити самостійність, запобігти професійному вигоранню, а також сприяє кар'єрному зростанню.

Кожен працівник, який працює в Національному банку більше ніж шість місяців, може скористатися такими варіантами переміщення:

- стажування в своєму або іншому підрозділі Національного банку;
- рокування – двоє працівників міняються місцями;
- спостереження (job shadowing) – спостереження за роботою досвідченого фахівця (не передбачається самостійне виконання функцій чи завдань);
- “Гемба” – переміщення керівника на робоче місце свого підлеглого з метою аналізу конкретного процесу.

Стажування, спостереження та рокування можливі не лише у суміжних підрозділах. Для кожної ротації формуються мета та показники ефективності. Упродовж року програмою ротації скористалися 14 працівників Національного банку, середній термін ротації становив 1,5 місяця.

Проект із дослідження бренду роботодавця

Національний банк – лідер реформ у державному секторі, що встановлює нові стандарти, пропонує широкі професійні можливості самореалізації з користю для країни. У 2019 році у межах проекту

з дослідження бренду Національного банку як роботодавця вивчав потреби та очікування цільової аудиторії бренду – нинішніх та потенційних працівників центробанку.

Зокрема, ми дослідили “Портрет працівника НБУ”, визначив бажане позиціонування центрального банку, сформував портрет цільових груп за формальними та особистісними характеристиками: студент, молодий фахівець, експерт. Також провели опитування та фокус-групи серед студентів, молодих фахівців, стажерів, працівників Національного банку та зовнішніх експертів, щоб визначити, якими критеріями вони керуються під час вибору “ідеального роботодавця”. Загалом в опитуваннях взяли участь майже 650 осіб, у фокус-групах – близько 100.

Ми використовували результати опитувань та фокус-груп і розробили ціннісну пропозицію роботодавця (EVP: Brand Essence – Brand Values – Emotional Benefits – Rational benefits) для таких цільових аудиторій: “студенти”, “молоді фахівці” та “експерти”. Також ми розробили ініціативи, які допоможуть реалізувати пропозицію, і виокремили канали комунікації, які дадуть змогу оптимально вибудовувати комунікацію з кожною із цільових аудиторій. Для працівників Національного банку ціннісною пропозицією стала програма Total Rewards (сукупність інструментів для залучення, мотивації, розвитку та утримання працівників), яка задовільняє емоційні та раціональні потреби кожного.

Залучаємо покоління Z: працюємо зі студентами та молодими фахівцями

Наша команда розробила ідею інноваційного проекту, реалізованого на початку 2019 року: всеукраїнський чемпіонат із вирішення бізнес-кейсу. Цільовою аудиторією стали талановиті студенти та молоді фахівці. Проект дав змогу поєднати молодь та ключових клієнтів Національного банку, які у формі змагання спільно шукали відповідь на запитання – якою через сім –десять років буде бізнес-модель “банку майбутнього”?

Кейс складався з двох етапів: відбіркового та фінального. Команди, що пройшли до фінального етапу, отримали ментора – топ-менеджера з банківської спільноти чи консалтингу. Як супровід кейсу,

³³ Ротація персоналу – управлінський інструмент, суть якого полягає в переміщенні персоналу на робочі місця, які можна порівняти за професійним і кваліфікаційним рівнем.

для учасників проводилися менторські зустрічі, тематичні заходи, панельні дискусії, майстер-класи, виступи відомих спікерів. Унікальність проекту полягала в тому, що під егідою Національного банку вдалося об'єднати та залучити велику кількість стейкхолдерів та різнопланових клієнтів регулятора. До комунікаційного супроводу кейсу долучилися представники сфери освіти – МОН України, більше 40 вузів з усієї України, а також бізнес-школи та студентські спільноти.

Упродовж 2019 року в Національному банку проходили стажування більше 80 студентів із провідних закладів вищої освіти Києва. Половина з них переймала досвід упродовж одного місяця, 7% – більше кварталу. Стажувалися переважно у Департаменті забезпечення діяльності, Департаменті стратегії та розвитку і Департаменті монетарної політики та економічного аналізу. 11 студентів після успішного стажування отримали роботу.

Також ми запрошували студентів та молодих фахівців на майстер-класи та воркшопи в новому форматі “Вивчаємо, як вести бюджет, мандруючи машиною часу” та “Стартовий етап в напрямку розвитку рекрутингу”.

Новий формат навчання – змішаний

Ми швидко та гнучко реагували на потреби його цільової аудиторії задля активного розвитку корпоративної культури. Зокрема, змінили формат навчання компетенцій та міжособових навичок. Так, у 2019 році разом із навчанням трьом корпоративним (проактивність, співпраця, результативність) та двом управлінським компетенціям (відповідальне лідерство та ефективне управління) ми запровадили навчання семи функціональним компетенціям у новому (змішаному) форматі онлайн-навчання та оффлайн-майстер-класів. Водночас у Системі дистанційного навчання за цими темами можна було поглибити знання за допомогою додаткових матеріалів.

Упродовж 2019 року задля розвитку професійних та особистісних навичок працівників ми провели 622 навчальних заходи, які відвідали 6630 слухачів. Зокрема, 400 заходів було присвячено підвищенню професійної кваліфікації, із них 119 – за кордоном. Основними країнами навчання стали Австрія, США, Німеччина, Франція та Польща.

Спільноти Національного банку

Наші працівники завжди займають активну життєву позицію та об'єднуються у спільноти за інтересами чи для вирішення кейсів та викликів. Ми переформатували сторінку у Facebook “T&D” аби оперативніше та доступно подавати новини, а також розширив перелік тем: у 2019 році в оновлену Facebook-групу “NBU Life” додалося кілька сотень нових учасників.

Також ми доробили сайт для подання пропозицій “Є ідея!”. Наша спільнота має змогу пропонувати на сторінці власні нововведення, що зроблять життя та роботу в центральному банку ефективнішими, якіснішими, цікавішими. За рік подали 44 ідеї, із них п'ять втілено у життя.

У 2019 році ми провели весняну та осінню серії ігор “Що? Де? Коли?” для працівників. Інтелектуальна спільнота об'єднала більше 100 учасників. У кожній із серій брали участь по 12 команд із різних блоків та департаментів. Переможець отримував класичний кубок у вигляді сови.

Навесні за підтримки Профспілкової організації легкоатлетична команда Національного банку взяла участь у 27-му благодійному марафоні “Пробіг під каштанами”. У такий спосіб Національний банк долучився до допомоги Центру дитячої кардіології та кардіохірургії МОЗ України. А восени найвитриваліші випробували свої сили в напівмарафоні.

Також у Національному банку заряджають активністю та запрошують нових учасників до спільноти любителів гірських походів – NBU Hike! та NBU: Wild rivers – вони регулярно підкорювали вершини та сплавлялися річками не лише в Україні, а й за кордоном.

У жовтні ми провели традиційний день донора разом із Київським міським центром крові. До ініціативи загалом долучилися понад 50 небайдужих працівників. У межах програми корпоративного волонтерства наші працівники виїжджали з лекцією з економічної грамотності до вихованців дитячого будинку на Київщині, збирали кошти на підтримку самотніх людей літнього віку на Івано-Франківщині, долучалися до допомоги діткам, які лікуються в дитячому відділенні Національного інституту раку. Волонтерські групи працівників також відвідували притулки для тварин.

HR-аналітика

	2019
Середній вік	44
Середній стаж	12
Жінок/чоловіків по банку	46,5%/53,5%
Жінок/чоловіків на керівних посадах	42,7%/57,3%
Жінок/чоловіків на некерівних посадах	54,5%/45,5%
Чисельність	4527
Плинність	5,7%

Нагороди – визнання спільноти

У 2019 році ми увійшли до топ-3 кращих роботодавців банківського та фінансового сектору України за версією EY Ukraine в межах дослідження Best employer 2018.

Водночас наш проєкт “Банк майбутнього” визнали кращим трансформаційним проєктом у спецномінації “Ростимо майбутнє” Премії HR-бренд України 2019.

Удосконалення системи звітності. Відкритість, прозорість, доступність даних

Ми продовжили розпочате з 2018 року вдосконалення звітності, що подається постачальниками до Національного банку. Запровадження нових підходів у системі статистичної звітності спрямоване на її гармонізацію зі світовими стандартами і досягнення балансу між звітним навантаженням на респондентів і внутрішніми потребами підрозділів Національного банку та його клієнтів в отриманні повної, своєчасної та достовірної інформації.

Зокрема, ми запровадили збирання та оприлюднення показників щодо кредитів за ознакою пов'язаності контрагентів із бізнес-групами, строком до погашення фінансового інструменту, типом фіксації процентної ставки за договором. Така практика відповідає європейським стандартам поширення статистичної інформації.

Дані з кредитування малих і середніх підприємств (МСП) за ознакою їх пов'язаності з бізнес-групами є важливою інформацією для розуміння структури української економіки. Вони підтверджують наявність великої кількості позичальників, які формально є невеликими підприємствами, проте насправді входять до структур значно більших бізнес-груп.

Крім того, започатковано складання та поширення статистики індикаторів фінансової стійкості з щомісячною періодичністю, що раніше оприлюднювалася щокварталу.

Продовжена також модернізація статистики зовнішнього сектору відповідно до вимог міжнародних та європейських стандартів.

Відповідно до спільного з Державною службою статистики України плану дій з удосконалення статистики прямих іноземних інвестицій у жовтні 2019 року ми вперше забезпечили звітування до МВФ за даними скоординованого обстеження прямих інвестицій (CDIS).

Започаткована щоквартальна публікація інформації щодо вартості та географії зовнішніх запозичень бізнесу, деталізовані дані місячного платіжного балансу.

Ми завершили проєкт “Запровадження стандартів FINREP/COREP, що подається у форматі XBRL” в частині формування даних фінансової звітності банків у стандарті FINREP. З метою впровадження міжнародної практики щодо розкриття інформації були затверджені Правила формування та оприлюднення узагальненої фінансової звітності банків відповідно до таксономії FINREP XBRL.

Продовжувалася робота над формуванням даних регуляторної звітності відповідно до стандарту COREP. Так, у межах проєкту банки розпочали подання звітної інформації щодо розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR). Запроваджені щоденний та щомісячний файли статистичної звітності для контролю за прогнозом та дотриманням прогнозів за LCR.

З метою підтримання ефективного двостороннього зв'язку з бізнес-середовищем, а також для інформування про свою діяльність та обговорення актуальних питань, продовжена також практика регулярних зустрічей з керівниками підприємств. У 2019 році ми провели дві зустрічі у форматі презентацій і дискусій: у квітні – у Львові та в жовтні – у Києві.

Запроваджено щомісячний індекс очікувань ділової активності (ЮДА), який розраховується на основі опитувань українських підприємств реального сектору економіки. На відміну від уже традиційного квартального Індексу ділових очікувань (ІДО), який фіксує показники очікуваного розвитку підприємств у наступні 12 місяців, ЮДА концентрується лише на оцінці бізнесом поточного стану економіки.

На основі відповідей респондентів, отриманих під час такого опитування, розраховуються щомісячні індекси очікувань ділової активності – секторальні (для кожного сектору економіки) та композитний, що характеризує економічний розвиток країни за місяць. Така додаткова оперативна інформація дає змогу підсилити аналітичну підтримку ключових рішень Національного банку, а також є корисною для складання власних прогнозів та планування всіма іншими його клієнтами.

Внутрішній аудит

Департамент внутрішнього аудиту впродовж 2019 року оцінював та сприяв удосконаленню процесів корпоративного управління, управління ризиками та внутрішнього контролю через проведення аудиторських перевірок.

Усього у 2019 році у нас проведено 23 аудиторські перевірки ефективності процесів управління ризиками, внутрішнього контролю та виконання управлінських функцій за основними напрямками діяльності структурних підрозділів Національного банку. Зокрема, це були перевірки на виконання рекомендацій, наданих МВФ за результатами оцінки захисних механізмів, та відповідно до положень Меморандуму про економічну і фінансову політику з МВФ.

Перевірки здійснювалися відповідно до Плану проведення внутрішнього аудиту у структурних підрозділах Національного банку в 2019 році, затвердженого Радою Національного банку.

Планові аудиторські перевірки охопили всі функціональні напрями діяльності Національного банку та здійснювалися із застосуванням процесного та ризик-орієнтованого підходу до об'єктів аудиту.

У 2019 році Департамент внутрішнього аудиту постійно взаємодіяв з Аудиторським комітетом Ради Національного банку, Радою Національного банку та Правлінням – інформував про результати проведених перевірок та виявлені ризики. З метою оцінки ефективності внутрішнього контролю матеріали аудиторських перевірок упродовж 2019 року

неодноразово долучалися до розгляду відповідних питань на засіданнях Аудиторського комітету Ради Національного банку.

Упродовж 2019 року також реалізовувалася Комплексна програма забезпечення та підвищення якості внутрішнього аудиту, що включала програму постійного професійного розвитку аудиторів у межах внутрішньої Школи аудиту, організованої для працівників Національного банку.

У 2019 році зовнішніми незалежними експертами була підтверджена якість внутрішнього аудиту Національного банку. Так, відповідність внутрішнього аудиту міжнародним стандартам професійної практики внутрішнього аудиту, як того вимагає Закон України “Про Національний банк України”, була підтверджена звітом та висновками незалежних експертів Центрального банку Нідерландів за результатами зовнішнього оцінювання.

За результатами незалежного зовнішнього оцінювання відзначено зрілість, істотний прогрес та суттєве вдосконалення функцій внутрішнього аудиту в Національному банку впродовж останніх п'яти років. Ми отримали найвищу серед можливих оцінку якості внутрішнього аудиту – “Рівень 5: Оптимізуючий” – за шкалою оцінювання для організацій державного сектору (включаючи центральні банки), що визначає найвищі стандарти, принципи та вимоги до ефективного внутрішнього аудиту.

Розвиток досліджень

Найважливішою подією у нашому дослідницькому житті стала щорічна міжнародна дослідницька конференція “Комунікації центрального банку: від таємниці до прозорості”, яку було організовано разом із Національним банком Польщі за підтримки проекту технічної допомоги Канада – МВФ “Розбудова інституційної спроможності НБУ”, Київської школи економіки та журналу “Journal of Monetary Economics”. Конференція зібрала близько 400 учасників, з-поміж них – представники спільноти центробанків із понад 30 країн світу: Європи, Сполучених Штатів Америки, Канади, Латинської Америки, Азії та Африки. З ключовою лекцією на конференції виступила заступник Голови Ріксбанку Сесилія Скінслі. Важливими спікерами, дискусантами та учасниками дослідницьких сесій та панельних дискусій були віце-президент Федерального резервного банку Чикаго Джонас Фішер, генеральний директор із питань комунікацій Європейського центрального банку Крістін Ґрайфф, голова правління Банку Литви Вітас Васіляускас та інші відомі дослідники і представники міжнародних фінансових організацій.

Особливо варто відзначити, що матеріали конференції вперше були опубліковані у спеціальному випуску одного з найкращих економічних журналів – [“Journal of Monetary Economics”](#).

Загалом у 2019 році ми активно працювали у сфері досліджень за трьома основними напрямками:

- монетарна політика;
- фінансова стабільність;
- макроекономічне моделювання та прогнозування.

З-поміж близько 20 основних дослідницьких проектів, над якими безпосередньо працювали працівники Національного банку у звітному році, особливої уваги заслуговують дослідження Олександра Фарина, Магнуса Йонсона і Надії Шаповаленко (Faryna, O., Jonsson, M., Shapovalenko, N. (2019). Disinflation in closed and small open economies. NBU Working Papers, 1/2019), а також Первін Дадашової та Магнуса Йонсона (Dadashova, P., Jonsson, M. (2019). Mitigating the cost of stricter macroprudential policies. NBU Working Papers, 2/2019). Ці роботи є надзвичайно важливими

з огляду на предмет дослідження, адже питання дезінфляції та макропруденційної політики належать до основної компетенції центрального банку.

Варто згадати також роботу Антона Грюя та Артема Вдовиченка (Grui, A., Vdovychenko, A. (2019). Quarterly projection model for Ukraine. NBU Working Papers, 3/2019). Ця публікація детально описує квартальну прогнозу модель Національного банку, на основі якої будуються макроекономічні прогнози та приймаються рішення з монетарної політики.

Упродовж року наші дослідники презентували результати своїх досліджень на багатьох престижних міжнародних конференціях та семінарах.

Так, Сергій Кіяшко презентував свою роботу “Строкова структура державного боргу, фіскальна політика і дефолт” на семінарах у банку Канади та Університеті Хумбольдта (Німеччина), а також на конференціях “European Economic Association – Econometric Society European Meetings” (Манчестер, Великобританія), “10th RCEA Macro-Money-Finance Conference” (Ватерлоо, Канада). Дослідження “Строкова структура суверенного боргу малої відкритої економіки” була презентована на конференції “Computing in Economics and Finance” (Оттава, Канада) та на міжнародному семінарі в банку Польщі.

Олександр Фарина виступав із презентаціями власних досліджень “Дезінфляція у закритій та відкритій економіках” та “Трансмисія міжнародних шоків в країні СНД: Результати оцінки GVAR” у Ріксбанку, банку Австрії та банку Словаччини.

Міхня Константінеску презентував своє дослідження “Цифрові технології у секторі нерухомості: покращення – не заміна” на 15-у семінарі з освіти сектору нерухомості, що проводився в Бухарестському університеті економічних досліджень.

Крім участі в наукових форумах відомих дослідницьких центрів, ми організували також власні дослідницькі заходи. Предметні дискусії точилися на 12 відкритих дослідницьких семінарах, організованих упродовж року. Національний банк залучав до виступів відомих дослідників, експертів та представників

міжнародних організацій. Зокрема, доповідачами були Тимофій Милованов (Міністерство економіки, торгівлі та сільського господарства; Київська школа економіки), Клодіана Істреді (Банк Франції), Еліза Н'юбі та Ііка Корхонен (Банк Фінляндії, Інститут транзитивних економік), Етібар Джафаров (МВФ), Андрій Кириленко (університет Кембриджа) та багато інших знаних дослідників.

У 2019 році ми активно співпрацювали з проектом технічної допомоги Канада – МВФ “Розбудова інституційної спроможності НБУ”. Було досягнуто домовленості про подальшу підтримку дослідницьких ініціатив, конференцій та семінарів, а також розширення програми запрошених дослідників. Завдяки програмі вже у 2020 році отримає продовження робота над спільними проектами з науковцями університетів Бірмінгему, Лігай, Нью-Йорку (CUNY) та Мангайму.

Також ми приділяли увагу розвитку досліджень та освіти в Україні. З метою стимулювання якісних досліджень та пошуку молодих

талантів уже традиційно разом з Київською школою економіки було проведено третю наукову конференцію студентів та молодих дослідників “Банківський сектор та монетарна політика: перспективи розвитку”. Враховуючи кращу світову практику, уперше було організовано змагання для університетських команд “Монетарна політика: Виклик НБУ університетам”. Окрім членів комітету з монетарної політики в якості незалежних членів журі (суддів) у змаганні взяли участь проф. Елізабет Кертіс (Dartmouth College) та Андрій Безпатов (Dragon Capital, CFA). Переможців конференції та змагання було запрошено на стажування до Національного банку.

Варто відзначити також, що у 2019 році було розроблено та запущено новий сайт журналу “Вісник Національного банку України”, який відтепер індексується такими науковими базами даних та пошуковими ресурсами як Index Copernicus, RePeC, Google Scholar, SciLit, Lens, Dimensions, DOAJ.

